

**“ΜΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ
ΤΩΝ ΔΙΑΣΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ
ΟΠΩΣ ΕΚΦΡΑΖΟΝΤΑΙ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ
ΗΛΙΚΙΑΣ (3-6 ΕΤΩΝ)”**

ΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:

Δρεπανίδης Άκης

Λώλος Πέτρος

Νάνης Δημήτρης

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

Γιαννικάκης Ηλίας Ph. D

Καθηγητής Κλινικής Ψυχολογίας

Δ/ντής Σχολής Επαγγελματιών

Υγείας και Πρόνοιας

Πτυχιακή εργασία για τη λήψη πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Τ.Ε.Ι.) Πάτρας.

ΠΑΤΡΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 1995

ΑΡΙΘΜΟΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

1606 5581

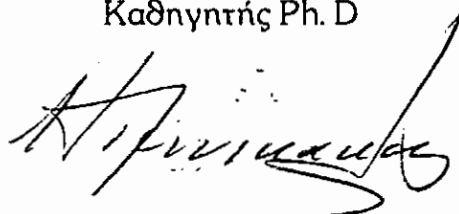
Η επιτροπή για την έγκριση της πτυχιακής

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

Γιαννικάκης Ηλίας

Διευθυντής της Σχολής ΣΕΥΠ

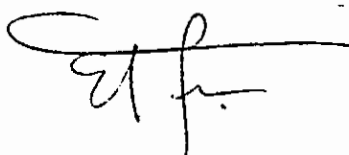
Καθηγητής Ph. D

Γεωργακάκος Στέλιος

Εκπαιδευτικός του τμήματος

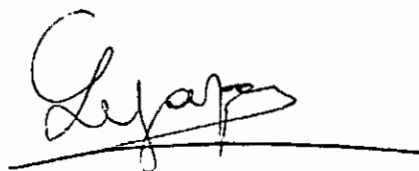
Κοινωνικής Εργασίας

Σιγαλά Βιολέτα

Εκπαιδευτικός του τμήματος

Κοινωνικής Εργασίας

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ	VI
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	VII
ΠΙΝΑΚΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ	IX

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
Εισαγωγή	1
Το πρόβλημα	4
Σκοπός και στόχοι μελέτης	5
Ορισμοί όρων	6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ	
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	
ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	11
Το παιδί της προσχολικής ηλικίας	11
Οι ανάγκες του παιδιού κατά την προσχολική περίοδο	15
Θεωρίες για το παιδικό παιχνίδι	19
Έννοια της προσχολικής αγωγής	22
ΡΟΛΟΙ ΠΟΥ ΠΑΙΖΟΥΝ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ	26
Έννοια της οικογένειας	26
Παραδοσιακοί ρόλοι που παίζουν οι γονείς όταν απαντούν στα μηνύματα των παιδιών τους	30

Ο αληθινός ρόλος του γονιού	31
Βασικές αρχές για μια δημοκρατική ζωή με τα παιδιά	32
Λειτουργίες που επιτελεί η οικογένεια σε σχέση με το παιδί	34
Ο πατρικός ρόλος	36
Εργαζόμενες μητέρες	42
Μητρική επαγγελματική δραστηριότητα και απαιτήσεις του παιδιού	45
Δυναμική αλληλεξάρτηση μεταξύ των μελών της οικογένειας	47
Ψυχοδυναμική της οικογένειας:	48
Κοινωνιολογικοί παράγοντες	48
Ψυχολογικοί παράγοντες	53
Γ. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΠΟΥ ΕΠΙΔΡΟΥΝ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	61
Συνεργασία με το παιδί	61
Αποφυγή οίκτου προς το παιδί	62
Οι λογικές απαιτήσεις από το παιδί	63
Χρόνος για την εξάσκηση του παιδιού	64
Συνέπεια προς το παιδί	65
Επικοινωνία με το παιδί	66
Ο σεβασμός για την "τάξη" από το παιδί	67
Σταθερότητα προς το παιδί	68
Σεβασμός της προσωπικότητας του παιδιού	69

Καταγραφή & παρουσίαση των διαστάσεων της συμπεριφοράς των γονέων στα παιδιά προσχολικής ηλικίας

Αυτενέργεια του παιδιού	70
Τα "όχι" προς το παιδί	71
Η υπερπροστατευτικότητα	72
Αμοιβές και τιμωρίες: Ένα σφάλμα	73
Η χρήση των φυσικών και λογικών συνεπειών	74
Η ενθάρρυνση	75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III	
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	
Σκοπός μελέτης	77
Είδος Έρευνας	78
Ερωτήματα	78
Δειγματοληψία	79
Ερωτηματολόγιο	81
Τρόπος ανάλυσης - παρουσίασης δεδομένων	81

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV	
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	
Αποτελέσματα έρευνας	83
Πίνακες αποτελεσμάτων	84

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V	
ΠΕΡΙΛΗΨΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ	
Συμπεράσματα έρευνας	102
Εισηγήσεις	102

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	
A. Αλληλογραφία	109
B. Ερωτηματολόγιο	110

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
	117

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Στην προσπάθειά μας να μελετήσουμε το θέμα της πτυχιακής μας, νιώθουμε την ανάγκη να ευχαριστήσουμε θερμά:

- Τον Δρ. Γιαννικάκη Ηλία, καθηγητή Ψυχολογίας και Διευθυντή της Σχολής Σ.Ε.Υ.Π. του Τ.Ε.Ι. Πάτρας για την συμμετοχή του και την βοήθειά του στην επεξεργασία της πτυχιακής εργασίας.
- Τον Εκπαιδευτικό της Σχολής Σ.Ε.Υ.Π. κ. Στ. Γεωργακάκο για την πολύτιμη βοήθειά του στην επεξεργασία των δεδομένων της μελέτης.
- Τις διευθύντριες των Κρατικών Παιδικών Σταθμών για την άογη συνεργασία τους.
- Τους γονείς που δέχτηκαν εθελοντικά να απαντήσουν στο ερωτηματολόγιό μας.
- Τέλος νιώθουμε την ανάγκη να τονίσουμε την αξία και την πολύτιμη βοήθεια που μας πρόσφερε το τμήμα Η/Υ της Σχολής Σ.Ε.Υ.Π., καθώς εκεί έγινε όλη η επεξεργασία και η συγγραφή της μελέτης.

Παράλληλα συγχαίρουμε τους υπεύθυνους για την δημιουργία αυτού του τμήματος.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

“Η αντιμετώπιση των ατόμων της προσχολικής ηλικίας διαφέρει από εποχή σε εποχή και από κοινωνία σε κοινωνία. Ο Γάλλος ιστορικός Φιλίπ Αριές, απέδειξε με στοιχεία, “πόσο αυθαίρετοι ήταν οι κατά καιρούς διαχωρισμοί ανάμεσα στην προσχολική - παιδική ηλικία και την ενηλικίωση και πόσο πρόσφατη είναι στην κοινωνία η ιδέα ότι η προσχολική ηλικία αποτελεί ξεχωριστό στάδιο”. (Aries, 1962).

“Πρόσφατα τα παιδιά έχουν αποκτήσει μεγάλη αξία, τουλάχιστον στον Δυτικό κόσμο. Πολλοί γονείς λένε, ότι καμιά δυσία δεν είναι αρκετή για τα παιδιά τους. Οι γονείς τώρα ασχολούνται πιο πολύ με την υγιή ανάπτυξη και εξέλιξή τους. Η επίγνωση του πόσο καθοριστικές είναι οι εμπειρίες της προσχολικής ηλικίας κάνει του μεγάλους ν’ασχολούνται όλο και περισσότερο για το τι σημαίνει να είναι καλός ή κακός ο γονιός. Δεν είναι πια δυνατόν να είναι κανείς καλός γονιός με το να μιμείται απλώς τους δικούς του γονείς όσο καλοί και αν ήταν, γιατί οι συνθήκες έχουν αλλάξει πάρα πολύ. Αυτό που την ηλικία τους ήταν σωστό δεν είναι απαραίτητα σωστό και σήμερα και υπάρχουν προκλήσεις που εκείνοι ποτέ δεν είχαν τη δυνατότητα ν’αντιμετωπίσουν”. (Ariel P., 1981).

Αναγνωρίζοντας τη σημασία των πρώτων χρόνων της ζωής του ανθρώπου, διακρίνοντας ότι οι απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής περιορίζουν τον παιδευτικό ρόλο της οικογένειας και εξετάζοντας τη σπουδαιότητα της προσχολικής ηλικίας για την μετέπειτα εξέλιξη και πρόοδο του ανθρώπου, καταγράφεται και παρουσιάζεται η θεωρητική και ερευνητική επεξεργασία των διαστάσεων (ενθάρρυνση, υπερπροστατευτικότητα, ανταμοιβή και τιμωρία) της συμπεριφοράς των γονέων στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας.

Για την καταγραφή αυτών των διαστάσεων πραγματοποιήθηκε διερευνητική έρευνα στους γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας σε 4 παιδικούς σταθμούς της Πάτρας. Η έρευνα στηρίχτηκε σε πέντε κύριους άξονες:

- Που αφιερώνουν τον ελεύθερο χρόνο τους οι ερωτώμενοι γονείς.
- Ενθαρρύνουν το παιδί της προσχολικής ηλικίας και προς ποια κατεύθυνση κινείται η ενθάρρυνση αυτή;
- Είναι υπερπροστατευτικοί και με ποιες στάσεις εκφράζεται η υπερπροστατευτικότητα αυτή;
- Ανταμείβουν τα παιδιά τους και με ποιους τρόπους;
- Τιμωρούν τα παιδιά τους και ποιες μορφές τιμωρίας συνήθως επιβάλλουν;

Το όργανο που χρησιμοποιήθηκε για την συλλογή των πληροφοριών ήταν το ερωτηματολόγιο για τον γονέα που απαντούσε. Η ανάλυση και επεξεργασία των δεδομένων της μελέτης έδειξε πως οι γονείς του δείγματος ασχολούνται τον ελεύθερο χρόνο τους με τα παιδιά τους και κυρίως με το παιχνίδι στο οποίο συμμετέχουν και οι ίδιοι. Ενθαρρύνουν το παιδί της προσχολικής ηλικίας να δημιουργήσει μια εικόνα εμπιστοσύνης για τον εαυτό του, είναι όμως και υπερπροστατευτικοί ικανοποιώντας ίσως την δική τους αδυναμία παρά την αδυναμία του παιδιού της προσχολικής ηλικίας. Ενισχύουν το παιδί με υλικά και συναισθηματικά μέσα ενώ οι μορφές τιμωρία που επιβάλλουν κυρίως - αφού θεωρούν την τιμωρία σαν μέσω διαπαιδαγώγησης - είναι η επίπληξη, το χτύπημα και η άρνηση να του αγοράσουν κάτι που επιθυμεί παρά πολύ.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ

ΠΙΝΑΚΕΣ	
1. Ηλικία δείγματος των ερωτηθέντων γονέων	84
2. Ηλικία παιδιών των ερωτώμενων γονέων	85
3. Εκπαίδευση - μορφωτικό επίπεδο των ερωτώμενων γονέων	85
4. Τάση του δείγματος ως προς τις μορφές ενθάρρυνσης	87
5. Τάση του δείγματος ως προς τις μορφές υπερπροστατευτικότητας	88
6. Μορφές ανταμοιβής των ερωτώμενων γονέων	90
7. Τάση του δείγματος ως προς τις στάσεις ανταμοιβής	92
8. Τάση του δείγματος ως προς τις απόψεις για την τιμωρία	93
9. Μορφές τιμωρίας που επιβάλλουν οι ερωτώμενοι γονείς	94
10. Ποιος αναλαμβάνει συνήθως την ευθύνη της τιμωρίας του παιδιού	95
11. Επεμβαίνει ο/η σύντροφος όταν ο άλλος γονέας τιμωρεί το παιδί	96
12. Τιμωρεί το παιδί κάποιος άλλος εκτός από τους ίδιους (παππούς, γιαγιά)	96
13. Οι γονείς ιεραρχούν που συνήθως αφιερώνουν τον ελεύθερο χρόνο τους, μετά την εργασία τους	97
14. Οι γονείς ιεραρχούν σε ποιες δραστηριότητες των παιδιών τους συμμετέχουν συνήθως	98

ΣΧΗΜΑΤΑ	
1. Παρουσίαση συνολικού δείγματος ερωτηθέντων γονέων	83
2. Γονείς που απάντησαν στην ερώτηση για την υπερπροστατευτικότητα	88
3. Άποψη των ερωτώμενων γονέων για την ανταμοιβή	90
4. Μορφές τιμωρίας που επιβάλλουν οι ερωτώμενοι γονείς	94
5. Που αφιερώνουν ιεραρχικά οι γονείς τον ελεύθερο χρόνο τους	98
6. Σε ποιες δραστηριότητες των παιδιών συμμετέχουν συνήθως οι γονείς	99
7. Άποψη των ερωτώμενων γονέων για το παιχνίδι	100
8. Άποψη των ερωτώμενων γονέων (άντρες - γυναίκες) για το παιχνίδι	101

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο 20ς αιώνας μπορεί αναμφισβήτητα να χαρακτηριστεί ως αιώνας του παιδιού. Το παιδί στη σημερινή κοινωνία βρίσκεται στο επίκεντρο της προσοχής και της φροντίδας των ενηλίκων. Διάχυτη είναι η αντίληψη ότι το αναπτυσσόμενο άτομο διαφέρει από τους ενήλικους, ότι έχει ιδιαίτερες ανάγκες και απαιτεί ιδιαίτερες φροντίδες, σε όλη την πορεία της ανάπτυξης του. Σύντομες είναι οι προσπάθειες που καταβάλλονται τόσο από τους γονείς όσο και από την πολιτεία για μια πληρέστερη γνώση και κατανόηση των ιδιομορφιών αυτών του αναπτυσσόμενου ανθρώπου και για να εξασφαλιστούν σε κάθε παιδί οι ευνοϊκότερες συνθήκες για μια απρόσκοπη πορεία προς την ωριμότητα. Ινστιτούτα και κέντρα έρευνας του παιδιού ιδρύονται, όπου επιστήμονες από ποικίλους κλάδους ιατρική, ψυχολογία, ανθρωπολογία, κοινωνιολογία, παιδαγωγική - μοχθούν για τη συστηματική μελέτη των προβλημάτων της παιδικής ηλικίας. Νόμοι θεσπίζονται από τις οργανωμένες κοινωνίες για την παιδική προστασία και διακηρύξεις για τα δικαιώματα του παιδιού υιοθετούνται από διεθνείς οργανισμούς, κ.τ.ο.

Οι παιδοκεντρικές αυτές αντιλήψεις της σημερινής κοινωνίας είναι τόσο πλατιά διαδομένες και βαθιά ριζωμένες στο μέσο καλλιεργημένο σημερινό άνθρωπο ώστε να θεωρούνται δεδομένες και να πιστεύεται ότι, ανέκαθεν, κάπως έτσι θα έπρεπε να ήταν οι διαθέσεις των ενηλίκων προς τα νεαρά άτομα.

Το πως αντιμετωπίζονται τα παιδιά από τους ενήλικες διαφέρει από εποχή σε εποχή. Μόλις πριν τρεις αιώνες πίστευαν ότι το παιδί δε διέφερε

μόνο ποσοστικά από τους μεγάλους, ότι είναι ενήλικος σε μικρογραφία. Ασφαλώς και τότε αναγνωριζόταν πως το βρέφος απαιτεί κάποια ειδική φροντίδα και προσοχή. Από τη στιγμή όμως που το νέο άτομο άρχιζε να αποκτά ακόμη και λίγες δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης (3ου-4ου έτος) ανεξαρτητοποιόταν και γινόταν ένας μικρόσωμος "ενήλικος". Μια τέτοια αντίληψη καθόριζε και τον τρόπο ζωής του παιδιού.

Δεν υπήρχε καμιά ιδιαίτερη μεταχείριση και ξεχωριστή φροντίδα για το παιδί. Το 17ο αιώνα παρατηρείται μια σημαντική αλλαγή στις αντιλήψεις των ενήλικων για το παιδί και τη συμπεριφορά τους. Για λόγους που συνδέονται με τις θρησκευτικές μεταρρυθμίσεις της εποχής, θεολόγοι και ανθρωπιστές παρότρυναν τους γονείς να χωρίσουν τα παιδιά από τους ενήλικους και να ενδιαφερθούν για την ηθική διαπαιδαγώγηση του παιδιού.

Στο μεταξύ, ενώ οι φιλόσοφοι και οι θεολόγοι διατύπωναν τις θεωρητικές τους απόψεις για τη φύση του παιδιού η οικονομική πραγματικότητα είχε διαμορφώσει μια άλλη κατάσταση πραγμάτων: το παιδί ως ιδιοκτησία και ως πηγή για οικονομικό όφελος. Το παιδί από νωρίς, αναλάμβανε και εκτελούσε διάφορες εργασίες στο σπίτι (φροντίδα μικρότερων αδερφών, καθαριότητα σπιτιού), έτσι ώστε οι ενήλικοι μπορούσαν να διαθέσουν περισσότερο χρόνο και δυνάμεις στην αμειβόμενη εργασία. Αργότερα, με τη βιομηχανική επανάσταση, το παιδί παρέμενε κοντά στην οικογένειά του, εργαζόμενο στα εργοστάσια με χαμηλή αμοιβή, την οποία έδινε στους γονείς του.

Η σύγχρονη άποψη θεωρεί ότι το παιδί είναι ένα αναπτυσσόμενο άτομο. Είναι ένα ον **sui genesis**, με ιδιαίτερες αναπτυξιακές ανάγκες, οι οποίες θα πρέπει να ικανοποιηθούν, αν θέλουμε να μη διαταραχθεί η πορεία της

ανάπτυξης.

Οι νέες αυτές αντιλήψεις για τη φύση του παιδιού έχουν τις ρίζες τους στις μελέτες του Δαρβίνου για την καταγωγή και τη φύση του ανθρώπινου είδους, του Freud για τη σημασία των πρώτων εμπειριών για την ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη, του Piaget για την ανάπτυξη της σκέυης του παιδιού κ.α.

Οι διάφορες απόψεις που κυριάρχησαν κατά καιρούς για τη φύση του παιδιού έχουν ασφαλώς και σήμερα τους υποστηρικτές τους. Σε μια πολυδυναμική, πλουραλιστική κοινωνία σαν τη σημερινή οι ενήλικοι έχουν ποικίλες απόψεις για το τι είναι το παιδί, τι είναι πιο κατάλληλο για τη σωστή αγωγή του πώς πρέπει να συμπεριφέρεται το παιδί κ.τ.ο.

Αναγνωρίζοντας τη σημασία των πρώτων χρόνων της ζωής του ανθρώπου, διακρίνοντας ότι οι απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής περιορίζουν τον παιδευτικό ρόλο της οικογένειας και εξετάζοντας τη σπουδαιότητα της προσχολικής ηλικίας για τη μετέπειτα εξέλιξη και πρόοδο του ανθρώπου, κρίθηκε σκόπιμο να παρουσιαστεί η θεωρητική και ερευνητική επεξεργασία των διαστάσεων (της ενθάρρυνσης, της υπερπροστατευτικότητας, της ανταμοιβής και της τιμωρίας) της συμπεριφοράς των γονέων στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας.

Ο λόγος που κίνησε το ενδιαφέρον των μελετητών γι' αυτή τη μελέτη ήταν η απουσία σχετικών μελετών στην ελληνικό χώρο.

Το πρόβλημα

Η συμπεριφορά των γονέων στα παιδιά προσχολικής ηλικίας αποτελεί αναμφισβήτητα το πρώτο σκαλοπάτι στην προσπάθεια του παιδιού να διαμορφώσει την προσωπικότητά του και να αναπτύξει (καλλιεργήσει) τις δεξιότητές του, ώστε να επιτευχθεί η ομαλή πρόσβαση του στις πρώτες οργανωμένες μορφές κοινωνιών (σχολείο).

Δεν είναι τυχαίο άλλωστε πως η οικογένεια θεωρείται από πολλούς το “πρώτο σχολείο” για κάθε παιδί. Με άλλα λόγια η συμπεριφορά των γονέων στην κρίσιμη αυτή ηλικία του παιδιού, είναι αυτή που θα προετοιμάσει ή όχι το αυριανό μέλος της κοινωνίας.

Η προσπάθεια συγκεντρώνεται στο να καταγραφούν και να εξεταστούν παράμετροι της συμπεριφοράς των γονέων, όπως ενθάρρυνση, υπερπροστατευτικότητα, ανταμοιβή, τιμωρία με σκοπό να αξιολογηθεί σε ποιο βαθμό οι παράμετροι αυτοί ισχύουν. Βέβαια η ύπαρξη των παραμέτρων αυτών όχι μόνο δεν αποκλείει, αλλά μάλλον ενισχύει και άλλες μορφές συμπεριφοράς όπως σταθερότητα προς το παιδί, σεβασμός της προσωπικότητας του παιδιού, η συνέπεια λόγων και πράξεων του γονιού προς το παιδί, επικοινωνία με το παιδί, και συνεργασία με το παιδί.

Ωστόσο τα αποτελέσματα της μελέτης-έρευνας, σε καμιά περίπτωση, δεν γενικεύονται, αλλά μπορούν να ισχύσουν μόνο για το δείγμα των 75 ερωτώμενων γονέων και των δύο φύλλων.

Σκοπός μελέτης

Η συμπεριφορά των γονέων προς το παιδί προσχολικής ηλικίας αποτελεί αναμφισβήτητα, παράγοντα διαμόρφωσης της προσωπικότητας του και εναρκτήρια προσπάθεια διαπαιδαγώγησης του.

Σκοπός λοιπόν της μελέτης αυτής είναι να καταγραφούν και να παρουσιαστούν οι διαστάσεις της συμπεριφοράς των γονέων (ενθάρρυνση, υπερπροστατευτικότητα, ανταμοιβή, τιμωρία) όπως αυτές εκφράζονται προς το παιδί της προσχολικής ηλικίας. Συγκεκριμένα, η μελέτη αυτή επιδιώκει την επίτευξη των ακόλουθων στόχων:

- Προσπαθεί να καταγράψει σε ποιο βαθμό οι ερωτώμενοι γονείς ενθαρρύνουν το παιδί της ηλικίας αυτής να αναλάβει δράση, στα πλαίσια βέβαια των δυνατοτήτων του.
- Ταυτόχρονα αναζητεί τις στάσεις εκείνες των γονέων απέναντι στο παιδί, που δηλώνουν (εκφράζουν) χαρακτηριστικά υπερπροστατευτικότητας.
- Επιπλέον ερευνά τους τρόπους με τους οποίους οι γονείς ανταμείβουν - επιβραβεύουν τα παιδιά τους για κάποιες συμπεριφορές τους.
- Καταγράφει ακόμη την άποψη των γονέων για την τιμωρία καθώς και τις μορφές της, που ακολουθούν οι ερωτώμενοι γονείς.
- Ερευνάται βέβαια και η άποψη των γονέων για την αναγκαιότητα του παιχνιδιού στην ηλικία αυτή.

Περίληψη Μελέτης

Ορισμοί Όρων

Υπερπροστατευτικότητα

Σύμφωνα με την “Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια” (1993) είναι η τάση να παραχαϊδεύει, να προστατεύει και να δείχνει κάποιος επιείκεια σε ένα τέτοιο βαθμό, ώστε το παιδί να μην μπορεί να ανεξαρτητοποιηθεί ή να αντέξει την ματαίωση και τον ανταγωνισμό, με αποτέλεσμα να εξελιχθεί σε μια παθητική-εξαρτημένη προσωπικότητα.

Ιδιαίτερα συχνή είναι η μητρική υπερπροστασία. Η μητέρα συχνά έχει την τάση να παραχαϊδεύει το παιδί, να το αποδαρρύνει στην ανάληψη πρωτοβουλιών, να το εμποδίζει να ενεργεί με τρόπο ανεξάρτητο.

Η υπερπροστατευτική συμπεριφορά των γονέων έχει πολλές φορές την πηγή της στην άγνοια και στην απειρία τους σχετικά με την σωστή ανατροφή των παιδιών τους.

Παιδαγωγική ποινή = τιμωρία

Σύμφωνα με την “Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια” (1993) κατά την δυτική αντίληψη, σκοπός της είναι να τιμωρούνται τα παιδιά για τις αντικανονικές πράξεις τους, να φοβούνται να τις επαναλάβουν και με αυτόν τον τρόπο να βελτιώνονται στην συμπεριφορά και στην στάση τους.

Με άλλα λόγια, ο παιδαγωγούμενος δοκιμάζει σκληρότερη αντίδραση στην ανάρμοστη συμπεριφορά του, με την επίκριση της συμπεριφοράς αυτής που θα συνοδεύεται με αποδοκιμασία για την πράξη αυτή.

Ταυτόχρονα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η προσωπικότητα και η

ωριμότητα του τιμωρούμενου να αντιληφθεί την ποινή, ενώ επιπλέον η ποινή δεν θα πρέπει να έχει επιπτώσεις και κανένα στίγμα δυσφήμισης και απομόνωσης του ατόμου.

Οικογένεια

Ο όρος “οικογένεια” σύμφωνα με τον Τσαούση (1989), αναφέρεται “στη νομική και μόνιμη και κατά κανόνα τυπική γενετήσια ένωση των δύο συζύγων με τα τέκνα τους, που περιλαμβάνει συχνά και τρίτα πρόσωπα που συνδέονται με στενούς δεσμούς συγγένειας με ένα από τους συζύγους”. Ο Τσαρδάκης (1987), ορίζει την οικογένεια σαν μια κοινωνικά αναγνωρισμένη και παραδοσιακά καθιερωμένη μορφή συμβίωσης των μελών της οικογένειας. Αυτή σχηματίζει την αρχική βιολογική και κοινωνική κοινότητα, της οποίας βασικός σκοπός είναι η διατήρηση του ανθρωπίνου είδους μέσω της αναπαραγωγής των μελών της κοινωνίας.

Τέλος ο ορισμός που δίνει η Μεγάλη Παιδαγωγική Εγκυκλοπαίδεια (1968) θεωρεί την οικογένεια στην κοινωνιολογική της σημασία ως “βασικό κοινωνικό κύτταρο, το οποίο θεμελιωδώς αποτελείται από τους γονείς και τα τέκνα. Εκτεινόμενος ο όρος μπορεί να περιβάλλει ευρύτερες κοινωνικές ομάδες, αποτελούμενες από μέλη, τα οποία συνδέονται διά συγγένειας ή αγχιστείας”.

Ενδάρρυνση

“Σύμφωνα με την Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια (1993), ένας τρόπος παιδαγωγικής παρέμβασης η οποία προϋποθέτει μια κατάσταση κατά την οποία λείπει από το διαπαιδαγωγούμενο η εμπιστοσύνη στον εαυτό του και η αποφασιστικότητα να διεκπεραιώσει το έργο του. Η ενδάρρυνση αποτελεί για τους παιδαγωγούς που απορρίπτουν

την αυταρχική-καταπιεστική εκπαίδευση μια βασική αρχή διαπαιδαγώγησης". Πράξεις και ενέργειες των οποίων η έκβαση είναι αβέβαιη προϋποθέτουν κουράγιο και ενθάρρυνση.

Παρότρυνση

"Σύμφωνα με την Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια (1993) συναφής όρος της ενθάρρυνσης είναι η παρότρυνση που κι αυτή αποτελεί έναν τρόπο παιδαγωγικής παρέμβασης ο οποίος στοχεύει στην ελευθερία του διαπαιδαγωγούμενου, χρησιμοποιώντας έναν άνετο και ζωντανό τρόπο ομιλίας".

Η προτροπή επιδιώκει να επιτύχει ζήλο και η ενθάρρυνση την απόφαση για δράση. "Πράξεις και ενέργειες των οποίων η έκβαση είναι αβέβαιη προϋποθέτουν κουράγιο και ενθάρρυνση. Η προτροπή αντίθετα, θέλει να εμφανίσει κάτι ως ακίνδυνο".

Ανάπτυξη

Με τον όρο "ανάπτυξη" Ο Τσαούσης (1989) ορίζει "μία ιστορικά παρατηρούμενη διαδικασία μετάβασης κοινωνιών από μία φάση ωριμότητα σε μια άλλη ανώτερη". Ο όρος "ανάπτυξη" αναφέρεται και σε αυτό που ορίζει ο Παρασκευόπουλος (1988) ότι είναι "μία προοδευτική σειρά από αλλαγές σε δομές, λειτουργίες και μορφές συμπεριφοράς οι οποίες τείνουν στην πλήρη ενεργοποίηση και εκδίπλωση όλων των χαρακτηριστικών και ιδιοτήτων του ατόμου. Είναι μια συνεχής μεταδόμηση του μυχιισμού που τείνει προς έναν ορισμένο σκοπό, την ώριμη συμπεριφορά". Ο ορισμός που δίνει ο Παρασκευόπουλος υιοθετείται σε αυτήν την μελέτη".

Παιχνίδι

Σύμφωνα με τον Hain Retter (1981), είναι ένα αναγκαίο μέσο διαπαιδαγώγησης, όταν πραγματοποιείται σύμφωνα με τις ανάγκες του παιδιού, όπως διαγράφονται από την ηλικία και τον ατομικό του τύπο.

Το παιχνίδι είναι μια θετική εκδήλωση της ζωής του παιδιού, αλλά ένα παιδί δεν μπορεί να παίζει μόνο του παρά μόνο όταν του δοθεί η ευκαιρία να μάθει να παίζει.

Αυτό σημαίνει ότι στα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού οι ενήλικες θα πρέπει να παίζουν μαζί του όσο το δυνατόν περισσότερο.

Στο τρίτο έτος ζωής του παιδιού προκύπτει το παιχνίδι των συμβόλων και των ρόλων, όπου το παιδί μιμείται παίζοντας, πάντα όμως με την δική του υποκειμενική ερμηνεία".

Προσχολική Αγωγή

Ο Δ. Τσαρδάκης (1987) ορίζει την αγωγή σαν "μια μακροχρόνια διαδικασία, η οποία αρχίζει από την στιγμή της γέννησης ή μάλλον πριν από την γέννηση του παιδιού και σκοπεύει στην εξέλιξη όλων εκείνων των προδιαθέσεων και ικανοτήτων, οι οποίες οφείλουν να το βοηθήσουν να γίνει μια αυτόνομη προσωπικότητα και να λάβει μέρος ενεργά στις διαδικασίες του κοινωνικού συστήματος.

Κατά άλλους μελετητές, προσχολική αγωγή καλείται η αγωγή που εφαρμόζεται για τα παιδιά που δεν συμμετέχουν στον δεσμό της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Κατά τον Παυλόπουλο Δ. (1990) λέγοντας προσχολική αγωγή δεν εννοούμε μόνο αυτή που συντελείται από την γέννηση του παιδιού μέχρι την είσοδο του στο χώρο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης αλλά και την επίδραση που ασκείται κατά τον χρόνο πριν της γεννησεώς του.

επίδραση που ασκείται κατά τον χρόνο πριν της γεννησεώς του.

Κοινωνικοποίηση

Με τον όρο “κοινωνικοποίηση” ο Τσαούσης (1989) ορίζει την διαδικασία της κοινωνικής αναπαραγωγής ενός κοινωνικού συνόλου. Την εσωτερίκευση εκ μέρους του ατόμου των κανόνων συμπεριφοράς, των τρόπων ενέργειας και του συστήματος αξιών ενός κοινωνικού συνόλου.

Ο Κιτσαράς (1988) ορίζει την “κοινωνικοποίηση” ως την κοινωνική μάθηση, ένταξη, ενσωμάτωση και προσαρμογή του ατόμου στους κόλπους της κοινωνίας, δηλαδή, η διαδικασία που απαιτείται για να πάρει κάθε άτομο ξεχωριστά την κοινωνική του υπόσταση αλλά και την συλλογική του ταυτότητα.

Σύμφωνα με τον Παρασκευόπουλο (1985) κοινωνικοποίηση είναι η διαδικασία με την οποία το παιδί μαθαίνει να συμπεριφέρεται κατά τα πρότυπα της ομάδας στην οποία προορίζεται να ζήσει και να δράσει. Μέσω της διαδικασίας αυτής το παιδί αποκτά την συνείδηση και τον αυτοέλεγχο που απαιτείται για να γίνει υπεύθυνο μέλος της κοινότητας.

Προσχολική Παιδαγωγική

Με τον όρο αυτό ο Κιτσαράς (1988) ορίζει την επιστήμη που ασχολείται με την αρμονική σωματική και ψυχοπνευματική ανάπτυξη του νηπίου, την διάπλαση του χαρακτήρα, της συμπεριφοράς και της προσωπικότητας του και επιδιώκει την ομαλή και αρμονική ένταξη του στο κοινωνικό σύνολο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Α. Γενική θεώρηση προσχολικής ηλικίας

α. Το παιδί της προσχολικής ηλικίας

Το παιδί κατά την προσχολική ηλικία (3-6 ετών) παρουσιάζει πλούσια εξέλιξη σε όλους τους τομείς. Ανοίγεται μπροστά του μια περίοδος, κατά τη διάρκεια της οποίας ο σωματικός τομέας μπορεί να μην παρουσιάζει σημαντικές αλλαγές αλλά αναπτύσσεται συνολικά με ένα σταθερό ρυθμό που επηρεάζεται κυρίως από την άσκηση και την εμπειρία. Το παιδί σ' αυτή την ηλικία ελέγχει το σώμα του. Διαθέτει απεριόριστες ποσότητες ενέργειας τις οποίες διοχετεύει σε κάθε είδους δραστηριότητα, ενώ ταυτόχρονα αποκτά ολοένα και περισσότερη αυτοπεποίθηση σχετικά με τις κινήσεις του. Η επεξεργασία της έννοιας του χώρου, του χρόνου, των σχέσεων, ανάμεσα στα αντικείμενα και στο πρόσωπο βοηθάει το παιδί να αρχίζει να εκφράζεται επαναλαμβάνοντας ότι ακούει συνειδητοποιώντας συγχρόνως το περιβάλλον του. (Παρασκευόπουλος, 1988).

Στο νοητικό τομέα η εξέλιξη διέρχεται την περίοδο της προσυλλογικής σκέψης κατά τον Piaget (Παρασκευόπουλος, 1988) όπου πραγματοποιείται μια δεμελιώδης μεταμόρφωση στο γνωστικό κύκλο του νηπίου: η συμβολική λειτουργία. Έτσι τώρα μπορεί να παράγει εσωτερικά σύμβολα, εικόνες, οι οποίες αντιπροσωπεύουν αντικείμενα και συμβάντα.

Η γλώσσα του αδέξια ακόμη οργανώνεται αντιγράφοντας το γλωσσικό μοντέλο των μεγάλων. Σιγά-σιγά γίνεται ικανό να εκφράζει όλη του τη

σκέψη, όσο εκλεπτυσμένη κι αν είναι. (Μοσόκο Μισέλ, Ζολίδ Περί, 1988).

Έντονο χαρακτηριστικό αυτής της ηλικίας είναι η καλπάζουσα φαντασία που διαθέτει το νήπιο. Έχοντας στα χέρια του ένα πραγματικό αντικείμενο όπως σκούπα, ρούχα της μαμάς ή του μπαμπά, ή καρέκλες αραδιασμένες στη σειρά σαν βαγόνια τρένου, τραπέζια για καλύβες, μεταμορφώνεται με τη φαντασία του σε πολεμιστή, ιππότη, μικρή κυρία, παίζοντας ρόλους και δίνοντας βιωματική υπόσταση στις φαντασιώσεις ή τις επιθυμίες του. (P. Morriconaccl - Al. Doumic - Girad, 1986).

Παρόλα αυτά το παιδί έρχεται σε επαφή με περισσότερες πραγματικές καταστάσεις, διευρύνοντας και διαφοροποιώντας τους τρόπους έκφρασης και ελέγχου των συναισθημάτων του. Παίρνει πρωτοβουλίες και γίνεται όλο και πιο αυτόνομο και ανεξάρτητο, συνειδητοποιώντας έτσι όλες τις λειτουργίες που έχουν να κάνουν με τον εαυτό του.

Σύμφωνα με τον Erickson την περίοδο αυτή αναπτύσσεται το Υπερεγώ δηλαδή η συνείδηση του παιδιού. Υιοθετεί το αξιολογικό σύστημα των γονέων του και κρίνει από μόνο του τι πρέπει να κάνει και τι όχι. Όταν δε συμμορφώνεται με τις επιταγές του Υπερεγώ, νιώθει ενοχές.

Είναι πολύ βασική η ύπαρξη του κοινωνικού αυτού ελέγχου, η οποία όμως δεν πρέπει να ξεπερνά τα όρια απλά πρέπει να αφήνει το νήπιο να δρα αβίαστα εξασφαλίζοντας έτσι συναισθηματική ισορροπία, κοινωνική προσαρμογή και την εν γένει ψυχική υγεία του παιδιού (Παρασκευόπουλος, 1989).

Στις σχέσεις με τους γονείς του περνάει τη λεγόμενη "οιδιπόδεια φάση" (Ρειμον - Ριβιέ Μπερτ (1989). Η έλξη που νιώθει το παιδί προς το γονέα του αντίθετου φύλου έρχεται σε αντιπαράθεση με την έντονη αμφισβήτηση που

δέχεται η σχέση με εκείνον του ίδιου φύλου. Τα συναισθήματα αυτά είναι φυσιολογικά και ο σωστός χειρισμός τους, εκ μέρους, των γονέων παίζει καθοριστικό ρόλο στην ομαλή ανάπτυξη του παιδιού με συνέπειες που αγγίζουν μέχρι και την ενήλικη ζωή. (P. Morriciconacci, Al Doumic - Girard, 1986). Σύμφωνα με τον Παρασκευόπουλο (1989) με το πέρασμα του Οιδιπόδειου Συμπλέγματος, το παιδί επιβεβαιώνεται ως κορίτσι ή αγόρι, ταυτιζόμενο με το γονέα του ίδιου φύλου και αρχίζει η περίοδος της λανθάνουσας σεξουαλικότητας κατά την οποία κυριαρχούν τα ομόφυλα ενδιαφέροντα και συναναστροφές.

Πέρα όμως από τη συνειδητοποίηση του βιολογικού ρόλου του φύλου του, το παιδί γνωρίζει από σιγά-σιγά και τον κοινωνικό ρόλο του φύλου του. Δίνει μεγαλύτερη αξία στις μορφές συμπεριφοράς του δικού του φύλου και αρχίζει να μιμείται. Έτσι η κατανόηση για το ρόλο του φύλου του είναι αποτέλεσμα ενίσχυσης και μίμησης κατά τους συμπεριφοριστές, ενώ οι γενετικοί της γνωστικής κατεύθυνσης ισχυρίζεται ότι ο ρόλος αποτελεί επίσης μια έννοια όπως τόσες άλλες που διαθέτει το άτομο και οι γυχαναλυτικοί υποστηρίζουν ότι το νήπιο αποδέχεται το ρόλο του αυτό μέσα από την ταύτιση του ίδιου φύλου. (Παρασκευόπουλος, 1989).

Τέλος η αποδοχή της μονιμότητας της έννοιας του φύλου συντελείται κατά το 2ο έως 6ο έτος ηλικίας με βάση πια τα ανατομικά χαρακτηριστικά. Όσο διαμορφώνεται η προσωπικότητα του παιδιού και ξεφεύγει από την εγωκεντρική σκέψη συνειδητοποιεί την ύπαρξη των άλλων παιδιών, των αδελφών ή των φίλων του. Τα αδέλφια είναι πρόσωπα που μοιράζεται το παιδί μαζί τους, τους γονείς, την ίδια στέγη και έχουν πάντα μια ιδιαίτερη σημασία παρόλο τον ανταγωνισμό και τη ζήλια που μπορεί να προκληθεί

εξαιτίας ορισμένων στερήσεων (P. Morriconacc- Al Doumic - Girand, 1986).

Είναι χαρακτηριστικό του παιδιού της ηλικίας αυτής η συμπάθεια που νιώθει και αναμένει από τους άλλους. Δίκαια το στάδιο της ηλικίας αυτής ονομάστηκε στάδιο της “συναισθηματικής εμπειρίας” (Κιτσαράς, 1988). Το νήπιο αντιδρά στα πρόσωπα που το ενδιαφέρουν το ίδιο με εκείνα του οικείου οικογενειακού περιβάλλοντος. Κατά τον Wallon “από τα τρία έως τα έξι χρόνια η προσήλωση σε πρόσωπα είναι μια ακατάπαυστη αναγκαιότητα για το πρόσωπο του παιδιού. Αν τη στερηθεί πέφτει δύμα είτε ψυχικής ατροφίας με κατάλοιπα στην αγάπη της ζωής και στη βούλησή του, είτε αγωνίας που θα του προξενήσει τη συνήθεια λυπηρών και διεστραμμένων παθών”, (Κιτσαράς, 1988).

β. Οι ανάγκες του παιδιού κατά την προσχολική ηλικία

Κάθε προσχολικό πρόγραμμα συντάσσεται με βάση την αυθόρμητη έκφραση και τις ανάγκες του νηπίου. Οι ανάγκες αυτές είναι ίδιες για όλα τα παιδιά αυτής της ηλικίας σε αντίθεση με τα ατομικά χαρακτηριστικά, την ιδιαιτερότητα του περιβάλλοντος και τη κληρονομικότητα του (Δαράκη-Χατζηκωνσταντίνου, 1981).

Ο Ξηροτύρης (1978) ταξινομεί σε κατηγορίες τις ανάγκες των νηπίων ανάλογα με τη φύση τους. Έτσι διακρίνει **α)** τις έμφυτες ανάγκες των νηπίων όπως οι οργανικές κινητικές, σεξουαλικές και ανάγκες αυτοσυντήρησης. **β)** τις επίκτητες όπως η κοινωνικότητα - η οποία αν και είχε θεωρηθεί από την εποχή του Αριστοτέλη μέχρι τον Wallon έμφυτο κοινωνικό συναίσθημα, σήμερα φαίνεται να επικρατεί η γνώμη του Piaget ο οποίος θεωρεί την ανάγκη της κοινωνικότητας επίκτητη ανάγκη του παιδιού- η ανάγκη ασφαλείας, της μυχαγωγίας, της στοργής και η ανάγκη για εκτίμηση και σεβασμό. Από την άλλη μεριά η Δαράκη - Χατζηκωνσταντίνου (1981) στο βιβλίο της "Παιδικοί Σταθμοί και Νηπιαγωγεία" διακρίνουν τις ανάγκες του νηπίου σε γενικές που είναι η ανάγκη για ασφάλεια, για κίνηση, για αγάπη και στοργή και για ελευθερία και στις πιο ειδικές που είναι η ανάγκη για μυχαγωγία, για σχέδιο, για χειροτεχνική απασχόληση, για παιχνίδι, για μίμηση, ανάγκη για άσκηση της φαντασίας και τις νόησης και τέλος ανάγκη της εκτίμησης και του σεβασμού των άλλων.

Αν θέλαμε να διακρίνουμε και να αναλύσουμε τις ανάγκες που χαρακτηρίζουν το στάδιο αυτό της ηλικίας του νηπίου θα ξεκινούσαμε από την ανάγκη του για κίνηση και δράση που συντελεί στην κινητική του

ωρίμανση, την κυριαρχία της κινητικότητας του, στη μεγαλύτερη δυνατή ανάπτυξη των κινητικών δεξιοτήτων του και τον καλύτερο κινητικό συντονισμό.

Η ανάγκη για κίνηση συνδυάζεται και με την ανάγκη για κατάκτηση του χώρου και την ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ κίνησης και σκέψης. Η νηπιακή ηλικία είναι περίοδος έντονης κινητικότητας και το νήπιο έχοντας ασκήσει έλεγχο στο σώμα του εκδηλώνει την ανάγκη να ασκήσει έλεγχο στο περιβάλλον του. Γι'αυτό αυτή η ηλικία αποκαλείται "ηλικία του ακροβάτη" και το νήπιο "cherre pied" "πόδι της κατσίκας" (Παρασκευόπουλος, 1988).

Εξίσου μεγάλης σημασίας είναι η ανάγκη του νηπίου για έκφραση και δημιουργικότητα. Όταν λέμε έκφραση εννοούμε τόσο τη γλωσσική όσο και την συναισθηματική. Ιδιαίτερα στη γλωσσική πρέπει να ασκηθεί το νήπιο ώστε η χρήση της γλώσσας να γίνει μέσο επικοινωνίας, επίλυσης διαφορών και έκφρασης προσδοκιών, σκέψεων και επιθυμιών, Κιτσαράς (1988). Η ανάγκη της δημιουργικότητας σ'αυτό το στάδιο είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένη. Και αυτή η ανάγκη βρίσκεται σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της φαντασίας, με αποτέλεσμα τα νήπια να καταφέρνουν καταπληκτικά πράγματα ασύλληπτα στο νου των μεγάλων. Η ανάγκη έκφρασης και καλλιέργειας της δημιουργικότητας στη συγκεκριμένη περίοδο είναι αναγκαία γιατί όπως τονίζει ο Lowenteld, "πρέπει να μορφώσουμε ανθρώπους δημιουργούς, γιατί μόνο αυτοί θα μπορέσουν να μεταχειριστούν τις συσσωρευμένες γνώσεις τους". (Abbadie, 1978).

Πολύ έντονη είναι η ανάγκη του νηπίου για νοητική ανάπτυξη, μάθηση και γνώση. Αυτό πολύ εύκολα το φανερώνουν οι ατέλειωτες ερωτήσεις των παιδιών αυτής της ηλικίας που απαιτούν ακριβή και συγκεκριμένη πληροφόρηση, με σκοπό να διευρύνουν και εμπλουτίσουν τον παραστατικό τους κύκλο. Ενώ μέχρι αυτό το στάδιο το παιδί είναι εξαρτημένο από το

οικογενειακό περιβάλλον του, στο συγκεκριμένο προσχολικό στάδιο εμφανίζεται η ανάγκη της ανεξαρτητοποίησης και της αυτονομίας. Οι σχέσεις του νηπίου με το οικογενειακό του περιβάλλον χαλαρώνουν αφού μειώνεται ο χρόνος συμβίωσης σ' αυτό με αποτέλεσμα την αναζήτηση νέων γνωριμιών και σχέσεων με πρόσωπα εξωοικογενειακά, (Δαράκη-Χατζηκωνσταντίνου, 1981). Η απομάκρυνση από το οικογενειακό περιβάλλον, δημιουργεί ταυτόχρονα την ανάγκη για ασφάλεια και στοργή, για εμπιστοσύνη στους ενήλικους και τη δύναμη και στις γνώσεις του.

Εξάλλου η ανάγκη για ταξινόμηση των στοιχείων και ανακάλυψη σχέσεων ασκούν την παρατήρηση και καθιστούν το νήπιο ικανό να διακρίνει το αποτέλεσμα μιας ενέργειας και να το συσχετίζει με τον αρχικό σκοπό. Η ανάλυση επικεντρώνεται στην ταξινόμηση και σύνδεση των σκόρπιων και ασύνδετων ιδεών που κατέχει το νήπιο στο στάδιο αυτό. Η ανάγκη της τάξης και ευπρέπειας του χώρου είναι βασική. Η σωστή διακόσμηση και η δημιουργία περιβάλλοντος ποιότητας δημιουργεί μια σχέση του παιδιού με τα αντικείμενα, ευνοϊκή για έκφραση και δημιουργία και προξενεί ευχάριστα συναισθήματα, Κισταράς (1988).

Η ανάγκη όμως εκείνη που είναι ιδιαίτερα έντονη σ' αυτή τη φάση της ζωής του νηπίου είναι αυτή της κοινωνικοποίησης. Το νήπιο αισθάνεται έντονη την ανάγκη να διευρύνει τον κύκλο των δραστηριοτήτων και επαφών ξεφεύγοντας από το άμεσο οικογενειακό περιβάλλον. Γι' αυτό και εντάσσεται σε ομάδες συνομηλίκων στη γειτονιά, στον παιδικό σταθμό ή στο νηπιαγωγείο, ικανοποιώντας την ανάγκη για επαφή με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και την καλλιέργεια του κοινωνικού του συναισθήματος.

Συμπερασματικά όλες αυτές οι ανάγκες, για κίνηση και δράση, για έκφραση και δημιουργικότητα, για μάθηση και γνώση, για

ανεξαρτητοποίηση και αυτονομία, για ασφάλεια και στοργή, για την ανακάλυψη σχέσεων, για τάξη και ευπρέπεια του χώρου και τέλος για κοινωνικοποίηση, επιβάλλεται να ικανοποιηθούν ώστε να μεταβληθούν σε θετικές εμπειρίες και γνώσεις ενισχύοντας την ομαλή πορεία του νηπίου προς την ανάπτυξη και ωρίμανση.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι η ικανοποίηση των νηπιακών αναγκών δεν πρέπει να παραμείνει απλή υπόθεση της οικογένειας και του παιδικού σταθμού ή του νηπιαγωγείου αλλά και της πολιτείας και ευρύτερα της κοινωνίας. Η ύπαρξη και έλλειψη προϋποθέσεων ικανοποίησης των αναγκών του νηπίου και το ενδιαφέρον βελτίωσης των συνθηκών σηματοδοτούν την στάση της κοινωνίας απέναντι στο παιδί. Είναι ανάγκη ο ευρύτερος κοινωνικός οργανισμός να ενδιαφερθεί για το σχεδιασμό του περιεχόμενου βελτίωσης των προοπτικών και της ποιότητας της ζωής των παιδιών αν θέλουμε να βάλουμε τα θεμέλια μιας υγιούς ισορροπημένης μελλοντικά ανθρωπότητας.

Ανάγκες του παιδιού προσχολικής ηλικίας	
Γενικές	Ειδικές
Αγάπη	Για έκφραση - Δημιουργικότητα
Απόλαυση	Για μάθηση - Γνώση
Επικοινωνία	Για ανεξαρτητοποίηση Αυτονομία
Συνεργασία	Για ασφάλεια - Στοργή
Ελευθερία	Για Ανακάλυψη Σχέσεων
Αυτοδιάθεση	Για τάξη - ευπρέπεια του Χώρου
Ψυχαγωγία	Για κοινωνικοποίηση
Μοναδικότητα	Για παιχνίδι - Εκτόνωση
Δημιουργικότητα	Για άσκηση Φαντασίας
Αυτοεκτίμηση	Για μίμηση

γ. Θεωρίες για παιδικό παιχνίδι

Ποικίλες θεωρίες έχουν διατυπωθεί σχετικά με την προέλευση την εξέλιξη και τη μορφωτική αξία του παιχνιδιού. Υποστηρίζεται π.χ. ότι το παιχνίδι είναι μια διέξοδος στην πλεονάζουσα ενεργητικότητα. Η ότι αποτελεί μια αναπτυξιακή φάση του ατόμου, από την οποία έχει διέλθει το είδος στην εξελικτική πορεία, ή ότι αποτελεί μορφή αναγυχής, ή ότι είναι οι πρώιμες εκφάνσεις του ένστικτου της αυτοσυντήρησης που ωθεί το άτομο να αποκτήσει τις αναγκαίες δεξιότητες για την επιβίωσή του. Η ότι αποτελεί προσπάθεια του ατόμου να ικανοποιήσει ορμές να εκπληρώνει επιθυμίες και να αντιμετωπίζει επώδυνες εμπειρίες που απειλούν το αναπτυσσόμενο άτομο (Freud) κ.α. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον εξελικτικό ψυχολόγο παρουσιάζουν οι απόψεις του Piaget.

Ο Piaget θεωρεί το παιχνίδι ως μια πράξη αφομοίωσης (όχι συμμόρφωσης). Το παιδί στο παιχνίδι χειρίζεται τα πράγματα ελεύθερα και αλλοιώνει την πραγματικότητα, με σκοπό να ικανοποιήσει προσωπικές του ανάγκες. Όταν το παιδί παίζει, δεν προσαρμόζεται αυτό στην πραγματικότητα, αλλά η πραγματικότητα στις δικές του επιθυμίες.

Ο Piaget διακρίνει τρία είδη - βαθμίδες παιδικού παιχνιδιού:

1. Το παιχνίδι άσκησης

Στο είδος αυτό του παιδικού παιχνιδιού το παιδί επαναλαμβάνει πολλές φορές μια δραστηριότητα, όπως συμβαίνει με τις ανακυκλωτικές αντιδράσεις. Η μορφή αυτή παιχνιδιού κυριαρχεί στα δύο πρώτα χρόνια της ζωής, στην αισθησιοκινητική περίοδο της νοητικής ανάπτυξης.

2. Συμβολικό παιχνίδι

Στο είδος αυτό παιχνιδιού γίνεται ελεύθερη επέκταση του χειρισμού των αντικειμένων, των συναισθημάτων και των εμπειριών κατά τρόπο συμβολικό.

Το παιδί αλλοιώνει την πραγματικότητα, τροποποιεί τα δεδομένα, διαρρυθμίζει τα πράγματα, ερμηνεύει την εμπειρία κατά τρόπο ελεύθερο, φανταστικό. Στο είδος αυτό παιχνιδιού υπάρχει επιφανειακή μόνο συνεργασία μεταξύ των μελών της ομάδας. Πρόκειται περισσότερο για παράλληλο και συντροφικό παιχνίδι. Η μορφή αυτή του παιχνιδιού κυριαρχεί στην προενηνοιολογική περίοδο (3ο έως 6ο έτος) της νοητικής ανάπτυξης.

Κατά τον Hein Retter (1981) στο τρίτο έτος ζωής του παιδιού προκύπτει το παιχνίδι των συμβόλων και των ρόλων. Ότι φαίνεται ενδιαφέρον στο παιδί το μιμείται παίζοντας, πάντα όμως με τη δική του υποκειμενική ερμηνεία. Κατά τον ίδιο επιστήμονα χαρακτηριστικό γνώρισμα αυτής της ηλικίας είναι η διαρκής εναλλαγή μεταξύ πραγματικότητας και κόσμου της φαντασίας που πραγματοποιεί το παιδί παίζοντας.

Στη διάρκεια του τρίτου έτους και παίζοντας διάφορους ρόλους, πραγματοποιείται κάποια χαλαρή σύμπραξη με μεγαλύτερα αδέρφια ή γειτονόπουλα.

Το να βρίσκεται ενταγμένο σε μια κοινωνίας παιχνιδιού σημαίνει για το παιδί ότι πρέπει να μάθει δύο πράγματα, από τη μία να εντάσσεται, να υπακούει ή να συμμορφώνεται με τους άλλους και από την άλλη να υποστηρίζει τις δικές του απόψεις στο παιχνίδι και να κάνει τους άλλους να το ακούνε. Αυτή την ικανότητα να αντιλαμβάνεται τι προσδοκούν τα άλλα

παιδιά, από αυτό το ίδιο, την αποκτά το παιδί ουσιαστικά παίζοντας μαζί τους". Hein Retter.

3. Κοινωνικό παιχνίδι

Το είδος αυτό του παιχνιδιού είναι οργανωμένη δραστηριότητα, με σαφή επιδιωκόμενο στόχο και κανόνες δράσης και συνεργασίας. Η μορφή αυτή παιχνιδιού εμφανίζεται μετά το 7ο έτος όταν το παιδί πλέον έχει απαλλαγεί από τον εγωκεντρισμό και μπορεί να πραγματοποιεί συγκεκριμένες λογικές πράξεις.

δ. Έννοια προσχολικής αγωγής

Το πρόβλημα της αγωγής του ανθρώπου είναι τόσο παλιό, όσο και η ίδια η ανθρωπότητα. Αυτό σημαίνει ότι από την εποχή του πρωτόγονου ανθρώπου υπάρχει το πρόβλημα της ένταξης του εξελισσόμενου παιδιού σε ορισμένες κοινωνικές μορφές ζωής.

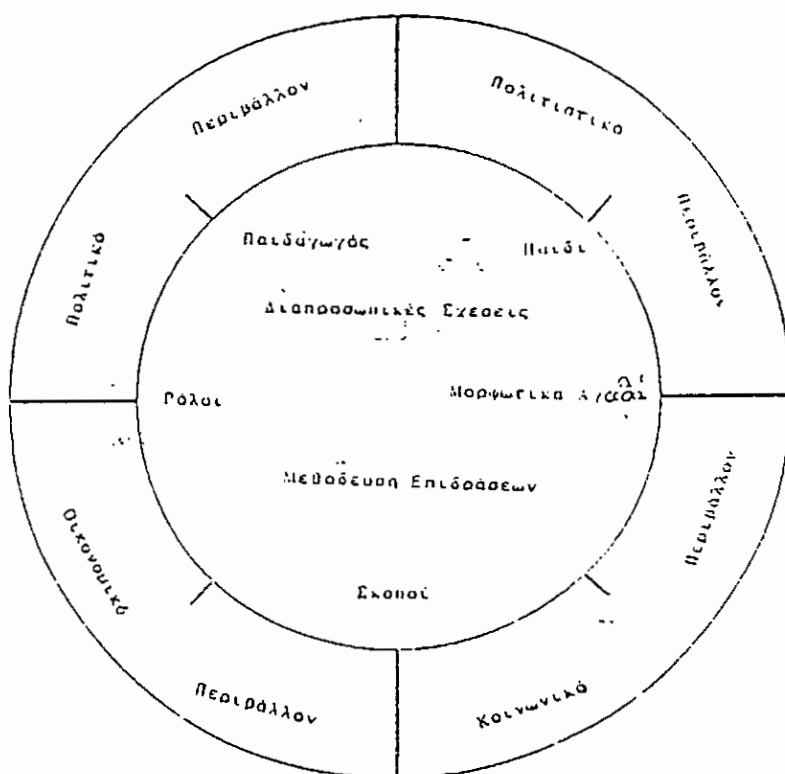
Αυτές οι κοινωνικές μορφές ζωής είναι διαφορετικές από εποχή σε εποχή, από χώρα σε χώρα, από λαό σε λαό και ανταποκρίνονται σε εκείνες τις κοινωνικοπολιτισμικές συνθήκες ενός λαού για την εποχή που αναφέρονται. Οι σκοποί και οι μέθοδοι της αγωγής στους διάφορους λαούς προσαρμόζονται κάθε φορά στις κοινωνικές αλλαγές που προανατολίζονται στην εξέλιξη των επιστημών της αγωγής καθώς επίσης και στην κοινωνικοπολιτική και οικοδομική ζωή της χώρας. (Τσαρδάκης, 1987).

Ο Τσαρδάκης (1987) ορίζει την αγωγή σαν “μια μακροχρόνια διαδικασία, η οποία αρχίζει από τη στιγμή της γέννησης ή μάλλον πριν από τη γέννηση του παιδιού και σκοπεύει στην εξέλιξη όλων εκείνων των προδιαθέσεων και ικανοτήτων. Οι οποίες οφείλουν να το βοηθήσουν να γίνει αυτόνομη προσωπικότητα και να λάβει μέρος ενεργά στις διαδικασίες του κοινωνικού συστήματος. Εάν θέλαμε να αποδώσουμε το περιεχόμενο της συστηματικής και σκόπιμης αγωγής θα λέγαμε ότι η αγωγή είναι όλοι οι όροι και οι προϋποθέσεις που πρέπει να εξασφαλιστούν για να επιτευχθούν οι σκοποί της, γι’ αυτό και θα πρέπει να απαρτίζεται από στοιχεία όπως: ο παιδαγωγός, το παιδί, οι διαπροσωπικές σχέσεις, τα μορφωτικά αγαθά, οι ρόλοι και οι σκοποί.

Όλα αυτά τα στοιχεία είναι αλληλένδετα και επηρεάζονται από το

κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο εντάσσονται και οι σχολικές μονάδες και γενικότερα οι μονάδες εκπαίδευσης. (Τσουρέκης, 1981).

Ο Τσουρέκης (1981) στο βιβλίο του "Σύγχρονη Παιδαγωγική" περιγράφει με πολύ παραστατικό τρόπο το περιεχόμενο της αγωγής ως εξής:

Η αγωγή ξεκινά από τις επιδράσεις που δέχεται το παιδί μέσα στο οικογενειακό του περιβάλλον. Το μεγαλύτερο όμως μέρος της αγωγής αυτής πραγματοποιείται και ολοκληρώνεται μέσα στο σχολικό χώρο με τη βοήθεια κατάλληλα εκπαιδευμένων παιδαγωγών.

Η αγωγή που εφαρμόζεται για τα παιδιά που δε συμμετέχουν στο δεσμό της υποχρεωτικής εκπαίδευσης καλείται προσχολική αγωγή.

Αυτή η βαθμίδα αγωγής είναι η πρώτη και οργανωμένη επίδραση που

ασκεί ο παιδαγωγός στο αναπτυσσόμενο παιδί με σκοπό να διευκολύνει την πνευματική του εξέλιξη και να το μυήσει σε πνευματικές ενέργειες, που θα το μαθητοποιήσουν. Όπως αναφέρει ο Παυλόπουλος (1990) λέγοντας προσχολική αγωγή δεν εννοούμε μόνο αυτή που συντελείται από τη γέννηση του παιδιού μέχρι την είσοδό του στο χώρο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης αλλά και την επίδραση που ασκείται κατά το χρόνο πριν της γεννήσεως του.

Η χρονική αυτή περίοδος πριν από τη γέννηση έχει παιδευτική σημασία και σηματοδοτεί τη σωματική και ψυχική διαμόρφωση του ατόμου. Όλο αυτό το διάστημα από τη στιγμή της σύλληψης και όλη τη διάρκεια της εγκυμοσύνης με τη συναισθηματική ζωή της εγκύου, τη διατροφή της ή την προσβολή της ίδια από τυχόν νοσήματα, ασκεί σημαντική επίδραση στη ζωή του εμβρύου και κρίνει σε μεγάλο βαθμό την μετέπειτα εξέλιξη του σε μεγάλο βαθμό την μετέπειτα εξέλιξή του.

Από αυτά λοιπόν συμπεραίνει κανείς ότι προσχολική αγωγή ουσιαστικά πραγματώνεται χρονικά σε δύο περιόδους, στην περίοδο πριν από την γέννηση και στην περίοδο μετά την γέννηση που καλύπτει όλο το διάστημα μέχρι την είσοδο του παιδιού στο Δημοτικό Σχολείο, διάστημα που από πολλούς αποκαλείται και περίοδος της προσχολικής ηλικίας.

Ο Κιτσαράς (1988) στο βιβλίο του "Εισαγωγή στην Προσχολική Παιδαγωγική" τονίζεται ότι ο όρος "προσχολική αγωγή" σήμερα δεν ανταποκρίνεται στο περιεχόμενο του και υποστηρίζει ότι οι έννοιες για την αγωγή του ατόμου, πριν αυτό συμμετάσχει στο σύστημα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης διαφέρουν ανάλογα με το κριτήριο αξιολόγησης που παίρνεται κάθε φορά υπόψη.

Έτσι λοιπόν με κριτήριο την ηλικία έχουμε τις έννοιες βρεφική αγωγή, αγωγή μικρών παιδιών, πρώιμη αγωγή όταν αναφερόμαστε στη μικρή ηλικία. Όταν το κριτήριο αφορά την αγωγή, η μόρφωση και το βαθμό κοινωνικοποίησης, βρίσκουμε μεγαλύτερη ποικιλία εννοιών. Με κριτήριο αυτό έχουμε πιο ακριβή διατύπωση των εννοιών αφού αναφερόμαστε σε συγκεκριμένο ίδρυμα σαν χώρος αγωγής, έτσι ώστε να γίνεται λόγος για αγωγή παιδικών σταθμών, νηπιαγωγείων, οικογενειακή αγωγή.

Η χρονική διάρκεια σαν αξιολογικό κριτήριο μας δίνει τις έννοιες προσχολική αγωγή ή προσχολική παιδαγωγική. Και όταν μιλάμε για ουδέτερο χρόνο αγωγής πριν την είσοδο στο σχολείο αναφερόμαστε στην αγωγή της προσχολικής ηλικίας.

Τέλος όταν έχουμε μια ανεξάρτητη περιοχή αγωγής παιδιών πριν την είσοδό τους στο σχολείο αναφερόμαστε στο γενικό όρο "στοιχειώδη αγωγή".

Από όλα αυτά που αναφέρθηκαν γίνεται σαφές ότι υπάρχει δυσκολία οριοθέτησης και γενικής αποδοχής της έννοιας "προσχολική αγωγή".

B. Ρόλοι που παίζουν οι γονείς απέναντι στα παιδιά

1. Η έννοια της οικογένειας

Η οικογένεια αποτελεί μια μορφωτικό δύναμη όπου το παιδί μαθαίνει έννοιες, αξίες, πεποιθήσεις, τρόπους συμπεριφοράς, ηθικούς κανόνες, συνήθειες, ήθη και έθιμα. Είναι ένας πυρήνας καθοριστικός για την διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού.

Η οικογένεια σαν κοινωνικοπολιτιστικός φορέας συμβάλλει αποφασιστικά στην ένταξη του παιδιού στο κοινωνικό σύστημα και διαμορφώνει την κοινωνικοπολιτιστική του ταυτότητα.

Κατά τον Goode (1976) η οικογένεια σχηματίζει την πρώτη μικρή κοινωνική ομάδα με την οποία το παιδί έρχεται σε επαφή και προσφέρει πολλές δυνατότητες για την διευκόλυνση της κοινωνικοποίησης του.

Κατά τον Παρασκευόπουλο (1985) υπάρχουν δύο βασικοί παράγοντες που συντελούν στην γυχοδυναμική κάθε οικογένειας:

α. Οι κοινωνιολογικοί παράγοντες:

- Η σύνδεση της οικογένειας (αριθμός των μελών και στις διαφοροποιήσεις που υπάρχουν ολιγομελών και πολυμελών οικογενειών)
- Ο αστερισμός της οικογένειας (σειρά γεννήσεων των παιδιών και οι συνέπειες που προέρχονται από αυτήν στην διαμόρφωση του χαρακτήρα).
- Το μορφωτικό - Οικονομικό επίπεδο της οικογένειας

“Ακόμη και η καλύτερη θεωρία δεν μπορεί να αντικαταστήσει μια ζωή γεμάτη αγάπη”. Αλλά οι δυνάμεις του συναισθήματος γίνονται αποτελεσματικές, όταν εκπληρώνονται με την γνώση και την συγκεκριμένη πρακτική”, όπως έγραψε ο Εμπερλάιν στο βιβλίο του “φοβίες και άγχη στα παιδιά” (1995).

2. Παραδοσιακοί ρόλοι που παίζουν οι γονείς όταν απαντούν στα μηνύματα των παιδιών τους

“Συνήθως οι γονείς, όταν τα παιδιά τους στέλνουν μηνύματα για τα συναισθήματά τους, απαντούν με αποθαρρυντικό τρόπο. Οι αντιδράσεις αυτές συμβαδίζουν με παραδοσιακούς ρόλους που έχουν διδαχθεί οι γονείς:

- Ο **Στρατηγός** (διατάζει, απειλεί, ελέγχει)
- Ο **Ηθικολόγος** (κάνει κήρυγμα, συμβουλεύει)
- Ο **Παντογνώστης** (κάνει διάλεξη, συμβουλεύει, εκλογικεύει, κάνει έκκληση στη λογική του παιδιού, είναι ανώτερος).
- Ο **Δικαστής** (αξιολογεί, παίρνει αποφάσεις)
- Ο **Κριτικός** (βάζει ετικέτες, σαρκάζει, ειρωνεύεται)
- Ο **Ψυχολόγος** (κάνει διάγνωση, αναλύει, ανακρίνει)
- Ο **Παρηγορητής** (καθουσυχάζει) (Ντον Ντιγκμέγιερ - Γκάρυ Μακκαιν, 1980 84).

Όταν απαντούμε στα μηνύματα του παιδιού με αυτούς τους τρόπους καταπνίγουμε την επικοινωνία. Όταν βασίζονται σ’αυτό το είδος των απαντήσεων, οι γονείς χάνουν πολλές ευκαιρίες να βοηθήσουν τα παιδιά τους και με αυτούς τους τρόπους καταπνίγουμε την επικοινωνία. Όταν βασίζονται σ’αυτό το είδος των απαντήσεων, οι γονείς χάνουν πολλές ευκαιρίες να βοηθήσουν τα παιδιά να χειριστούν τα συναισθήματά τους και να δημιουργήσουν μια δετική σχέση. Αντίθετα ο βασικός παράγοντας για αποτελεσματική επικοινωνία είναι η παραδοχή. Αν ο γονιός μπορέσει να παραδεχτεί τα συναισθήματα του παιδιού και να το βοηθήσει να τα εκφράσει, θα ανοίξει το δρόμο ώστε το παιδί να αναζητήσει εναλλακτικές λύσεις (Ντιγκμέγιερ Ν. Μ. Μακμάιν Γ., 1980).

3. Ο αληθινός ρόλος του γονιού

Οι γονείς κουβαλούν μαζί τους πολλές αντιλήψεις και πεποιθήσεις που έχουν διδαχθεί και τις οποίες θεωρούν σαν αναμφισβήτητη πραγματικότητα. Ωστόσο ο γρήγορος ρυθμός της κοινωνικής αλλαγής οδηγεί τους γονείς να μάθουν, να ακούν και να κάνουν έναν θετικό διάλογο με τα παιδιά τους.

- Καλλιέργεια υγιούς ατμόσφαιρας
- Δεχτείτε το παιδί όπως είναι
- Σεβαστείτε το παιδί
- Ακούστε, δείξτε κατανόηση και προσπαθήστε να καταλάβετε.
- Ενθαρρύνετε την ανεξαρτησία
- Αποφύγετε τον οίκτο (Ντικμέγιερ Ν. - Μακμάιν Γ., 1980)

4. Βασικές αρχές για μια δημοκρατική ζωή με τα παιδιά

- Κατανοείτε τους σκοπούς και την συμπεριφορά του παιδιού.
- Αναγνωρίστε την δύναμη που έχουν οι προσδοκίες, αυτό που περιμένουμε από κάποιον.
- Δείξτε σταθερότητα και καλοσύνη
- Έχετε θάρρος και πάρτε δεσμευτικές αποφάσεις
- Κατανοείτε τις συγκινήσεις του παιδιού
- Αποφύγετε τον οίκτο
- Μειώστε την έμφαση που έχει ο ανταγωνισμός
- Μην ενισχύεται την απληστία, πλεονεξία
- Παραβλέπετε τα λάθη
- Χρησιμοποιείτε τις ικανότητες για θετική ακοή
- Μην είστε μια “καλή μητέρα”
- Αναγνωρίστε τίνος είναι το πρόβλημα
- Παραδεχτείτε το παιδί όπως είναι
- Χρησιμοποιείτε τις ικανότητές σας για την επίλυση προβλημάτων
- Δείξτε περισσότερη συνέπεια στις πράξεις σας
- Διατηρείστε τον αυτοέλεγχο
- Ξεχωρίστε την πράξη από τον δράστη
- Ενθαρρύνετε το παιδί
- Σεβαστείτε το παιδί

- Ενδαρρύνετε την ανεξαρτησία
- Αποφύγετε τον οίκτο
- Αποφύγετε να κάνετε για το παιδί ότι μπορεί να κάνει μόνο του
- Ζητάτε, μην απαιτείται
- Αντιμετώπιστε την κατάσταση, όχι τον παραβάτη
- - Οργανώστε τακτικές συγκεντρώσεις της οικογένειας (Ντικμέγιερ Ν. - Μακμάιν Γ.)

5. Λειτουργίες που επιτελεί η οικογένεια σε σχέση με το παιδί

1. “Τη φροντίδα για την ικανοποίηση των βασικών βιολογικών αναγκών και για τη σωματική ακεραιότητα και υγεία του παιδιού.
2. Τη φροντίδα για την κοινωνικοποίηση του παιδιού, την εκμάθηση δηλαδή εκ μέρους του παιδιού των μορφών συμπεριφοράς τις οποίες η κοινωνική ομάδα απαιτεί από κάθε μέλος της να έχει αποκτήσει και να έχει ενστερνιστεί.
3. Τη φροντίδα για την οικοδόμηση υγιούς προσωπικότητας, την ενίσχυση δηλαδή και τη διατήρηση της συναισθηματικής ισορροπίας, της κοινωνικής προσαρμογής και της εν γένει ψυχικής υγείας του παιδιού.
4. Τη φροντίδα για την ανάπτυξη των γνωστικών ικανοτήτων, την εξασφάλιση δηλαδή περιβάλλοντος πλούσιου σε μορφωτικά ερεθίσματα για την πλήρη ενεργοποίηση των νοητικών ικανοτήτων του παιδιού. Παρασκευόπουλος (1985).

Οι δύο τελευταίες λειτουργίες - η οικοδόμηση υγιούς προσωπικότητας και η ενίσχυση των νοητικών ικανοτήτων - οι οποίες συμβάλλουν κυρίως στην ατομική ολοκλήρωση και την προσωπική ευημερία, άρχισαν να επισημαίνονται και να συνειδητοποιούνται μόλις τελευταία. Ο ρόλος που διαδραματίζει η οικογένεια και η τεράστια ευθύνη της για τους δύο αυτούς νευραλγικούς τομείς της ψυχοπνευματικής ανάπτυξης του ατόμου άρχισε να αποτελεί αντικείμενο συστηματικής μελέτης μόλις την τελευταία 50ετία. Ειδικότερα, ο ρόλος και η ευθύνη της οικογένειας για την ανάπτυξη των γνωστικών ικανοτήτων άρχισαν να συνειδητοποιούνται και να ερευνώνται μόλις την τελευταία 30ετία.

Ώθηση για την συστηματική μελέτη των επιδράσεων της οικογένειας στην ψυχοπνευματική ανάπτυξη του παιδιού έδωσε αρχικά ο Freud και η μηχαναλυτική του θεωρία σχετικά με τα αίτια των νευρώσεων. Ο Freud υποστηρίζει ότι πλείστες μορφές παθολογικής συμπεριφοράς των ενηλίκων έχουν τις ρίζες τους στις πρώτες εμπειρίες του ατόμου μέσα στην οικογένεια. Ιδιαίτερα τονίζει ο Freud το ρόλο που διαδραματίζει η καθημερινή φροντίδα και αντιμετώπιση του παιδιού εκ μέρους της μητέρας και γενικότερα η συμπεριφορά των γονέων στην επίλυση του Οιδιπόδειου Συμπλέγματος και στην εν γένει ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη.

Αργότερα, άλλες ψυχολογικές θεωρίες τόνισαν τελείως διαφορετικές μορφές και διαδικασίες επιδράσεων που θεωρούνται κρίσιμες για την ομαλή εξέλιξη του παιδιού. Η θεωρία της συντελεστικής μάθησης του Skinner π.χ. τονίζει ιδιαίτερα το ρόλο των γονέων ως πηγή ενίσχυσης που διαμορφώνει τη συμπεριφορά. Ομοίως, η θεωρία της κοινωνικής μάθησης τονίζει τη σπουδαιότητα των γονέων ως πρότυπον για μίμηση. Με αφετηρία τις διάφορες αυτές θεωρητικές απόψεις, πλείστοι κορυφαίοι ερευνητές της εξελικτικής και της κοινωνικής ψυχολογίας ασχολήθηκαν με τη μελέτη του οικογενειακού περιβάλλοντος και των επιδράσεων του την ψυχοπνευματική ανάπτυξη του παιδιού.

6. Ο πατρικός ρόλος

Κύριο πρόσωπο κάθε οικογένειας είναι ο πατέρας. Ο ρόλος του δεν περιορίζεται μόνο στην αρχή της ζωής κάθε παιδιού, αλλά παραμένει πάντα ζωτικός από τη στιγμή της σύλληψης του νέου ανθρώπου μέχρι την ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του. Ο ρόλος του δεν είναι μόνο βιολογικός αλλά και ψυχολογικός. Ο πατέρας κάθε ανθρώπου και η εικόνα που ο καθένας έχει για τον ρόλο που έπαιξε στη ζωή του δεν εξαλείφονται ποτέ από την μνήμη. Η εικόνα που έχουμε για τον πατέρα μας παύει να μας ακολουθεί σε όλες τις φάσεις της ζωής μας.

Σύμφωνα με τον Κρασανάκη (1991) το άνοιγμα του παιδιού προ τον κόσμο, την κοινωνική ζωή είναι κυρίως έργο του πατέρα. Αυτός είναι ένας από τους κύριους ρόλους του. Ο πατέρας πρέπει να είναι ο σύνδεσμος της οικογενειακής ζωής του παιδιού με εκείνη της κοινωνίας. Εύκολα καταλαβαίνουμε ότι το έργο αυτό του ανοίγματος του παιδιού προς την κοινωνία πρέπει να θεωρηθεί ανεπαρκές, όταν ο πατέρας αδυνατεί να τον εκπληρώσει ή πολύ περισσότερο, όταν δεν υπάρχει πατέρας μέσα στην οικογένεια (Θάνατος, διαζύγιο) (Γ. Κρασανάκης, 1991).

Μία έρευνα που έγινε το 1978 στην Ιταλία είχε ως σκοπό την διαπίστωση της διαφοράς παιδιών ορφανών από πατέρα από εκείνα των οποίων ο πατέρας ζούσε, σε ότι αφορά την αυτονομία, την κοινωνικότητα, την επιθετικότητα και το συναίσθημα ασφάλειας. Η πειραματική ομάδα περιλάμβανε 62 παιδιά, ενώ η ομάδα ελέγχου 35. Όλα τα παιδιά ανήκαν σε οικογένειες μέσου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου που κατοικούσαν στα προάστια της Βερόνας της Ιταλίας. Η έρευνα έγινε με tests και ερωτηματολόγια.

Τα συμπεράσματα της έρευνας μπορούν να συνομειστούν στα εξής:

1. Τα παιδιά χωρίς πατέρα διαφέρουν από τα παιδιά με πατέρα ως προς την κοινωνικότητα. Τα δεύτερα δείχνουν μια κοινωνική προσαρμοστικότητα.
2. Οι δύο ομάδες παιδιών δεν διαφέρουν πολύ ως προς την προσαρμοστικότητα στην οικογένεια.
3. Οι οικογένειες χωρίς πατέρες είναι πιο στενά δεμένες, έχουν πιο βαθιές σχέσεις.
4. Οι μητέρες χωρίς σύζυγο προστατεύουν πιο πολύ τα παιδιά τους, τα οποία, όπως φαίνεται, δεν εξαρτώνται από αυτές.
5. Η απουσία του πατέρα κάνει τα παιδιά να εκδηλώνουν μια μορφή επιθετικότητας στην μητέρα τους.
6. Τα ορφανά παιδιά παίρνουν πιο εύκολα αποφάσεις και φέρνουν σε πέρας το έργο που αναλαμβάνουν.
7. Τα ορφανά παιδιά είναι πιο τρυφερά προς τη μητέρα τους, επειδή φοβούνται μήπως χάσουν και αυτήν (Κρασανάκης, 1991).

Το έργο της αγωγής του παιδιού δεν είναι μόνο μητρική υπόθεση, όπως συνήθως πιστεύεται. Η συμβολή του πατέρα είναι αναγκαία. Χωρίς την παρουσία του η συμπεριφορά της μητέρας θα ήταν πολύ διαφορετική και το κλίμα της οικογένειας δεν θα ήταν υγιεινό.

“Πολλοί πατέρες, χωρίς να είναι ανάξιοι για πνευματική τροφοδοσία των παιδιών τους, δείχνουν ότι ενδιαφέρονται περισσότερο για την ικανοποίηση των υλικών τους αγαθών. Στην σύζυγο και μητέρα αναθέτουν κάθε έργο που έχει σχέση με την αγωγή τους. Στις περισσότερες οικογένειες τείνει να

επικρατήσει το σχήμα: Πατέρας-προμηθευτής υλικών αγαθών, μητέρα-υπεύθυνη του έργου της αγωγής και της μόρφωσης των παιδιών. Ωστόσο ιδεώδες θα ήταν και οι δύο γονείς να είναι πνευματικοί και υλικοί τροφοδότες των παιδιών και μάλιστα από τις κοινωνικές αντιλήψεις για τον ρόλο του πατέρα. Πολλοί πατέρες, και αν ακόμα θέλουν να παίζουν ένα ρόλο διαφορετικό δεν το καταφέρνουν, λόγω του ιδιαίτερου κοινωνικού κλίματος μέσα στο οποίο ζούν. Ελάχιστοι κατορθώνουν να συμβιβάζουν την επαγγελματική τους δραστηριότητα με την πατρική τους παρουσία δίπλα στα παιδιά τους. Πολλοί δίνουν προτεραιότητα στην επαγγελματική του δραστηριότητα και παραμελούν τα παιδιά τους” (Κρασανάκης, 1991).

Είπαν ότι “είναι εύκολο να γίνεις πατέρας, αλλά είναι δύσκολο να είσαι πατέρας”. Το έργο της αγωγής των παιδιών είναι πολύ δύσκολο και το οποίο ελάχιστοι μπορούν να επιτελέσουν επάξια.

Πολλοί είναι εκείνοι που υποστηρίζουν ότι ο πατρικό ρόλος περνά κρίση, η οποία έχει γυχοπαιδαγωγικές συνέπειες μεγάλης βαρύτητας. Ο Α. Mitscherlich, παρατηρεί ότι ο πατέρας δεν εμφανίζεται πια στα μάτια του παιδιού παρά με τα χαρακτηριστικά ενός “σκιάχτρου” (1983). Ο ίδιος αποδίδει την παρακμή του πατρικού ρόλου στην πίεση της εκβιομηχάνισης, στην αύξηση της παραγωγής και την εξειδίκευση της εργασία, που ανάγκασαν τον πατέρα να εργάζεται έξω από το σπίτι του. Ο απών από το οικογενειακό περιβάλλον πατέρας, για πολλές μάλιστα ώρες κάθε ημέρα έχασε την δύναμη του της παλιάς εξουσίας του, ενώ το γεγονός αυτό συνέβαλε στην αύξηση του ρόλου της μητέρας, η οποία θεωρήθηκε ως το πιο υπεύθυνο πρόσωπο για την γυχοσωματική ανάπτυξη του παιδιού. Ωστόσο η παντελής απουσία ή η άτονη παρουσία του πατέρα επιδρά

αρνητικά στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού.

“Οι ψυχολόγοι υποστηρίζουν ότι ο πατέρας διαδραματίζει πρωταρχικό ρόλο στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού και ότι η συμπεριφορά του πατέρα περισσότερο, και όχι η συμπεριφορά της μητέρας, είναι καλύτερος δείκτης της ψυχοδυναμικής της οικογένειας και του είδους των επιδράσεων της στο παιδί. (Παρασκευόπουλος, 1985).

Κατά την νηπιακή ηλικία (την οποία άλλωστε εξετάζουμε στην εργασία μας), η εικόνα του πατέρα γίνεται εντονότερη για το παιδί. Η ανάπτυξη των πνευματικών δυνάμεων θα βοηθήσει το παιδί να γνωρίσει καλύτερα τον πατρικό ρόλο και να τον θεωρήσει ισότιμο με τον μητρικό. Για το παιδί της προσχολικής ηλικίας, ο πατέρας είναι φορέας εξουσίας και δύναμews. Όταν τον θαυμάζει, αλλά και όταν εκδηλώνει επιθετικές τάσεις απεναντί του, δεν παύει να αναγνωρίζει την υπεροχή του και να επιβεβαιώνει το βασικό ρόλο του παιδιού μέσα στην οικογένεια. Οι ψυχαναλυτές μας λένε ότι κατά την προσχολική ηλικία και μάλιστα γύρω στα Α-6 χρόνια της ζωής τους, πολλά παιδιά εκδηλώνουν προς τους γονείς και μάλιστα προς τον πατέρα παράξενα συναισθήματα. Η συμπεριφορά τους χαρακτηρίζεται από μίσος και επιθετικότητα αλλά και από αγάπη και θαυμασμό (Κρασανάκης, 1991).

Το αγόρι θαυμάζει τον πατέρα του για την υπεροχή του αλλά και τον μισεί. Θέλει να πάρει την θέση που εκείνος έχει δίπλα στην μάνα του. Θέλει να παίξει τον ρόλο του, γι'αυτό θα επιθυμήσει και τον θάνατο ακόμη. Πρόκειται για το γνωστό Οιδιπόδειο Σύμπλεγμα, που συνοπτικά εκφράζεται με την ταύτιση του παιδιού με τον πατέρα και στροφή προς την μητέρα. Το αγόρι βιώνει την εικόνα ενός πατέρα προτύπου εξουσίας και δύναμης, την οποία επιθυμεί για τον εαυτό του. Θέλει να είναι μεγάλος και ισχυρός σαν

τον πατέρα του. Η παραδοχή του πατρικού προτύπου δεν δημιουργεί μόνο συναισθήματα κατωτερότητας για το αγόρι, αλλά και ισχυρά κίνητρα για μεγαλύτερη αυτοανάπτυξη του θέλει να πάσχει από το σύμπλεγμα αυτό φοβάται μην τιμωρηθεί από τον πατέρα του για την τάση που έχει να καταστήσει την μητέρα του, αλλά συγχρόνως θέλει να γίνει μεγάλος σαν αυτόν. Με άλλα λόγια δεν ζει μόνο αθέμιτες αιμομικτικές παρορμήσεις, αλλά και ένα έντονο ναρκισσισμό (Κρασανάκης, 1991).

Αντίθετα το κορίτσι της ίδια ηλικίας πάσχει από το λεγόμενο Σύμπλεγμα Ηλέκτρας, που χαρακτηρίζεται από ταύτιση προς την μητέρα και ιδιαίτερη στροφή και αγάπη προς τον πατέρα. Το κορίτσι ταυτίζεται με την μητέρα ως προς τον σεξουαλικό ρόλο και φυσικά ασυνείδητα, θέλει να πάρει δίπλα στον πατέρα του την θέση της. Επειδή όμως η μητέρα εμποδίζει την εκπλήρωση της επιθυμίας αυτής, το κορίτσι την μισεί, ενώ αγαπά τον πατέρα του. Φαίνεται, έτσι, ότι η γυχαναλυτική θεωρία ερμηνεύει την εικόνα που τα αγόρια και τα κορίτσια έχουν σχηματίσει για τον πατέρα τους κατά την προσχολική ηλικία (Κρασανάκης, 1991).

Ταυτόχρονα, στην σκέψη όλων των παιδιών της ηλικίας αυτής, ο πατέρας προβάλλει ως πρότυπο εξουσίας, ως ενσάρκωση των νόμων και των αρχών, ως φορέας δυνάμεων οικογενειακών, επαγγελματικών, κοινωνικών. Στην συνείδηση όλων και προπάντων των αγοριών ο πατέρας δεν είναι ένα τυχαίο πρόσωπο. Είναι ο Λόγος, ο Νόμος, η Εξουσία.

Ωστόσο ο πατέρας πρέπει να παίζει ενεργά τον γυχοπαιδαγωγικό του ρόλο. Για να επιδράσει ευεργετικά στο παιδί του πρέπει να είναι πρότυπο εξουσίας και αρετής, πρέπει να εμπνέει. Πρέπει να σέβεται την προσωπικότητα, την ανεξαρτησία και την αυτονομία του παιδιού.

Ταυτόχρονα ο τρόπος άσκησης του πατρικού ρόλου εξαρτάται άμεσα από την προσωπικότητα και τον χαρακτήρα του κάθε πατέρα. Θα λέγαμε ότι ο ρόλος του πατέρα καταξιώνεται στο πεδίο δράσης, στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που καθημερινά θέτει η αναπτυσσόμενη συμπεριφορά του παιδιού (Κρασανάκης, 1991).

Ο πατρικός ρόλος θα επηρεαστεί και από άλλους παράγοντες. Αυτοί μπορεί να είναι του άμεσου ή του ευρύτερου περιβάλλοντος. Τα πρόσωπα του οικογενειακού και του κοινωνικού περίγυρου θα ασκήσουν θετική ή αρνητική δράση πάνω στον πατέρα και θα τροποποιήσουν ανάλογα τον γυχοπαιδαγωγικό του ρόλο. Κάθε κοινωνία, κάθε γεωγραφικό και κοινωνικό περιβάλλον, κάθε εποχή δρα διαφορετικά πάνω στον πατέρα και τον παιδαγωγικό του ρόλο. Οι παράγοντες αυτοί επηρεάζουν σε μικρό ή μεγάλο βαθμό τον πατέρα, ώστε ο ρόλος της φροντίδας των παιδιών του να παίρνει πρωτεύουσα ή δευτερεύουσα μορφή. Ο πατρικός ρόλος επηρεάζεται άμεσα και από το επάγγελμα που ασκεί κάθε πατέρας. Είναι πλέον βεβαιωμένο ότι ο επαγγελματικός οίστρος που χαρακτηρίζει ιδιαίτερα τους ελεύθερους επαγγελματίες επηρεάζει αρνητικά τον τρόπο εκπλήρωσης των πατρικών τους υποχρεώσεων. Τους εμποδίζει να επικοινωνούν συχνά και πηγαία με τα παιδιά τους.

Ο πατέρας δεν πρέπει να εμφανίζεται στα παιδιά του με το επαγγελματικό του πρόσωπο. Το συμφέρον των παιδιών επιβάλλει αλλαγή στάσης.

7. Εργαζόμενες μητέρες

Οι εργαζόμενες μητέρες έχουν διπλό φορτίο. Πρέπει ή θέλουν να εργαστούν επαγγελματικά, ταυτόχρονα όμως δεν παύουν να είναι μητέρες. Η φύλαξη των παιδιών την ώρα που απουσιάζουν οι γονείς δεν έχει πάντα λυθεί ικανοποιητικά. Οι μητέρες ξέρουν βέβαια ότι κάποιος φυλάει το παιδί τους, αλλά ανησυχούν αν το φροντίζουν καλά, αν αισθάνεται καλά και αν δεν στερείται τίποτε. Οι εργαζόμενες μητέρες αναπτύσσουν εύκολα αισθήματα ενοχής.

Παρόλο που δεν ισχύει πια η αντίληψη ότι ο άντρας πρέπει να έχει επάγγελμα, ενώ η γυναίκα πρέπει να μένει στο σπίτι, δεν είναι καθόλου αυτονόητο ότι μια μητέρα μικρών παιδιών ασκεί κάποιο επάγγελμα. Όσο περισσότερο πληροφορείται μια μητέρα ότι η απόφαση της να εργαστεί δεν έχει τίποτα το αντικανονικό, θα αποφεύγει ή θα μπορεί να εξουδετερώνει αβάσιμα συναισθήματα ενοχής.

Ωστόσο, τα παιδιά έχουν διάφορες απαιτήσεις και προσδοκίες από τους γονείς. Αυτές οι προσδοκίες μπορεί να είναι αρκετά αντιφατικές και συγκεκριμένες. Συχνά οι γονείς δεν ξέρουν πως να προσανατολιστούν και τι πρέπει να κάνουν, για να παίξουν τον ρόλο των γονέων όχι μόνο σύμφωνα με τις κοινωνικές απαιτήσεις αλλά κυρίως σύμφωνα με τις ανάγκες των παιδιών τους.

“Ο φόρτος εργασίας και οι ώρες σχολής εργαζομένων και μη εργαζομένων γυναικών έγινε το αντικείμενο μιας έρευνας. Οι εργαζόμενες γυναίκες έχουν συχνά στη διάθεση τους πολύ λίγο ή και καθόλου χρόνο για να ξεκουραστούν. Πολύ συχνά κάνουν περισσότερα από όσα πρέπει και ζούν κάτω από μια συνεχή πίεση. Ενώ η γυναίκα που εργάζεται στο σπίτι της

έχει περίπου 4 ώρες ελεύθερο χρόνο στη διάθεση της, και επαγγελματικά εργαζόμενη έχει κατά μέσο όρο μόνο 2-3 ώρες. Αναρωτιέται κανείς, αν οι γυναίκες που έχουν μια τέτοια χρονική επιβάρυνση έχουν ακόμη αρκετό καιρό για το παιδί και αν είναι σε θέση να ασχοληθούν μαζί του χαλαρωμένες. Η ποιότητα της φροντίδας δεν εξαρτάται αποκλειστικά από το πόσο χρόνο περνάει κανείς με το παιδί, αλλά κυρίως από το πώς περνάει αυτό το χρόνο” (Sussmuth Rita, 1981).

Βέβαια δεν πρέπει ο χρόνος που αφιερώνουν οι γονείς στο παιδί να είναι κάτω από ένα ορισμένο μέτρο. Το παιδί νιώθει πολύ καλά, αν θεωρούν την απασχόληση του μόνο καθήκον, ή αν ο πατέρας και η μητέρα διασκεδάζουν και χαίρονται να παίζουν μαζί του. Γονείς που δεν θέλουν ή δεν είναι σε θέση να παίζουν με τα παιδιά τους, διαπιστώνουν μετά το παιχνίδι ότι τα παιδιά δεν είναι ευχαριστημένα, αλλά εκνευρισμένα και έχουν επιθετικές αντιδράσεις. Δεν ικανοποιήθηκαν συναισθηματικά και δεν χόρτασαν παιχνίδι. Το παιχνίδι δεν χαλάρωσε ούτε το παιδί ούτε το σύντροφό του σ’ αυτό. Τέτοιες αντιδράσεις, δεν εμφανίζονται μόνο λόγω απροθυμίας και ανικανότητας του μεγάλου να παίζει, αλλά και όταν οι γονείς βρίσκονται κάτω από πίεση χρόνου ή όταν λόγω κούρασης ή στεναχώριας αισθάνονται μεγάλη εσωτερική ένταση. Καμιά φορά είναι τόσο απορροφημένοι από τα δικά τους προβλήματα, ώστε κανένας από τους δύο παίκτες να μην είναι σε θέση να εξουδετερώσει την δυσθυμία του άλλου (Sussmuth Rita, 1981).

Το παιδί νιώθει αμέσως αυτές τις “ατμοσφαιρικές διαταραχές” ακόμη και αν του τις κρύβουν προσεκτικά. Το παιδί όχι μόνο αισθάνεται αυτές τις διαταραχές αλλά αντιδρά κιόλας. Μια ζεστή χαλαρωμένη ατμόσφαιρα, αρμονικές σχέσεις μεταξύ των γονέων, η αμοιβαία κατανόηση και η

αμοιβαία βοήθεια, κάνουν το παιδί να αισθάνεται καλά να είναι και αυτό απαλλαγμένο από εντάσεις και να μηνιώθει ανησυχίες, φόβους, ανασφάλεια (Sussmuth Rita, 1981)

Για να εκτελούν οι γονείς το καθήκον τους συνειδητά και όχι μόνο έτσι όπως τους φαίνεται σωστό συναισθηματικά ή όπως το έμαθαν από τους γονείς τους, είναι απαραίτητο να ξεκαθαρίσουν μεταξύ τους τις προσδοκίες έχουν ο ένας από τον άλλον, πως θα εκτελέσει ο ρόλος του ή της συζύγου, ως πατέρα ή μητέρας και ταυτόχρονα ο επαγγελματικός ρόλος. Μια συνεννόηση πάνω σε αυτό το θέμα τους δεν θα πρέπει να γίνει, όταν ήδη έχει προηγηθεί ο γάμος και έχουν γεννηθεί ίσως ένα ή δύο παιδιά. Πολλές προστριβές σχετικά με την ανατροφή λύνονται ευκολότερα, αν ο πατέρας και η μητέρα έχουν μάθει να μιλούν για την κοινή αντιμετώπιση του θέματος του παιδιού, όταν προσυεννοούνται για ορισμένα παιδαγωγικά μέτρα, διασαφηνίζουν λάθη παιδαγωγικής και έχουν μάθει να ομολογούν δικά τους λάθη (Sussmuth Rita, 1981).

Εξάλλου παρατηρείται συχνά οι γονείς να ζηλεύουν ο ένας τον άλλον, επειδή οι σχέσεις με κάποιον από τους δύο είναι πιο στενές ή διαπνέονται από περισσότερη εμπιστοσύνη.

Αυτό το γεγονός γίνεται αντικείμενο συζητήσεων και παραπόνων, χωρίς να εξεταστεί αν οφείλεται σε πολύ λίγη απασχόληση του ενός ή σε ανεπαρκή κατανόηση, ώστε το παιδί να έλκεται περισσότερο προς τον άλλο γονέα. Το παιδί πάντα θα αποφεύγει έναν πολύ αυστηρό πατέρα που περισσότερο κατακρίνει παρά επαινεί. Επίσης έλκονται περισσότερο από τον πατέρα παιδιά πολύ αυστηρών και στεγνών μητέρων που φροντίζουν βέβαια διαρκώς την οικογένεια, αλλά δείχνουν πολύ λίγη ζεστασιά και χιούμορ, που γελούν σπάνια και μόνο με κόπο κατανοούν τις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και την ψυχосύνδεση του παιδιού τους (Sussmuth Rita, 1981).

8. Μητρική επαγγελματική δραστηριότητα και απαιτήσεις του παιδιού

“Σημαντικό είναι η εργαζόμενη μητέρα να είναι ευχαριστημένη με το επάγγελμά της, γιατί επηρεάζεται άσχημα η οικογενειακή ατμόσφαιρα όταν η γυναίκα έρχεται εξαντλημένη και αντιδρά εκνευρισμένη και ερεδισμένη. Μια γυναίκα που εκτελεί τα καθήκοντά της στο σπίτι σχεδόν κάθε μέρα με κακοκεφιά και δυσαρέσκεια, θα έπρεπε να εξετάσει μήπως θα την ευχαριστούμε μια πρόσθετη δουλειά έξω από το σπίτι. Αν καταφέρει επαγγελματικά να βρει αναγνώριση και εκτίμηση, ίσως παρά την πρόσθετη δουλειά - να τα καταφέρει καλύτερα να δημιουργήσει μια πιο ευχάριστη ατμόσφαιρα στην οικογένειά της” (Sussmuth Rita, 1981).

Ιδιαίτερα δύσκολη είναι η κατάσταση όταν η γυναίκα είναι υποχρεωμένη να εργαστεί χωρίς να το θέλει, αν και δεν πρέπει να αποκλείσει κανείς το ενδεχόμενο ότι με την πάροδο του χρόνου η ανεπιθύμητη δουλειά της θα γίνει ικανοποιητική και επιθυμητή. Η ανάγκη να εργαστεί η γυναίκα εμφανίζεται ιδιαίτερα, όταν δεν επαρκούν τα εισοδήματα του άντρα για τα έξοδα διαβίωσης, σε περιπτώσεις χηρείας με μικρή σύνταξη, σε ζωντοχήρες, ανύπαντρες μητέρες, καθώς και σε περίπτωση μακροχρόνιας αρρώστιας ή ανεργίας του συζύγου (Sussmuth Rita, 1981).

Εκτός από τους οικονομικούς δεν πρέπει να παραβλέγουμε και τους προσωπικούς λόγους και τις επιθυμίες των γυναικών που δεν ικανοποιούνται μόνο από το σπιτικό και την ανατροφή των παιδιών ή που δεν αγαπούν την δουλειά του νοικοκυριού, που αγαπούν το επάγγελμά τους, που δεν θέλουν να χάσουν την ευκαιρία για επαγγελματική καριέρα, καθώς και εκείνων που μέσω επαγγέλματος θέλουν να απομακρυνθούν κάπως από

τα προβλήματα της ιδιωτικής τους ζωής.

Η γυναίκα έχει το δικαίωμα να εργαστεί επαγγελματικά και έχει την απαίτηση να μπορεί να αποφασίσει μόνη της αν θα το κάνει ή όχι, αλλά το δικαίωμα της αυτό συμπίπτει με το ταυτόχρονο δικαίωμα του παιδιού να ανατραφεί σωστά και το σχετικό καθήκον των γονέων.

9. Δυναμική αλληλεξάρτηση μεταξύ των μελών της οικογένειας

“Πρέπει να τονίσουμε ότι η σχέση ανάμεσα στην συμπεριφορά των γονέων και στην συμπεριφορά του παιδιού δεν είναι μονοδρομική, αλλά κυρίως σχέση αλληλεπίδρασης. Συχνά υποστηρίζεται ότι η σχέση αυτή είναι αιτιώδης και ότι η συμπεριφορά των γονέων είναι το αίτιο και η συμπεριφορά του παιδιού είναι το αποτέλεσμα. Αυτό όμως δεν αποτελεί τον κανόνα, γιατί η αιτιώδης αυτή σχέση μπορεί να έχει και αντίστροφη κατεύθυνση: η συμπεριφορά του παιδιού να είναι το αίτιο και οι αντιδράσεις των γονέων το αποτέλεσμα.

Η αλήθεια είναι πως η οικογένεια αποτελεί μια δυναμική ενότητα από αλληλεξαρτώμενα μέλη και οι επιδράσεις των μελών της είναι μια συνεχής, και αμοιβαία εξάρτηση. Το παιδί δεν βρίσκεται στο έλεος των επιδράσεων των γονέων, αλλά με τα χαρακτηριστικά του επιδρά στην συμπεριφορά των γονέων του και την διαμορφώνει” (Παρασκευόπουλος, 1985).

“Έρευνες έχουν δείξει ότι υπάρχουν σημαντικές ατομικές διαφορές στην συμπεριφορά, εμφανείς ακόμη και στα νεογέννητα. Οι διαφορές αυτές επηρεάζουν την συμπεριφορά των γονέων και την διαμόρφωση ανάλογα. Φαίνεται λοιπόν ότι οι γονείς έχουν την δυνατότητα για ένα ευρύ φάσμα μορφών συμπεριφοράς, για ένα ρεπερτόριο αντιδράσεων αρκετά ποικίλο. Μια οικογένεια είναι ένας δυναμικός σχηματισμός αλληλεπιδράσεων” (Παρασκευόπουλος, 1985).

10. Ψυχοδυναμική της οικογένειας Κοινωνιολογική παράγοντες

“Μέγεθος της οικογένειας. Για τις επιδράσεις που ασκεί στην ανάπτυξη του παιδιού το μέγεθος της οικογένειας μας δίνουν οι έρευνες του Αμερικανού ψυχολόγου I.H.S. Bossard και των συνεργατών του. Οι έρευνες τους έδειξαν τα εξής:

1. Στην ολιγομελή οικογένεια ο γονικός ρόλος έχει ένταση, ενώ στην πολυμελή έχει έκταση.
2. Στην ολιγομελή οικογένεια έμφαση δίνεται στην ατομική ανάπτυξη και τα προσωπικά επιτεύγματα, ενώ στην πολυμελή οικογένεια έμφαση δίνεται στην ομάδα. Στην ολιγομελή οικογένεια το οικογενειακό ενδιαφέρον διοχετεύεται και επενδύεται στα λίγα παιδιά, με αποτέλεσμα το παιδί να βρίσκεται κάτω από έντονες πιέσεις να ανταποκριθεί στις προσδοκίες και απαιτήσεις για υψηλή ατομική επιτυχία. Αντίθετα, στην πολυμελή οικογένεια το παιδί αναγκάζεται να κάνει θυσίες υπέρ των άλλων εις βάρος της δικής του προόδου, αναλαμβάνοντας συχνά μέρος των ευθυνών της οικογένειας.
3. Στην ολιγομελή οικογένεια υπάρχει δυνατότητα για μεγαλύτερη αυτονομία και επικοινωνία μεταξύ των μελών της, για ελευθερότερη στάση των γονέων και για περισσότερη δημοκρατική συμμετοχή όλων των μελών στα διάφορα οικογενειακά θέματα. Αντίθετα στην πολυμελή οικογένεια οι ενέργειες και οι πράξεις του ενός αναπόφευκτα επηρεάζονται και καθορίζονται από την συμπεριφορά των άλλων. Επειδή πολλά πρόσωπα στεγάζονται συγχρόνως τον ίδιο χώρο, προκύπτει η

- ανάγκη ενός μεγαλύτερου βαθμού οργάνωσης, συγκεντρωτισμού και αυταρχικού ελέγχου.
4. Στην πολυμελή οικογένεια η υπερπροστασία είναι σπάνιο φαινόμενο, γιατί οι σχέσεις και οι δεσμοί γονέα-παιδιού δεν είναι δυνατόν να είναι αποκλειστικές. Αντίθετα, στην ολιγομελή οικογένεια είναι ευκολότερο να αναπτυχθούν ισχυρές τάσεις υπερπροστασίας του παιδιού ή υποδούλωσης των γονέων στις επιθυμίες του παιδιού.
 5. Η στενή και άμεση σχέση γονέα και παιδιού στην ολιγομελή οικογένεια συντελεί στην εσωτερίκευση εκ μέρους του παιδιού των αξιών των γονέων και την απόκτηση ισχυρού Υπερεγώ. Αντίθετα στην πολυμελή οικογένεια, το παιδί προσανατολίζεται και ταυτίζεται προς τα άλλα αδέρφια και τους συνομηλίκους και ελάχιστα προς τους ενήλικους.
 6. Η ολιγομελής οικογένεια είναι ένα σύστημα ποιότητας και εξατομικευμένης φροντίδας ενώ η πολυμελής οικογένεια είναι ένα σύστημα μικρής ομάδας που απαιτεί συνοργάνωση και προσαρμογή σε ποικίλους ρόλους και υποχρεώσεις.
 7. Τα παιδιά στην πολυμελή οικογένεια αντιμετωπίζουν και αναγκάζονται να προσαρμόζονται σε ποικίλες αλλαγές ρόλου, θέσης, υποχρεώσεων. Επίσης η συνεργασία και η υποστήριξη μεταξύ των αδελφών δημιουργεί συναίσθημα ασφάλειας και προσωπικής ικανοποίησης.
 8. Στην ολιγομελή οικογένεια τον κύριο ρόλο για την πειθαρχία, την επιβολή των ποινών και την παροχή των αμοιβών διαδραματίζουν

οι γονείς, ενώ στην πολυμελή οικογένεια τον ρόλο αυτόν συχνά αναλαμβάνουν και διεκπεραιώνουν τα αδέλφια, σε σύγκριση με τους μεγάλους, είναι αποτελεσματικότερα: είναι καλύτεροι κριτές του τι είναι περαπτωματική συμπεριφορά και οι κυρώσεις που επιβάλλουν είναι επιτυχεστέρες. Αυτό πιθανότατα συμβαίνει γιατί γνωρίζουν καλύτερα τις αδυναμίες και τα προτερήματα του κάθε μέλους. Επίσης φαίνεται ότι η απόρριψη και η αποδοκιμασία μιας πράξης του παιδιού εκ μέρους των αδελφών στοιχίζει ψυχολογικά στο παιδί περισσότερο από ότι στοιχίζει μια τέτοια αντίδραση εκ μέρους των γονέων.

9. Στην πολυμελή οικογένεια κάθε παιδί, για να εξασφαλίζει το ενδιαφέρον και την προσοχή της οικογένειας, υιοθετεί και ένα διαφορετικό ρόλο-τύπο συμπεριφοράς. Οι κυριότεροι από τους ρόλους που υιοθετούν τα παιδιά μέσα στην πολυμελή οικογένεια είναι:

Ο υπεύθυνος τύπος - Ο κοινωνικός τύπος - Ο φιλόδοξος τύπος - Ο μελετηρός τύπος - Ο εγωκεντρικός τύπος - Ο αδιάφορος τύπος - Ο ασθενικός τύπος - Ο παραχαϊδεμένος τύπος.

Ο τύπος που κάθε παιδί υιοθετεί μέσα στην οικογένεια, ενώ στην αρχή είναι ένας συνειδητός μηχανισμός προσαρμογής, αργότερα γίνεται τρόπος ζωής, ενσωματώνεται στην συμπεριφορά του ατόμου και χρωματίζει την προσωπικότητα του μονίμως.

Μια ειδική περίπτωση είναι το μοναχοπαιδί. Απολαμβάνει όλα τα πλεονεκτήματα και συγχρόνως υφίσταται τα μειονεκτήματα του πρωτότοκου και του παιδιού της ολιγομελούς οικογένειας, αλλά στην ακραία του μορφή.

Το μοναχοπαιδί παρουσιάζει υπεροχή στην γλωσσική ανάπτυξη και στις επιδόσεις, κινδυνεύει όμως (κυρίως η μοναχοκόρη) να βρεθεί κάτω από την αποπνικτική σχέση της υπερπροστασίας των γονέων” (Παρασκευόπουλος, 1985).

Σειρά γέννησης του παιδιού

Έχει υποστηριχτεί ότι η σειρά γέννησης καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την ψυχολογική θέση του παιδιού στην οικογένεια. Π.χ. ο πρωτότοκος είναι προσανατολισμένος προς του ενήλικους, γι’ αυτό έχει ισχυρό Υπερεγώ, είναι πειδαρχημένος και συντηρητικός. Επίσης ο πρωτότοκος είναι ο μόνος που θα υποστεί το οδυνηρό πλήγμα να εκθρονιστεί από τον θρόνο του πρωτότοκου.

Ο δευτερότοκος μεγαλώνει με την συνεχή παρουσία του μεγαλύτερου αδελφού που είναι δυνατότερος και ικανότερος. Προσπαθεί να τον ξεπεράσει, αναπτύσσοντας άλλοτε εργατικότητα και προθυμία, και άλλοτε επιθετικότητα, αρνητισμό και επαναστατική διάθεση.

Ο τρίτος διαπιστώνει, από τον μάταιο αγώνα του δευτερότοκου, ότι ο ανταγωνισμός δεν ωφελεί σε τίποτε. Αποδέχεται την υπεροχή των άλλων ως φυσικό γεγονός και δημιουργεί μια εύθυμη διάθεση έναντι της ζωής.

Πρέπει να σημειωθεί ότι το πρόβλημα της σειράς γέννησης του παιδιού είναι πολύπλοκο, γιατί συνδέεται όχι μόνο με την παρουσία άλλων αδελφών αλλά, το σπουδαιότερο, με την ηλικία των γονέων (ηλικία μητέρας κατά τη γέννηση του παιδιού, πείρα των γονέων σε κάθε επόμενο παιδί) (Παρασκευόπουλος, 1985).

Ο Robert Zajonc διατύπωσε την θεωρία ότι η νοημοσύνη του παιδιού

βρίσκεται σε στενή σχέση προς το μέσο επίπεδο νοητική ωριμότητας της οικογένειας. Κάθε επιπλέον παιδί που γεννιέται σε μια οικογένεια χαμηλώνει το μέσο επίπεδο νοητικής ωριμότητας της, καθώς στο εκάστοτε επίπεδο νοητικής ωριμότητας προστίθεται ένα επιπλέον άτομο με μηδέν ωριμότητα και το ίδιο συνολικό επίπεδο ωριμότητας διαμοιράζεται σε μεγαλύτερο αριθμό ατόμων (Παρασκευόπουλος, 1985)

Μορφωτικό - οικονομικό επίπεδο της οικογένειας: αποτελεί πρωταρχικό παράγοντα στην ψυχοπνευματική ανάπτυξη του παιδιού. Το παιδί που μεγαλώνει σε μια οικογένεια με αμόρφωτους-πτωχούς γονείς διατρέχει τον κίνδυνο να καταλήξει, και αυτό, ενήλικος με μειωμένη μόρφωση και επαγγελματική αποκατάσταση (φαύλος κύκλος της πενίας). Αυτό οφείλεται κυρίως στην ελλιπή περίοδο και κατά την παιδική ηλικία, στην έλλειψη μορφωτικών ευκαιριών, στην πρώιμη απασχόληση του παιδιού με βιοποριστική εργασία (Παρασκευόπουλος, 1985)

11. Ψυχοδυναμική της οικογένειας ψυχολογικοί παράγοντες

Σημαντικές στον τομέα της ψυχοδυναμικής της οικογένειας και των ψυχολογικών παραγόντων είναι οι έρευνες του Πανεπιστημίου Iowa και οι έρευνες του Πανεπιστημίου Stanford των ΗΠΑ.

Οι έρευνες του Πανεπιστημίου Stanford μας έδωσαν ένα ψυχομετρικό μέσο, το οποίο αξιολογεί 28 παράγοντες-διαστάσεις της ψυχοδυναμικής της οικογένειας. Συνοπτικά οι παράγοντες αυτοί έχουν ως εξής:

1. Έκδηλη στοργή: Οι γονείς εξωτερικεύουν ελεύθερα τα συναισθήματα αγάπης προς το παιδί με χάδια και τρυφερότητες, καθώς επίσης και με συμμετοχή τους στα παιχνίδια και στις ιδιαίτερες ασχολίες του παιδιού.
2. Χορήγηση αμοιβών - Ενίσχυση: Οι γονείς καταβάλλουν συνειδητή προσπάθεια να δημιουργήσουν ευκαιρίες κατάλληλες για να παρέχουν στο παιδί δικαιολογημένες αμοιβές, ενισχύοντας έτσι επιθυμητές μορφές συμπεριφοράς του.
3. Απόρριψη: Οι γονείς θεωρούν το παιδί ως πνεύμα αντιλογίας, δύστροπο χαρακτήρα και ανικανοποίητο άτομο η παρουσία του και η συμπεριφορά του τους ενοχλεί και τους εκνευρίζει.
4. Άγχος για την ψυχοσεξουαλική διαπαιδαγώγηση του παιδιού: Οι γονείς δείχνουν υπερβολική ανησυχία για την γενετήσια ορμή του παιδιού και προσπαθούν να αποτρέγουν κάθε ενέργεια που θα συντελούσε στην πρόωπη αφύπνιση της σεξουαλικότητας του και θα παρεμπόδιζε την ενίσχυση του συναισθήματος της αιδούς.

5. Άγχος για την αντικοινωνική συμπεριφορά του παιδιού: Οι γονείς δείχνουν έντονη ανησυχία για κάθε μορφή συμπεριφοράς του παιδιού, που ενοχλεί και ζημιώνει τους άλλους και προσπαθούν να παρεμποδίσουν και να ματαιώσουν κάθε επιθετική του ενέργεια, καταστροφική τάση και εριστική διάθεση.
6. Επιβολή περιορισμών: Οι γονείς επιβάλλουν περιορισμούς στις δραστηριότητες του παιδιού. Καθορίζουν π.χ. τις ώρες εξόδου και επιστροφής του.
7. Απαίτηση για συμμόρφωση: Οι γονείς έχουν την αξίωση το παιδί τους να συμμορφώνεται προς τις υποδείξεις τους και να εκτελεί τις εντολές τους χωρίς να ζητεί εξηγήσεις.
8. Άτεγκτη εμμονή στην εκτέλεση των εντολών: Οι γονείς επιδεικνύουν ακαμψία και αμετακίνητη εμμονή στην πιστή εκτέλεση, από το παιδί, κάθε απόφασής του.
9. Απόκτηση εσωτερικής πειθαρχίας - Αυτοέλεγχος: Οι γονείς επιθυμούν και απαιτούν να αποκτήσει το παιδί ηθική συνείδηση και αυτοέλεγχο.
10. Στέρηση προνομίων: Οι γονείς πιστεύουν πως η στέρηση και η απαγόρευση συμμετοχής σε δραστηριότητες που το παιδί ζηηρά επιθυμεί είναι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος διαπαιδαγώγησής του.
11. Ενθάρρυνση για επιθετικότητα: Οι γονείς παροτρύνουν το παιδί να αντιμετωπίσει τις επιθέσεις και τις ενοχλήσεις των άλλων παιδιών με αντεπιθέσεις και να διεκδικεί δυναμικά τα “δικαιώματά” του.
12. Επιβολή σωματικών ποινών: Οι γονείς κάνουν ευρεία χρήση

- σωματικών ποινών, γιατί τις θεωρούν ότι είναι αποτελεσματικός τρόπος διαπαιδαγώγησης του παιδιού.
13. **Επιθετικότητα των γονέων:** Οι γονείς παρουσιάζουν εριστική διάθεση και αντικοινωνικές τάσεις στις σχέσεις τους με τα πρόσωπα και τα πράγματα του περιβάλλοντός του.
 14. **Αυτοκριτική γονέων:** Οι γονείς προβαίνουν σε αξιολόγηση της συμπεριφοράς τους, ως ατόμων και ως γονέων, αναγνωρίζοντας σφάλματα και ελλείψεις στον τρόπο ανατροφής του παιδιού και επιδιώκουν τη βελτίωση τους.
 15. **Κοινωνικότητα των γονέων:** Οι γονείς δείχνουν ιδιαίτερη ευαισθησία στη γνώμη που έχουν οι άλλοι γι'αυτούς, δημιουργούν εύκολα σχέσεις με άλλα άτομα, αποδέχονται τους ανθρώπους "όπως είναι" και έχουν πολλούς φίλους.
 16. **Θετικές συζυγικές σχέσεις:** Οι γονείς νιώθουν ότι υπάρχει αρμονία στις σχέσεις τους, καθώς επίσης και ταυτότητα απόψεων, προτιμήσεων και ενδιαφερόντων.
 17. **Ασυνέπεια στην συμπεριφορά των γονέων:** Οι γονείς δείχνουν ασυνέπεια στην εφαρμογή των μέτρων που εξαγγέλλουν σχετικά με την διαπαιδαγώγηση του παιδιού. Δεν ακολουθούν κοινή τακτική στην αντιμετώπιση και στην χειραφέτηση του παιδιού.
 18. **Χρήση προτύπων:** Οι γονείς προβάλλουν συχνά στο παιδί τα αδέλφια του, συγγενικά πρόσωπα ή και τους εαυτούς τους ως παράδειγμα συμπεριφοράς για μίμηση.
 19. **Διαφοροποίηση του ρόλου των δύο φύλλων:** Οι γονείς επιθυμούν και

προσπαθούν να διαφοροποιήσουν τα ενδιαφέροντα και τις δραστηριότητες του παιδιού ανάλογα με το φύλο του και να εναρμονίσουν την συμπεριφορά του σύμφωνα με το πρότυπο άνδρα ή γυναίκας, το οποίο έχει καθορίσει το κοινωνικό σύνολο.

20. Η ομοιότητα του παιδιού προς τους γονείς (πατέρας ή μητέρα): Καθένας από τους δύο γονείς πιστεύει ότι το παιδί του μοιάζει στον χαρακτήρα και στην εν γένει συμπεριφορά του.
21. Άσκηση εξουσίας στην οικογένεια: Καθένας από τους δύο γονείς θεωρεί ότι αυτός είναι υπεύθυνος μέσα στην οικογένεια για θέματα παιδαρχίας του παιδιού και για την λήψη των σημαντικών αποφάσεων.
22. Στενή ψυχική επαφή του παιδιού με τον πατέρα: Μεταξύ παιδιού και πατέρα υπάρχει στενός δεσμός και συναισθηματική επαφή.
23. Σεβασμός προς την ατομικότητα του παιδιού: Οι γονείς λαμβάνουν υπόψη τους τις προτιμήσεις του παιδιού και σέβονται την γνώμη του στα προσωπικά και οικογενειακά ζητήματα.
24. Απουσία περιορισμών: Δίνεται στο παιδί απόλυτη ελευθερία τόσο μέσα στην οικογένεια όσο και έξω από αυτήν.
25. Ενδάρρυνση για αυτονομία: Οι γονείς προσπαθούν να καταστήσουν το παιδί υπεύθυνο άτομο, δίνοντας του ευκαιρίες για αυτενέργεια και ανεξάρτητη συμπεριφορά σε ποικίλες καταστάσεις το βοηθούν να νιώθει άνετα ακόμη και όταν βρίσκεται σε άγνωστο περιβάλλον.
26. Εμπιστοσύνη στις ικανότητες του παιδιού: Οι γονείς δείχνουν εμπιστοσύνη στις ψυχοπνευματικές ικανότητες του παιδιού. Πιστεύουν ότι το παιδί τους μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις

της ηλικίας του.

27. Παροχή ευκαιριών για επιτεύγματα: Οι γονείς παρέχουν στο παιδί ευκαιρίες να συμμετέχει σε ποικίλες δραστηριότητες και να αναπτύσσει τις ικανότητες του.

28. Δικαιολόγηση αποφάσεων: Οι γονείς εξηγούν στο παιδί τους λόγους για τους οποίους του ζητούν να κάνει ή να μην κάνει κάτι (Παρασκευόπουλος, 1985).

Όλες οι έρευνες στον τομέα της ψυχοδυναμικής της οικογένειας έχουν εντοπίσει δύο τουλάχιστον βασικές διαστάσεις:

α. Τον συναισθηματικό τόνο της οικογενειακής ζωής

β. Τον τρόπο χειραγώγησης του παιδιού

Ο συναισθηματικός τόνος έχει στο ένα άκρο την ΣΤΟΡΓΗ και στο άλλο την ΕΧΘΡΟΤΗΤΑ (στοργικοί - απορριπτικοί γονείς).

Ο τρόπος χειραγώγησης έχει στο ένα άκρο την ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ και στο άλλο τον ΕΛΕΓΧΟ (διαλεκτικοί - αυταρχικοί γονείς).

Στοργικοί - Απορριπτικοί γονείς

Οι στοργικοί - φιλικόι γονείς δείχνουν την αγάπη στο παιδί περισσότερο έκδηλα και ελευθερότερα. Το επιδοκιμάζουν και το ενισχύουν ψυχολογικά πολύ συχνότερα. Συμμετέχουν στα παιχνίδια και στις ασχολίες του. Του παρέχουν ηθική συμπαράσταση στα σφάλματα και στις δυσκολίες του.

Αντίθετα οι εχθρικοί-απορριπτικοί γονείς δείχνουν στο παιδί συχνά αποδοκιμασία. Είναι φειδωλοί στις εκδηλώσεις στοργής και στις αμοιβές. Του κάνουν συχνή κριτική και μεγιστοποιούν τα σφάλματά του.

Θεωρούν το παιδί τους ανεπιθύμητο και παρείσακτο. Δείχνουν ανταγωνισμό στις ιδιοτροπίες τους. Του παρέχουν ελάχιστες φροντίδες και περιποιήσεις. Ταυτόχρονα η συμπεριφορά τους χαρακτηρίζεται από μεγάλη θυμική ένταση. Οι γονείς αυτοί είναι στην καθημερινή τους συμπεριφορά βίαιοι, οξύθυμοι, τραχύς, σφοδροί, ενώ οι στοργικοί γονείς είναι ήρεμοι, πράοι, ήπιοι, μαλακοί.

Οι παράγοντες που συμβάλλουν στην απόρριψη του παιδιού εκ μέρους των γονέων έχουν μελετηθεί από πλείστους ερευνητές. Έχει διαπιστωθεί ότι μερικοί παράγοντες λειτουργούν στο συνειδητό, ενώ άλλοι στο ασυνείδητο. Οι κυριότεροι συνειδητοί παράγοντες είναι: Οι οικονομικές δυσκολίες, η επιβάρυνση και η αλλαγή που επιφέρει το παιδί στο ζωή των γονέων, αδυναμία του παιδιού να ανταποκριθεί στις προσδοκίες των γονέων, απογοήτευση των γονιών για το φύλο του παιδιού κ.τ.λ.

Οι κυριότεροι παράγοντες που λειτουργούν στο ασυνείδητο είναι: Πρότυπο απόρριψης που έζησαν οι ίδιοι οι γονείς ως παιδιά, διοχέτευση στο παιδί της εχθρότητας που οι ίδιοι έτρεφαν προς τους γονείς τους, εχθρότητα προς το παιδί με σκοπό να πληγωθεί ο άλλος γονέας ή άλλο μέλος της οικογένειας, εχθρότητα προς τον ίδιο τον εαυτό τους, συναισθηματική ανωριμότητα κ.τ.λ.

Φαίνεται λοιπόν ότι για την θεμελίωση υγιούς προσωπικότητας στο παιδί σημασία έχει κατά κύριο λόγο όχι το Τι πράττουν οι γονείς, αλλά κυρίως ΠΩΣ γίνεται η ενέργεια αυτή, ο ιδιαίτερος συναισθηματικός τόνος της. (Παρασκευόπουλος, 1985).

Διαλεκτικοί - Αυταρχικοί γονείς

Οι γονείς που ενθαρρύνουν την αυτονομία χρησιμοποιούν διαλεκτικό - εξατομικευμένο τρόπο χειραγωγίας του παιδιού, ενώ όσοι βασίζονται στον έλεγχο χρησιμοποιούν αυταρχικό - στερεότυπο.

Οι αυταρχικοί γονείς παίρνουν τις αποφάσεις μονομερώς, χωρίς να αναγνωρίσουν δικαιώματα στο παιδί, και απαιτούν άμεση και αδιαφιλόνικη υπακοή και συμμόρφωση. Έχουν ακαμψία στην σκέψη και δείχνουν αδιαλλαξία και εμμονή στην εκτέλεση των εντολών. Έχουν έλλειψη ανεκτικότητας και την τάση να εφαρμόζουν ακραίες λύσεις και να μην λαμβάνουν υπόψη τους τις ιδιαίτερες επιθυμίες, τα ενδιαφέροντα και την ιδιοσυγκρασία του παιδιού.

Αντίθετα, οι δημοκρατικοί γονείς δείχνουν σεβασμό προς την ατομικότητα του παιδιού. Του αναγνωρίζουν δικαιώματα και σέβονται τις ιδιαίτερες προτιμήσεις του και τα ενδιαφέροντά του.

Ο διαφορετικός τρόπος ελέγχου του παιδιού αντικατοπτρίζεται στο είδος της πειθαρχίας που εφαρμόζουν οι δύο ομάδες γονέων. Οι δημοκρατικοί γονείς επιδιώκουν την συνεργασία και την πειθώ, μια εσωτερικευμένη πειθαρχία και τον αυτοέλεγχο, ενώ οι αυταρχικοί γονείς επιδιώκουν να εξουσιάζουν με την δύναμη και την επιβολή, με εξωτερικώς ελεγχόμενη συμμόρφωση.

Οι δημοκρατικοί γονείς παρέχουν περισσότερες ευκαιρίες και χρόνο στο παιδί για συμμετοχή σε ποικίλες δραστηριότητες της καθημερινής ζωής. Έχουν εμπιστοσύνη στις ικανότητες του παιδιού, εξασφαλίζουν ένα περιβάλλον όπου κυριαρχεί η ενθάρρυνση, η ανάληψη πρωτοβουλιών, η ελευθερία του λόγου. Η στάση αυτή δίνει στο παιδί την δυνατότητα να

αναπτύξει τις ικανότητές τους. Ενισχύει την υπεύθυνη και ώριμη συμπεριφορά και την κατάκτηση του κόσμου που τον περιστοιχίζει. Καθιστά το παιδί ικανό να κινηθεί από την εξάρτηση στην αυτονομία και όχι στην μειονεξία και στην ανασφάλεια.

Ο ιδιαίτερος τρόπος ελέγχου και χειραγώγησης του παιδιού είναι απόρροια του ΠΩΣ προσλαμβάνει ο γονέας τον ρόλο τον δικό του και τον ρόλο του παιδιού. Αν ξεκινάει από την άποψη ότι ο γυχισμός του παιδιού είναι πρωτόγονος και απαιτεί εξημέρωση και εξανθρωπισμό. Θα προτιμήσει την τακτική της αυταρχικής επιβολής περιοριστικών μέσων. Αν όμως υιοθετεί την άποψη ότι το παιδί αποτελεί μια ξεχωριστή εν εξελίξει προσωπικότητα, θα προσλαμβάνει τον ρόλο του κυρίως ως συμβούλου και καθοδηγητή. Στην πρώτη περίπτωση εφαρμόζει εξωτερικά μέσα για να δαμάσει τις ενστικτώδεις παρορμήσεις του παιδιού, ενώ στην δεύτερη προσπαθεί να διευκολύνει την πλήρη εκδίπλωση και ενεργοποίηση της ατομικότητας του παιδιού. (Παρασκευόπουλος).

Γ. Παράγοντες της συμπεριφοράς των γονέων που επιδρούν στο παιδί της προσχολικής ηλικίας

1. Συνεργασία με το παιδί

“Η σημερινή οικογένεια θα πρέπει να λειτουργεί σαν ομάδα και με αυτή την ιδιότητα θα πρέπει να υποκινεί κάθε άτομο να συνεργαστεί με τα άλλα για το καλό του συνόλου. Συνεργασία σημαίνει πως το κάθε ένα από τα μέλη και όλα μαζί κινούνται συγχρόνως για να πραγματοποιήσουν αυτό που είναι καλύτερο για όλους” (Ντράικωρς Ρ. - Σολτς Β., 1979).

Όταν μιλούμε για την εξάσκηση των παιδιών στη συνεργασία, δεν εννοούμε πως το ένα άτομο θα πρέπει να ενδώσει στις απαιτήσεις του άλλου, αλλά πως θα πρέπει να υπάρχει ένα αίσθημα ότι όλοι κινούνται μαζί αρμονικά προς κάποιον κοινό σκοπό. Όταν διαταράσσεται η αρμονία της οικογενειακής ζωής μπορούμε να είμαστε βέβαιοι πως υπάρχει μια διαταραχή στην συνεργασία μεταξύ των μελών (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

Ο τόνος της φωνής μας και ο τρόπος που πλησιάζουμε τον άλλον αποτελούν σοβαρούς παράγοντες για να κερδίσουμε την συνεργασία. Και μόνον η ευγένεια μπορεί να κάνει πολλά, όταν θέλουμε να κερδίσουμε την συνεργασία των παιδιών και μπορούμε έτσι να διατυπώσουμε την αίτησή μας, ώστε να δείχνουμε πως καταλαβαίνουμε την άποψη του παιδιού. Αντίθετα δεν μπορούμε να κερδίσουμε την συνεργασία προσπαθώντας να επιβάλλουμε την θέλησή μας πάνω σε κάποιον άλλον (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

2. Αποφυγή οίκτου προς το παιδί

Ο οίκτος είναι καταστρεπτικός, ακόμα και όταν είναι δικαιολογημένος και κατανοητός.

Τα παιδιά επηρεάζονται πολύ από την στάση των ενηλίκων ακόμα και όταν αυτή η στάση δεν εκδηλώνεται καθαρά. Έτσι όταν οι γονείς λυπούνται, το παιδί νομίζει πως έχει το δικαίωμα να λυπάται και αυτό τον εαυτό του.

Αντίθετα τα παιδιά μπορούν να μάθουν να αντιμετωπίζουν τις απογοητεύσεις, αν οι γονείς τους τα αντιμετωπίζουν χωρίς οίκτο.

Αν οι μεγάλοι λυπούνται ένα παιδί, έστω και απόλυτα δικαιολογημένα, νιώθει και αυτό πως μπορεί να λυπάται τον εαυτό του. Μπορεί να ζησει μια ζωή ολόκληρη νιώθοντας οίκτο για τον εαυτό του. Τότε το παιδί γίνεται ανίκανο να αναλάβει τις ευθύνες του και να αντιμετωπίσει τη ζωή και γάχνει, ανώφελα, να βρει κάποιον που θα τον αποζημιώσει για ότι του στέρψε η ζωή. Θα είναι δύσκολο γι' αυτό το παιδί να γίνει ένα παραγωγικό μέλος της κοινωνίας, γιατί έχει στραμμένη την προσοχή του στον εαυτό του μοναχά και σε ότι δικαιωματικά, του οφείλεται (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

Ο σεβασμός για το παιδί απαιτεί ώστε οι γονείς να υποστηρίζουν το αίσθημα της αξιοπρέπειας που το παιδί έχει, και όχι να το εξασθενούν προωθώντας τον οίκτο για τον εαυτό του.

Η εκδήλωση οίκτου από τους γονείς έχει ως αποτέλεσμα να ελαττώνουν τις ικανότητες που θα μπορούσε να επιδείξει το παιδί, εξωθώντας το να αποσυρθεί σε μια θλιβερή παθητικότητα, γεμάτη παράπονα και απαιτήσεις (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

3. Οι Λογικές απαιτήσεις από το παιδί

Οι λογικές απαιτήσεις χαρακτηρίζονται από ένα σεβασμό προς το παιδί και την αναγνώριση της τάξης. Ένας γονιός που γίνεται έξω φρενών, γιατί το παιδί δεν “κάνει ότι του λέει”, σίγουρα έχει παράλογες απαιτήσεις και προσπαθεί απλώς να “εξουσιάζει” το παιδί. Αυτό συνήθως προκαλεί μια ανταγωνιστική πάλη. Ο γονιός δεν αναγνωρίζει πως προσπαθεί να καθιερώσει σχέσεις ανωτέρου προς κατώτερο. Ωστόσο ένα παιδί που αισθάνεται ότι προσπαθούν να του επιβληθούν ή ότι θέλουν να του κάνουν το “αφεντικό” θα εκδικηθεί αρνούμενο να υπακούσει. Οι γονείς μπορούν να αποφύγουν αυτές τις συγκρούσεις, αν έχουμε μονάχα λογικές και αναγκαίες απαιτήσεις και τρόπους όχι αυταρχικούς (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

Μια περίπτωση όπου οι γονείς απαιτούν από ένα παιδί να κάνει κάτι αμέσως, δεν θα πρέπει να μας εμπνέει μεγάλη εμπιστοσύνη. Είναι μια αυταρχική αντιμετώπιση και συνήθως μια παράλογη απαίτηση. Τα παραπάνω δείχνουν μια κακή σχέση από όπου λείπει η αρμονία και η συνεργατικότητα. Αντίθετα, όταν οι γονείς ζητούν πράγματα λίγα, αφήνοντας ανάμεσα και ορισμένα διαλείμματα, όταν ζητούν από το παιδί να τους προσφέρει την βοήθειά του, αντί να το διατάζουν να τους υπηρετεί ή να τους υπακούσει, δημιουργούν μια ατμόσφαιρα φιλική και σχέσεις ικανοποιητικές (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

4. Χρόνος για την εξάσκηση του παιδιού

Τα παιδιά έχουν ανάγκη από συστηματική εξάσκηση για τις τόσες λειτουργίες της ζωής. Φυσικά το παιδί θα συλλέξει πολλές γνώσεις από τις παρατηρήσεις του. Δεν μπορούμε όμως να βασιστούμε σ' αυτό μονάχα και να πιστέψουμε πως από εκεί θα τις αντλήσει όλες.

Ο χρόνος που θα διαθέσουν οι γονείς για την εξάσκηση θα πρέπει να αποτελέσει μέρος της καθημερινής ρουτίνας. Αντίθετα αν οι γονείς δεν αφιερώσουν χρόνο για την εξάσκηση, τότε θα σπαταλήσουν πολύ περισσότερο διορθώνοντας το άπειρο παιδί. Οι συνεχείς διορθώσεις δεν μπορούν να διδάξουν, γιατί αποτελούν μια κριτική που αποδαρύνει και προκαλεί το παιδί. Σαν συνέπεια της σύγκρουσης που έρχεται, το παιδί αποφασίζει να μην μάθει. Ταυτόχρονα οι διορθώσεις συνήθως φέρνουν το αντίθετο αποτέλεσμα, γιατί τα παιδιά θεωρούν τα λάθη τους σαν ένα μέσο να αποσπάσουν την ιδιαίτερη προσοχή των γονιών τους (Ντράικωρς - Σολτς, 1979). Η ώρα του απογευματινού παιχνιδιού είναι η ιδεώδης ώρα για να κάνουν οι γονείς την πρακτική εξάσκηση μιας νέας τεχνικής που μπορεί να γίνει μέρος ενός παιχνιδιού. Η εξάσκηση σε μια οποιαδήποτε τεχνική θα έπρεπε να επαναληφθεί, ώσπου το παιδί να αποκτήσει την επιδεξιότητα που χρειάζεται.

Βασικά προσόντα του γονιού είναι η υπομονή και η εμπιστοσύνη στην ικανότητα του παιδιού. Κάθε παιδί έχει ανάγκη από μια περίοδο εξάσκησης που οδηγεί σε ένα αίσθημα προσωπικής ολοκλήρωσης (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

5. Συνέπεια προς το παιδί

Για να μάθουν τα παιδιά να κάνουν μια σωστή εκλογή, θα πρέπει οι γονείς να τους δίνουν ευκαιρίες, όπου θα μπορούν να επιλέγουν και να κάνουν ακόμη και λάθη. Τα παιδιά μπορούν να μάθουν πειραματιζόμενα και όχι κάτω από τις “κατηχήσεις” των γονέων.

Η συνέπεια από μέρους των γονέων αποτελεί στην πραγματικότητα μέρος της τάξης, και σαν τέτοια βοηθά στην καθιέρωση συνόρων και περιορισμών που δίνουν το αίσθημα της ασφάλειας.

Το παιδί νιώθει σιγουριά και ασφάλεια αν οι γονείς είναι συνεπείς και αν ακολουθούν σταθερά το πρόγραμμα. Έτσι μαθαίνει να σέβεται την τάξη και ξέρει ακριβώς που βρίσκεται (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

6. Επικοινωνία με το παιδί

Αρκετά πράγματα ξεκινούν και εξαρτώνται από την ικανότητα των γονέων να σεβαστούν το παιδί, έστω και αν έχουν διαφορετική γνώμη από την δική του. Έχουν και τα παιδιά την δική τους άποψη και γνώμη.

Αν οι γονείς δεχτούν ελεύθερα την γνώμη του παιδιού, εξετάσουν μαζί πάντοτε τα πιθανά αποτελέσματα, τότε το παιδί θα δοκιμάσει μια αίσθηση συμπαράστασης προς την εύρεση μιας λύσης πάνω σε κάποιο πρόβλημα.

Αντίθετα, αν οι γονείς πουν στο παιδί πως έχει άδικο, και πως οι ίδιοι έχουν δίκιο, τότε το παιδί κλείνεται στον εαυτό του, οπότε συμπερασματικά οι γονείς μιλάνε προς το παιδί και δεν κουβεντιάζουν μαζί του (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

Πάνω από όλα, πρέπει οι ίδιοι οι γονείς να είναι πρόθυμοι να παραδεχτούν πως για κάθε πρόβλημα υπάρχουν απόψεις περισσότερες της μιας και πως ο τρόπος που αντιμετωπίζει κάποιος τα πράγματα δεν είναι ο μοναδικός. Οι γονείς πρέπει να είναι πάντα πρόθυμοι να αναγνωρίσουν και να αποδεχτούν σαν συζητήσιμη μια άποψη διαφορετική από τη δική τους.

Η οικογενειακή αρμονία προϋποθέτει οι γονείς να δουν το παιδί σαν ένα σύντροφο, όπου οι ιδέες και οι απόψεις του είναι εξίσου σημαντικές.

Οι γονείς μιλώντας προς τα παιδιά, ζητούν στην ουσία πως οι ίδιοι θέλουν να γίνουν τα πράγματα, εκφράζουν μια απαίτηση υπακοής, είναι η αναζήτηση της εικόνας της δικής τους σκέψης μέσα στο παιδί. Αντίθετα, όταν οι γονείς κουβεντιάζουν με το παιδί, το παιδί αποκτά και αυτό ένα ρόλο δημιουργικό και συνειδητοποιεί την συμμετοχή του στο σύνολο (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

7. Ο σεβασμός για την “τάξη” από το παιδί

Ένα παιδί δεν μπορεί να σέβεται την τάξη αν είναι προστατευμένο από τα αποτελέσματα της ακαταστασίας. Σε κάθε πεδίο, όπου ο σεβασμός προς το νόμο είναι αναγκαίος, το παιδί πρέπει να μάθει πειραματιζόμενο πάνω στην πράξη και όχι με τα λόγια. Πρέπει λοιπόν να επωφεληθούμε από τις καταστάσεις που παρέχουν ευκαιρίες για πειράματα που θα ασκήσουν το παιδί (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

Η έλλειψη σεβασμού για την τάξη είναι ένα από τα πιο κοινά παράπονα που έχουν σήμερα οι γονείς. Φαίνεται πως τα παιδιά γενικά υιοθετούν αυτόν τον τρόπο για να επαναστατήσουν εναντίον των ενηλίκων. Είναι ανάγκη τα παιδιά να γνωρίσουν την τάξη σαν ένα μέρος της ελευθερίας. Όπου υπάρχει ακαταστασία όλοι υποφέρουν από την έλλειψη ελευθερίας (Ντράικωρς - Σολτς, 1979). Η φαντασία θα μας βοηθήσει να βρούμε φιλικούς τρόπους να αποφύγουμε να εξαναγκάσουμε τα παιδιά μας να υπακούουν στην τάξη και όμως να τους δώσουμε την ευκαιρία να γνωρίσουν την ακαταστασία, πράγμα που μπορεί να τα ωθήσει να προσαρμοστούν με τις ανάγκες της κατάστασης. Στις περισσότερες περιπτώσεις όπου υπάρχει μεγάλη περιφρόνηση της τάξης υπάρχει και μια σοβαρή ανωμαλία στις σχέσεις ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

8. Σταθερότητα προς το παιδί

Συχνά είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς τη διαφορά ανάμεσα στην σταθερότητα και στην αυταρχικότητα. Τα παιδιά έχουν ανάγκη από σταθερότητα, γιατί εκείνη του δέτει ορισμένα ορόσημα, που χωρίς αυτά τα παιδιά δεν νιώθουν σιγουριά. Αν δεν υπάρχουν περιορισμοί το παιδί δεν σταματήσει προτού δοκιμάσει ως που φτάνει η αντοχή των άλλων. Αν τη μια ανεχόμαστε μια παράβαση της τάξης και την άλλη αφήνουμε την αγανάκτησή μας να ξεσπάσει, διδάσκουμε στα παιδιά να μας λογαριάζουν μοναχά όταν μεταχειριζόμαστε την βία.

Το μυστικό βρίσκεται στον τρόπο με τον οποίο θα είναι κανείς σταθερός. Αυταρχικότητα σημαίνει πως προσπαθούμε να επιβάλλουμε την θέλησή μας πάνω στο παιδί. Αντιθέτως, η σταθερότητα εκφράζει μια προσωπική μας ενέργεια. Για να είναι κανείς σταθερός χωρίς να είναι αυταρχικός, χρειάζεται κάποια εξάσκηση στον τομέα του αμοιβαίου σεβασμού. Πρέπει να σεβαστούμε το δικαίωμα του παιδιού να αποφασίσει τι σκοπεύει να κάνει. Αλλά και ο αυτοσεβασμός μας θα μείνει ακέραιος αν αρνηθούμε να τεθούμε στο έλεος του ανυπότακτου παιδιού. (Ντράικωρς- Σολτς, 1979).

Σταθερότητα είναι η άρνησή μας να υποχωρήσουμε μπροστά στις άτοπες απαιτήσεις του παιδιού ή να το αφήσουμε να κάνει τα καπρίτσια του. Από τη στιγμή που πήραμε μια απόφαση σύμφωνη με την τάξη, θα πρέπει να την κρατήσουμε. Το παιδί γρήγορα θα μας ακολουθήσει. Η διατήρηση της τάξης μπορεί να απαιτεί μια ορισμένη δόση σταθερότητας. Η επίπληξη, οι απειλές ή το ζύλο δεν θα φέρουν αποτέλεσμα, γιατί οποιαδήποτε από αυτές τις εχθρικές εκδηλώσεις, ενώ σταματά παροδικά την ανεπιθύμητη πράξη, συνήθως μεταφέρει την σύγκρουση σε έναν άλλο τομέα και αυξάνει την κακή συμπεριφορά. Τα παιδιά μπορούν να μάθουν τους περιορισμούς μονάχα αν επιμένουμε με σταθερότητα. (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

10. Αυτενέργεια του παιδιού

“Όποτε κάνουμε κάτι για το παιδί που μπορεί να το κάνει μόνο του, δείχνουμε πως είμαστε πιο μεγάλοι από αυτό: καλύτεροι, πιο ικανοί, πιο επιδέξιοι, πιο πεπειραμένοι, πιο σπουδαίοι. Συνεπώς οι γονείς δείχνουν την παραδεγμένη υπεροχή τους και την υποτιθέμενη κατώτερότητα του παιδιού. Δεν πρέπει λοιπόν να προκαλεί έκπληξη εάν το παιδί νιώθει ανίκανο και δεν μπορεί να κάνει τίποτε. Κάνοντας κάτι για το παιδί το οποίο μπορεί να κάνει μόνο του, είναι ιδιαίτερα αποθαρρυντικό, αφού του στερεί την ευκαιρία να δοκιμάσει την δύναμή του.

Ταυτόχρονα, οι γονείς δείχνουν την έλλειψη εμπιστοσύνης στις ικανότητες του παιδιού, αφαιρούν το αίσθημα της ασφάλειας που βασίζεται στην συνειδητοποίηση της προσωπικής ικανότητας του παιδιού να αντιμετωπίσει και να λύνει προβλήματα και του αρνούνται το δικαίωμα να αναπτύξει την αυτάρκειά του (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

Μόλις το παιδί εκδηλώσει την επιθυμία να κάνει πράγματα μόνο του, οι γονείς πρέπει να επωφεληθούν από αυτό και να το αφήσουν να προχωρήσει (οπότε είναι δυνατόν). Μπορεί το παιδί να χρειάζεται βοήθεια, επιτήρηση, ενθάρρυνση και εξάσκηση. Αυτά πρέπει να του τα δώσουν οι γονείς. Δεν έχουν όμως το δικαίωμα να κάνουν τα πάντα στην θέση του (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

11. Τα “όχι” προς το παιδί

Το να νιώθει κανείς υποχρεωμένος να ευχαριστεί όσο μπορεί περισσότερο ένα παιδί είναι λάθος, γιατί είναι μια δουλοπρεπής στάση που υποθάλλει στο παιδί την πίστη, πως είναι το επίκεντρο των πάντων.

Η έλλειψη διορατικότητας μας εμποδίζει να δούμε τα μελλοντικά αποτελέσματα των υποχρεώσεων μας μπροστά στο κάθε καπρίτσιο του παιδιού μας, αφού με τον να το ευχαριστούμε έχουν κάποια πρόσκαιρη αρμονία στο σπίτι. Γι' αυτό πρέπει κάθε φορά με σύνεση να αποφασίσουμε, πως θα ευχαριστήσουμε το παιδί. Τα παιδιά πρέπει να μάθουν, πως να αντιμετωπίζουν τις στερήσεις. Χρειάζεται να βρούμε μια ισορροπία ανάμεσα στην ευχαρίστηση που πρέπει να προσφέρουμε και στις απαγορεύσεις.

Πολλά παιδιά μπορεί να έχουν βίαιες εκδηλώσεις δυσαρέσκειας όταν τους αρνηθούμε εκείνο που θέλουν. Ωστόσο θα πρέπει να σεβαστούμε το δικαίωμα του παιδιού να εκφράσει την δυσαρέσκειά του, αλλά και το δικαίωμα των γονιών να πουν “όχι” (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

Φυσικό είναι οι γονείς να θέλουν να ευχαριστήσουν τα παιδιά τους. Η ικανοποίηση των επιθυμιών τους δίνει μια έντονη χαρά. Ωστόσο αν φτάσουν οι γονείς στο σημείο να θέλουν να ευχαριστήσουν ένα παιδί, αδιαφορώντας για τους κανόνες και την τάξη ή από το φόβο που προξενούν οι αντιδράσεις του παιδιού, θα πρέπει οι γονείς να αναμετρήσουν τους κινδύνους, στους οποίους εκθέτει μια τέτοια κατάσταση.

Δεν χρειάζεται οι γονείς να αρνούνται αυθαίρετα στο παιδί αυτό που θέλει. Αλλά κάθε φορά που η επιθυμία ή η απαίτηση του παιδιού είναι αντίθετη προς την τάξη ή προς τις ανάγκες που παρουσιάζει μια συγκεκριμένη κατάσταση, τότε πρέπει να έχουν το θάρρος να επιμένουν στο “όχι”, που εκφράζει την δική τους σωστότερη κρίση (Ντράικωρς-Σολτς, 1979).

12. Υπερπροστατευτικότητα

Δεν μπορούμε να προστατεύσουμε τα παιδιά μας από την ζωή. Ούτε και θα έπρεπε να το θέλουν οι γονείς. Ωστόσο είναι αναγκασμένοι να εξασκήσουν τα παιδιά να αποκτήσουν θάρρος και δύναμη για να αντιμετωπίσουν την ζωή. Η επιθυμία των γονιών να προστατεύσουν τα παιδιά τους από πιθανό κίνδυνο μπορεί να έχει πολύ αποθαρρυντικό αποτέλεσμα. Μπορεί να τα κρατήσει αδύναμα και σε συνεχή εξάρτηση από τους γονείς. Με το πρόσχημα πως ενδιαφέρονται για το καλό τους, κρατάνε τα παιδιά αδύναμα και σε στενή εξάρτηση ώστε οι γονείς να φαίνονται μεγάλοι, ισχυροί και προστατευτικοί, τόσο στα μάτια του παιδιού, όσο και στους ίδιους τους τους εαυτούς. Αυτό τοποθετεί τους γονείς σε μια ανώτερη, δεσπόζουσα θέση και κρατά τα παιδιά σε υποταγή (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

Εξίσου σημαντική αιτία που κρύβεται πίσω από την υπερπροστατευτικότητα είναι η αμφιβολία που έχουν οι ίδιοι οι γονείς για την ικανότητά τους να λύσουν τα δικά τους προβλήματα, έχοντας έτσι πολύ λιγότερη εμπιστοσύνη στην ικανότητα των μικρών παιδιών να προσέξουν τους εαυτούς τους.

“Το χαϊδεμένο παιδί είναι το παιδί που βρίσκεται σε μια συνεχή οργή κατά της ζωής, γιατί η ζωή δεν ακολουθεί τις επιθυμίες του. Δυστυχώς ένα παιδί δεν χάνει αναγκαστικά την ιδιότητα του χαϊδεμένου, καθώς μεγαλώνει και γίνεται ενήλικος. Μπορεί αυτό να του γίνει μια βασική στάση απέναντι στην ζωή” (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

Για να αποφύγουμε αυτό το θλιβερό λάθος πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι έχουμε την υποχρέωση να διδάξουμε στα παιδιά μας τρόπους, μέσα και στάσεις που θα βοηθήσουν τα παιδιά να αντιμετωπίσουν τη ζωή.

13. Αμοιβές και τιμωρίες: ένα σφάλμα

Η χρήση της τιμωρίας έχει ως αποτέλεσμα το παιδί να αναπτύξει μεγαλύτερη αντίσταση και προκλητικότητα. Η τιμωρία ή η αυταρχική ιδέα “υπάκουσε με γιατί αλλιώς...”, χρειάζεται να αντικατασταθεί από ένα αίσθημα αλληλοσεβασμού και συνεργασίας.

Οι γονείς μπορούν να χρησιμοποιήσουν πιο αποτελεσματικούς τρόπους για να ξυπνήσουν στο παιδί την επιθυμία να συμμορφωθεί στις απαιτήσεις της τάξης (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

Ταυτόχρονα το σύστημα εκείνο όπου οι γονείς αμείβουν τα παιδιά για την καλή τους συμπεριφορά είναι εξίσου καταστρεπτικό, όσο και το σύστημα της τιμωρίας. Οι γονείς επιδεικνύουν έλλειψη σεβασμού προς το παιδί, αμείβοντας κατώτερα άτομα για εξυπηρετήσεις και καλές πράξεις. Αποτέλεσμα αυτού είναι πολλές φορές τα παιδιά να μην αναπτύσσουν το αίσθημα της ευθύνης και να λειτουργούν ή να κάνουν κάτι, μόνο όταν υπάρχει κάποιο κέρδος από αυτό. Η ικανοποίηση προέρχεται από το αίσθημα της συμβολής και της εισφοράς και προς αυτήν την κατεύθυνση θα πρέπει να κινηθούν οι γονείς. Αντίθετα το σύστημα εκείνο που σκοπεύει στην συνεργασία μέσω υλικών ανταμοιβών έχει ως αποτέλεσμα να στερούνται τα παιδιά τις βασικές ικανοποιήσεις που δίνει η ζωή (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

14. Η χρήση των φυσικών και λογικών συνεπειών

“Αν επιτρέψουμε στο παιδί να ζήσει τις συνέπειες των πράξεων του, του παρέχουμε ένα τρόπο διδασκαλίας μας τίμιο και ρεαλιστικό” (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

Αν οι γονείς χρησιμοποιήσουν τις φυσικές συνέπειες σαν μια απειλή ή αν τις επιβάλλουν σε στιγμή που είναι θυμωμένοι, παύουν να είναι συνέπειες και γίνονται τιμωρίες. Τα παιδιά αντιλαμβάνονται αμέσως τη διαφορά. Ανταποκρίνονται στις φυσικές συνέπειες, αντιστέκονται όμως στην τιμωρία. Όταν μεταχειρίζονται τον όρο “λογικές συνέπειες” οι γονείς συχνά τον παρερμηνεύουν σαν ένα νέο τρόπο επιβολής των απαιτήσεων τους προς πάνω στα παιδιά τους. Τα παιδιά όμως διαπιστώνουν πως είναι μια καλυμμένη τιμωρία. Το μυστικό βρίσκεται στον τρόπο επιβολής. Εξυπακούει μια συνετή υποχώρηση εκ μέρους των γονιών και ένα ορισμένο χρονικό διάστημα που θα επιτρέψουν στα πράγματα να πάρουν μια άλλη τροπή (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

Πολλές φορές οι γονείς έχουν την χρυσή ευκαιρία να αφήσουν τη συνέπεια μια πράξης να ενεργήσει, αλλά ο οίκτος και η επιθυμία να “προστατεύσουν” το παιδί τους εμποδίζουν, και έτσι το τιμωρούν με τον δικό τους τρόπο με μια επίπληξη ή με ένα κήρυγμα (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

Σωστή και συνεπής εφαρμογή των λογικών συνεπειών είναι συχνά ιδιαίτερα αποτελεσματική και μπορεί να βοηθήσει στην μείωση των προστριβών και στην αύξηση της οικογενειακής αρμονίας. Τα παιδιά γρήγορα αντιλαμβάνονται την δικαιοσύνη των λογικών συνεπειών και τις δέχονται χωρίς να δυσανασχετούν. Όσο λιγότερο οι γονείς μιλούν για συνέπειες, τόσο λιγότερο αυτές παίρνουν τη μορφή τιμωρίας (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

15. Η ενθάρρυνση

Το σημαντικότερο στοιχείο στην ανατροφή του παιδιού είναι η ενθάρρυνση. Η έλλειψη της μπορεί να θεωρηθεί σαν η βασική αιτία μιας κακής συμπεριφοράς. Ένα παιδί που φέρεται άσχημα είναι ένα παιδί που έχει χάσει το θάρρος του. Το παιδί δεν μπορεί να μεγαλώσει και να αναπτυχθεί και να αποκτήσει το συναίσθημα πως είναι κάτι αν εμείς δεν το ενθαρρύνουμε.

Τα παιδιά ανταποκρίνονται στις διάφορες αξιώσεις των μεγάλων δείχνοντας μια ζωηρή επιθυμία να αποκτήσουν διάφορες ικανότητες και να υπερνικήσουν το έντονο αίσθημα της μικρότητας και της ανικανότητας που έχουν. Θέλουν τόσο πολύ να είναι μέλη αδιαχώριστα της οικογένειας (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

Πολλές φορές όμως, αντί να αφήνουμε τα παιδιά να δοκιμάζουν την δύναμή τους με εκατό διαφορετικούς τρόπους, τα θέτουμε συνεχώς αντιμέτωπα με την δική μας προκατάληψη - την αμφιβολία μας για την ικανότητά τους - και ύστερα το δικαιολογούμε αυτό βάζοντας ορισμένους κανόνες για την ηλικία, όπου θα πρέπει ένα παιδί να φτάσει για να μπορούμε να του εμπιστευτούμε την εκτέλεση μιας εργασίας (Ντράικωρς - Σολτς, 1979).

Όταν ένα παιδί κάνει κάποιο λάθος ή έχει μια αποτυχία, πρέπει να αποφύγουμε οποιαδήποτε λέξη ή πράξη που δείχνει ότι θεωρούμε το παιδί αποτυχημένο. Χρειάζεται να ξεχωρίσουμε την πράξη από εκείνον που την εκτελεί. Πρέπει να έχουμε στο μυαλό μας πως κάθε "αποτυχία" δείχνει μονάχα την έλλειψη τεχνικής και πως με κανέναν τρόπο δεν επηρεάζει την αξία του ανθρώπου.

Ουσιαστικά, κάθε φορά που ενεργούμε για να συντηρήσουμε την θαρραλέα και γεμάτη εμπιστοσύνη εικόνα που έχει το παιδί για τον εαυτό του, προσφέρουμε ενθάρρυνση. Η ενθάρρυνση είναι μια συνεχής πορεία που αποβλέπει να δώσει στο παιδί ένα αίσθημα σεβασμού για τον εαυτό του και ένα αίσθημα ολοκλήρωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Σκοπός μελέτης

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι η καταγραφή και η παρουσίαση των διαστάσεων (ενδάρρυνση, υπερπροστατευτικότητα, ανταμοιβή, τιμωρία και παιχνίδια στην προσχολική ηλικία) της συμπεριφοράς των γονέων όπως αυτή διαμορφώνεται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Οι κύριες παράμετροι πάνω στις οποίες στηρίχτηκε η έρευνα είναι οι ακόλουθες:

1. Ενδαρρύνεται το παιδί από τους γονείς και η ενδάρρυνση αυτή προς ποια κατεύθυνση κινείται.
2. Ζητείται αν οι γονείς είναι υπερπροστατευτικοί προς το παιδί και με ποιες συγκεκριμένες στάσεις εκφράζεται η υπερπροστατευτικότητα αυτή;
3. Ανταμείβουν οι γονείς τα παιδιά τους και με ποιους τρόπο γίνεται αυτό;
4. Τιμωρούνται τα παιδιά από τους γονείς, ποιες μορφές τιμωρία ακολουθούνται συνήθως, ποιος αναλαμβάνει συνήθως την τιμωρία του παιδιού.
5. Διερεύνηση του ελεύθερου χρόνου των γονέων και που προτιμούν να τον αφιερώνουν.
6. Ο χρόνος των γονιών σε ποιες δραστηριότητες των παιδιών καταναλώνεται (επιλέγονται συγκεκριμένες δραστηριότητες).

Στα δημογραφικά στοιχεία της έρευνας υπάρχουν ερωτήματα για το μορφωτικό επίπεδο, την οικογενειακή κατάσταση, το χώρο εργασίας, το φύλο των παιδιών της οικογένειας, την κατοικία και συγγενικά πρόσωπα που ζούν στο ίδιο σπίτι, τα οποία όμως δεν αποτελούν βασικούς παραμέτρους της έρευνας μας. Απλώς τα στοιχεία αυτά βοηθούν στην καλύτερη κατανόηση της οικογένειας που κάθε φορά εξετάζεται.

Είδος Έρευνας

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε χαρακτηρίζεται ως διερευνητική γιατί πρωταρχικός σκοπός είναι η διατύπωση του συγκεκριμένου θέματος για ακριβέστερη εξέταση, καταγραφή, βιβλιογραφική μελέτη. Κύριο χαρακτηριστικό της είναι η συστηματική συλλογή εμπειρικών δεδομένων για την συγκεκριμένη κατάσταση που ερευνάται, σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή.

Ωστόσο, η έρευνα επηρεάστηκε σημαντικά από την έλλειψη ανάλογων ερευνητικών μελετών στον Ελλαδικό χώρο.

Ερωτήματα

Τα ερωτήματα τα οποία καλούνται να επιβεβαιωθούν ή όχι είναι:

1. Ενθαρρύνονται τα παιδιά από τους γονείς του δείγματος και προς ποια κατεύθυνση κινείται η ενθάρρυνση αυτή;
2. Παρουσιάζουν οι ερωτώμενοι γονείς στοιχεία υπερπροστατευτικότητας προς το παιδί και με ποιες συγκεκριμένες στάσεις εκφράζεται αυτό;
3. Ανταμείβουν οι συγκεκριμένοι γονείς τα παιδιά τους και ποιον

από τους συγκεκριμένους τρόπους χρησιμοποιούν για να το πετύχουν;

4. Ποια άποψη των γονέων για την τιμωρία, ποιες μορφές της ακολουθούν συνήθως καθώς και ποιος αναλαμβάνει συνήθως την τιμωρία του παιδιού.
5. Ποια η άποψη των ερωτώμενων γονέων για το παιχνίδι στην προσχολική ηλικία, και σε ποιες δραστηριότητες των παιδιών τους συνήθως συμμετέχουν.

Δειγματοληψία

Η έρευνα έγινε σε γονείς που είχαν τουλάχιστον ένα παιδί ηλικία 3 - 6 ετών. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στην πόλη της Πάτρας, το Φεβρουάριο του έτους 1995. Επιλέχτηκε η "απλή τυχαία δειγματοληψία" και ο πιο πρακτικός τρόπος γι' αυτό ήταν η κλήρωση. Επειδή δεν ήταν δυνατόν να ερευνηθεί όλος ο πληθυσμός επιλέχτηκε δείγμα 75 ατόμων (31 άντρες - 44 γυναίκες). Το δείγμα δεν είναι αντιπροσωπευτικό. Τα αποτελέσματα δεν γενικεύονται για όλο τον πληθυσμό, αφορούν μόνο τους γονείς που συμμετείχαν και δείχνουν μόνο κάποιες τάσεις, οι οποίες πιθανόν να ισχύουν στον πληθυσμό. Ο αριθμός των ερωτευμένων θεωρείται επαρκής για την σύγκριση των στοιχείων. (Παρασκευόπουλος, 1993).

Από το σύνολο των Παιδικών σταθμών της Πάτρας - ύστερα από κλήρωση - επιλέχτηκαν 4 παιδικοί σταθμοί.

Συγκεκριμένα επιλέχτηκαν 4 ομάδες ερωτώμενων. Η επιλογή της πρώτης ομάδας έγινε στον Κρατικό Παιδικό Σταθμό Ζαρουχλειϊκών κατόπιν συνεννόησης με τη διευθύντρια του Σταθμού. Η επιλεγμένη ομάδα

περιλαμβάνει 18 γονείς. Η επιλογή της δεύτερης ομάδας έγινε στον Πρότυπο Παιδικό Σταθμό του Τ.Ε.Ι. Πάτρας και η επιλεγμένη ομάδα περιλαμβάνει 16 γονείς. Η επιλογή της τρίτης ομάδας έγινε στον Σταθμό του Περιφερειακού Νοσοκομείο Πατρών και η επιλεγμένη ομάδα περιλαμβάνει 21 γονείς.

Η επιλογή της τέταρτης ομάδας έγινε στον Παιδικό Σταθμό των Προσφυγικών και η επιλεγμένη ομάδα περιλαμβάνει 20 γονείς.

Για το είδος των πληροφοριών που συγκεντρώθηκαν η μελέτη στηρίχτηκε στους σκοπούς της έρευνας που ήδη έχουν διατυπωθεί. Ο τρόπος που ακολουθήθηκε για την συλλογή των πληροφοριών ήταν ο εξής:

Πρώτα εξασφαλίστηκε η συνεργασία των διευθύνσεων των Παιδικών Σταθμών που συνδυάστηκε με την επίδειξη έγγραφου (ακριβές αντίγραφο παρατίθεται στο παράρτημα Β) από τον υπεύθυνο καθηγητή. Ο τρόπος λήψης των απαντήσεων ήταν με ατομική συνέντευξη και το όργανο συλλογής πληροφοριών ήταν το ερωτηματολόγιο για τον γονέα που απαντούσε. Για κάθε παιδί απαντούσε ο ένας γονέας, μητέρα ή πατέρας, ανάλογα με το ποιος από τους δύο γονείς ερχόταν να παραλάβει το παιδί κατά την ώρα της αποχώρισής του από τον παιδικό σταθμό. Πραγματοποιήθηκε ενημέρωση στους γονείς για το σκοπό της έρευνας. Αυτό κρίθηκε απαραίτητο για να εξασφαλιστεί η θετική συμμετοχή του ερωτώμενου, αλλά και να καμφθούν τυχόν αντιρρήσεις ή ανησυχίες τους. Βασική προϋπόθεση ήταν η τήρηση της ανωνυμίας των ερωτώμενων.

Η επιλογή για λήψη πληροφοριών έγινε με ατομική συνέντευξη στον κάθε γονέα, γιατί θεωρήθηκε ότι μ' αυτό τον τρόπο θα υπάρξουν πιο αναλυτικές και αντιπροσωπευτικές απαντήσεις και θα μπορούσε να

ελεγχθεί η ειλικρίνεια των απαντήσεων. Με αυτόν τον τρόπο αντιμετωπίστηκαν οι δυσκολίες που προκαλεί ένα ερωτηματολόγιο χωρίς την παρουσία του συνεντευκτή.

Ερωτηματολόγιο

Για την πραγματοποίηση της έρευνας χρησιμοποιήθηκε στη συνέντευξη ανώνυμο ερωτηματολόγιο. Ο αριθμός των ερωτήσεων ήταν 27. Κατασκευάστηκαν με βάση το σκελετό όλης της μελέτης και με σκοπό να καλύψουν όσο το δυνατόν τις ζητούμενες παραμέτρους. Για να επισημανθούν τυχόν ατέλειες του ερωτηματολογίου, έγινε προέρευνα σε 10 γονείς. Οι τελικές ερωτήσεις που επιλέχθηκαν ήταν κλειστές, προκατασκευασμένες και γνώμης ανάλογα με την πληροφορία που κάθε φορά επιδιωκόταν.

Ένας λόγος που συνέβαλε στη συμμετοχή των γονιών ήταν η προσωπική επαφή μαζί τους. Έτσι το ποσοστό μη συμμετοχής περιορίστηκε στο 16% του συνολικού δείγματος.

Τρόπος Ανάλυσης Παρουσίασης Δεδομένων

Για την ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων σε πρώτη φάση κωδικοποιήθηκαν οι απαντήσεις και στη συνέχεια κατασκευάστηκαν οι πίνακες συχνοτήτων για το σύνολο του δείγματος.

Με βάση τους πίνακες συχνοτήτων κατασκευάστηκαν και οι γραφικές παραστάσεις, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν στην παρουσία της μελέτης. Αφού ολοκληρώθηκε η επεξεργασία του συνόλου των δεδομένων, έγινε αντίστοιχη ανάλυση για τις δύο επιμέρους ομάδες του δείγματος (άντρες -

γυναίκες) ώστε να μελετηθούν οι διάφορες ως προς το φύλο. Για την αποδοτικότερη επεξεργασία και παρουσίαση των δεδομένων που προέρχονταν από την ιεράρχηση απαντήσεων από τους ερωτώμενους, χρησιμοποιήθηκε ένας δείκτης συνολικής αξιολόγησης, ο οποίος δείχνει την προτεραιότητα που δίνει ο ερωτώμενος σε μια σειρά απόψεων. Η μικρότερη τιμή του δείκτη σημαίνει και υψηλότερη προτίμηση από τους ερωτώμενους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Σκοπός της μελέτης είναι η καταγραφή και η παρουσίαση των διαστάσεων (ενθάρρυνση, υπερπροστατευτικότητα, ανταμοιβή, τιμωρία και παιχνίδι στην προσχολική ηλικία) της συμπεριφοράς των ερωτώμενων γονέων όπως αυτή διαμορφώνεται στα παιδιά τους (προσχ. ηλικίας).

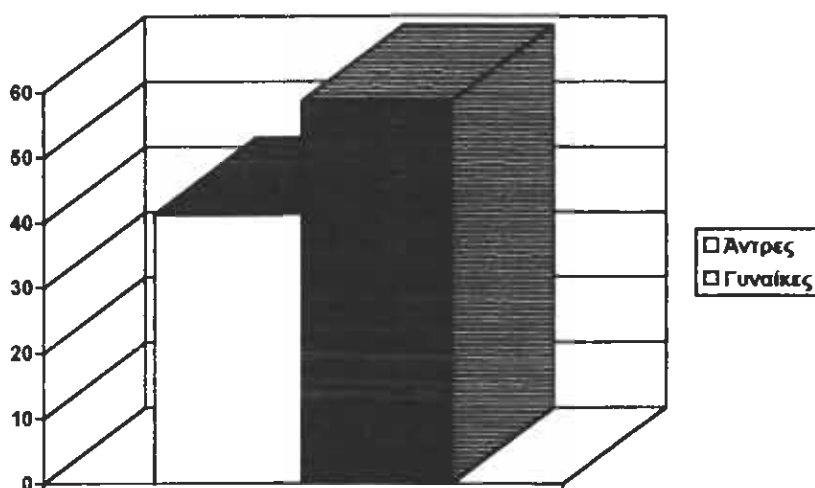
Τα αποτελέσματα της μελέτης με βάση τα ερωτήματα που καλούνται να επιβεβαιωθούν (βλ. Κεφ. III) καταγράφονται στους πίνακες που ακολουθούν.

1. Παρουσίαση Δείγματος

1. Συνολικό δείγμα ερωτηθέντων γονέων:

- Άτομα	75	(100%)
- Άντρες	31	(41,3%)
- Γυναίκες	44	(58,6%)

Σχήμα 1.

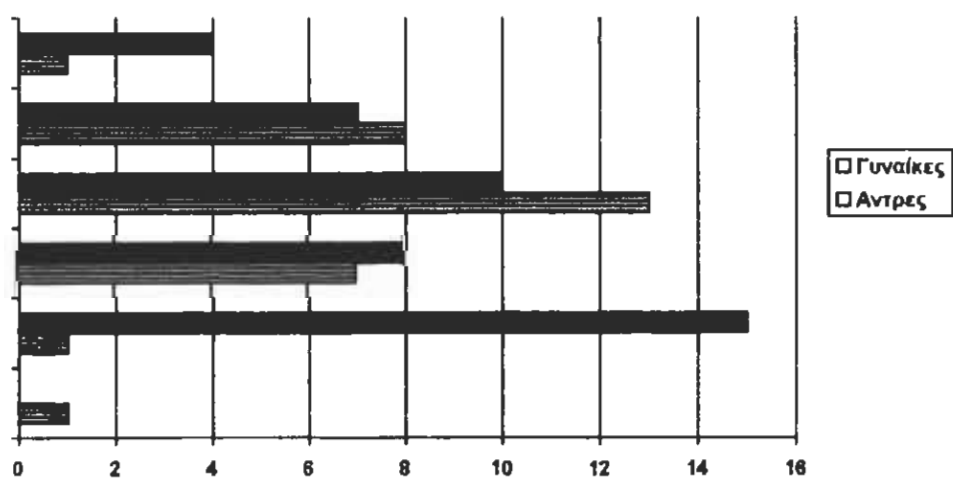

2. Ηλικία δείγματος

Πίνακας 1.

ΗΛΙΚΙΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
20-24	1 (3,2%)	0 (0%)
25-29	1 (3,2%)	15 (34,1%)
30-34	7 (22,5%)	8 (18,2%)
34-39	13 (41,9%)	10(22,7%)
40-44	8 (25,8%)	7(15,9%)
45-49	1 (3,2%)	4(9,1%)
Σύνολο	31	44
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	75 άτομα	

Πυραμίδα ηλικιών

3. Ηλικία παιδιών των ερωτώμενων γονέων (3 - 6 ετών).

Πίνακας 2

Βαθμίδες Ηλικιών	Αριθμός Παιδιών	Ποσοστά %
3 ετών	20	23,3
3 1/2	8	9,3
4 ετών	21	24,4
4 1/2	5	5,8
5 ετών	18	20,9
6 ετών	14	16,3

4. Εκπαίδευση - μορφωτικό επίπεδο

Πίνακας 3

Βαθμίδες Εκπαίδευσης				
ΦΥΛΟ	Υποχρ. Εκπαιδ.	Λύκειο	ΤΕΙ	ΑΕΙ
Άνδρες	29,0%	32,2%	19,3%	19,3%
Γυναίκες	18,2%	43,2%	25,0%	13,6%
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ			75 άτομα	

II. Παράμετροι Έρευνας

A. Ενθάρρυνση

• Ενθαρρύνουν οι γονείς του δείγματος τα παιδιά τους και προς ποια κατεύθυνση κινείται η ενθάρρυνση αυτή; (Ερωτηματολόγιο, ερωτ. 19)

Μορφές Ενθάρρυνσης

1. Ενθαρρύνουν το παιδί να τρώει μόνο του.
2. Αφήνουν το παιδί τους να προσφέρει μικρή βοήθεια
3. Αποθαρρύνουν το παιδί, ύστερα από μια αποτυχημένη ενέργεια, να την επαναλάβει.
4. Παροτρύνουν το παιδί τους να ανταποδώσει το χτύπημα σε συνομήλικους στον παιδικό σταθμό (πρόκειται για μεμονωμένη ενέργεια και όχι για κατ' επανάληψη χτύπημα).

Στον **Πίνακα 4** παρουσιάζεται η τάση του δείγματος ως προς τις μορφές ενδάρρυνσης που παρουσιάζονται

Πίνακας 4

Στάσεις Ενδάρρυνσης		Ατομα	Ανδρες	Γυναίκες
4	Μεγάλη Ενδάρρυνση	55 73,3%	22 70,9%	33 75,0%
3	Ενδάρρυνση	16 21,3 %	7 22,5 %	9 20,4%
2	Αποδάρρυνση	4 5,3 %	2 6,4 %	2 4,5 %
1	Μεγάλη Αποδάρρυνση	0 0 %	0 0 %	0 0 %
0	Δεν απάντησαν	0 0%	0 0 %	0 0%
ΣΥΝΟΛΟ:		75	31	44

Υπόμνημα:

4 = Γονείς που απάντησαν μόνο στις στάσεις ενδάρρυνσης 1,2

3 = Γονείς που απάντησαν στις στάσεις ενδάρρυνσης 1 ή 2

2 = Γονείς που απάντησαν στις στάσεις ενδάρρυνσης 1,2,3,4

1 = Γονείς που απάντησαν μόνο στη στάση ενδάρρυνσης 3,4

0 = Γονείς που δεν απάντησαν στην ερώτηση

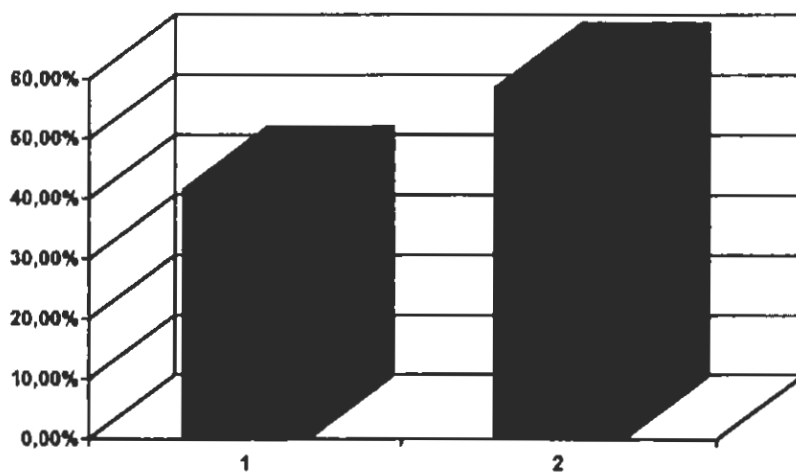
B. Υπερπροστατευτικότητα

- Παρουσιάζουν οι ερωτευμένοι γονείς στοιχεία υπερπροστατευτικότητας και με ποιες συγκεκριμένες στάσεις εκφράζεται αυτό; (Ερωτηματολόγιο, ερωτ. 20)

Μορφές υπερπροστατευτικότητας

1. Οι γονείς νιώθουν υποχρεωμένοι να ικανοποιούν όλες τις απαιτήσεις του παιδιού.
2. Οι γονείς αδυνατούν να πουν “όχι” σε κάποια παράλογη (υπερβολική) απαίτηση του παιδιού. (π.χ. αγορά πανάκριβου παιχνιδιού).
3. Οι γονείς πιστεύουν ότι το παιδί της ηλικίας αυτής είναι εντελώς ανίκανο να φροντίσει τον εαυτό του.

Στο σχήμα 2 παρουσιάζονται σε μορφή ιστογράμματος οι γονείς που απάντησαν ή δεν απάντησαν την ερώτηση.

Υπόμνημα:

1 = Γονείς που απάντησαν στην ερώτηση

2 = Γονείς που δεν απάντησαν στην ερώτηση

Στον πίνακα 5 παρουσιάζεται η τάση του δείγματος ως προς τις μορφές υπερπροστατευτικότητας που παρουσιάζονται.

Πίνακας 5

Στάσεις Υπερ/κότητας		Άτομα	Άνδρες	Γυναίκες
3	Μη Υπερ/κότητα	47 62,6%	17 54,8 %	30 68,2%
2	Στάση Υπερ/κότητας	25 33,3 %	11 35,4 %	14 31,8%
1	Μεγάλη στάση Υπερ/κότητας	3 4 %	3 9,7%	0 0%
0	Πολύ μεγάλη Υπερπρ. στάση	0 0 %	0 0%	0 0%
		75	31	44

Υπόμνημα:

3= Γονείς που δεν συμφωνούν με καμία από τις τρεις μορφές

2= Γονείς που συμφωνούν με κάποια από τις τρεις μορφές

1 = Γονείς που συμφωνούν με δύο μορφές

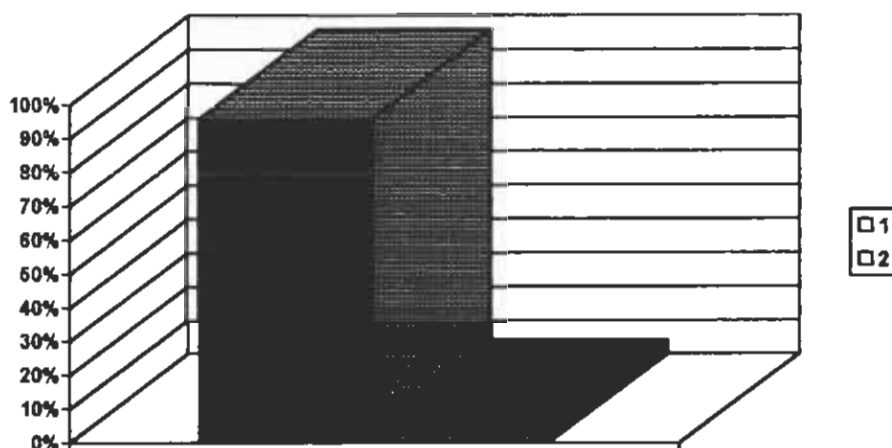
0 = Γονείς που συμφωνούν και με τις τρεις μορφές

Γ. Ανταμοιβή

- Ανταμείβουν οι γονείς του δείγματος τα παιδιά τους και ποιον από τους συγκεκριμένους τρόπου χρησιμοποιούν; (Ερωτηματολόγιο, ερωτ. 21-22)

Στο σχήμα 3. παρουσιάζεται σε ποσοστά % η άποψη των ερωτώμενων γονέων για την ανταμοιβή.

Σχήμα 3.

Υπόμνημα:

1= Οι γονείς που πιστεύουν πως πρέπει το παιδί να ανταμείβεται για κάποιες συμπεριφορές του.

2= Οι γονείς που πιστεύουν πως δεν πρέπει το παιδί να ανταμείβεται για κάποιες συμπεριφορές του.

Μορφές Ανταμοιβής

1. Οι γονείς επιβραβεύουν το παιδί με υλικά μέσα, (αγορά παιχνιδιών).
2. Οι γονείς επιβραβεύουν το παιδί με λεκτικά - συναισθηματικά μέσα, (π.χ. Μπράβο, συγχαρητήρια).
3. Οι γονείς παρέχουν ανταμοιβή μόνο όταν το παιδί εκπληρώνει τις προσδοκίες τους, (π.χ. όταν το παιδί είναι υπάκουο).

Στον Πίνακα 6 παρουσιάζονται σε ποσοστά % οι μορφές ανταμοιβής των ερωτώμενων γονέων.

Πίνακας 6

Μορφές Ανταμοιβής	Άτομα	Άνδρες	Γυναίκες
1	31 (41.3%)	12 (38.7%)	19 (43.18)
2.	72 (96.0%)	29 (93.5 %)	43 (97.7 %)
3	10 (13.3%)	7 (22.5%)	3 (6.8%)

Υπόμνημα:

1= Επιβράβευση με υλικά μέσα

2 = Επιβράβευση με λεκτικά - συναισθηματικά μέσα

3 = Ανταμοιβή όταν το παιδί εκπληρώνει τις προσδοκίες τους

Στον **Πίνακα 7** παρουσιάζεται η τάση του δείγματος ως προς τις στάσεις ανταμοιβής που παρουσιάζονται.

Πίνακας 7

Στάσεις Ανταμοιβής		Άτομα	Άνδρες	Γυναίκες
3	Πολύ θετική Ανταμοιβή	23 (30,6%)	8 (25,8%)	15 (34,1%)
2	Θετική Ανταμοιβή	42 (56%)	18 (58,1%)	24 (54,5%)
1	Ανταμοιβή	9 (12%)	5 (16,1%)	4 (9,1%)
0	Αρνητική Ανταμοιβή	1 (1,3%)	0 (0%)	1 (2,2%)
Σύνολο		75	31	44

Υπόμνημα:

3= Γονείς που συμφωνούν με την μορφή 1 και 2 και όχι με την 3

2= Γονείς που συμφωνούν με τη μορφή 1 μόνο ή με το μορφή 2 μόνο

1 = Γονείς που συμφωνούν με τις μορφές 1,3 ή με τι μορφές 1,2,3

0 = Γονείς που συμφωνούν μόνο με την μορφή 3

Δ. Τιμωρία

- Ποια η άποψη των ερωτώμενων γονέων για την τιμωρία, ποιες μορφές της ακολουθούν καθώς και ποιος αναλαμβάνει συνήθως την τιμωρία του παιδιού; (Ερωτηματολόγια, ερωτ. 23-24-25).

Ι Άποψη των ερωτηθέντων γονέων για την τιμωρία.

1. Η τιμωρία είναι συνέπεια μιας πράξης του παιδιού, το οποίο έχει παραβεί κάποιον κανόνα που οι γονείς έχουν ορίσει.
2. Η τιμωρία είναι ένα σπουδαίο μέσο διαπαιδαγώγησης του παιδιού.
3. Η τιμωρία είναι ένα μέσο που βοηθά περισσότερο τους γονείς από ότι το παιδί.

Στον πίνακα 8 παρουσιάζεται η τάση του δείγματος ως προς τις απόψεις για την τιμωρία.

Πίνακας 8

Απόψεις για την Τιμωρία		Άτομα	Άνδρες	Γυναίκες
3	Πολύ θετική άποψη	8 (10,6%)	4 (12,9%)	4 (9,1%)
2	Θετική άποψη	52 (69,3%)	19 (61,3%)	33 (75%)
1	Ενδιάμεση άποψη	3 (4%)	0 (0%)	3 (6,8%)
0	Σύνολο	75	31	44

Υπόμνημα:

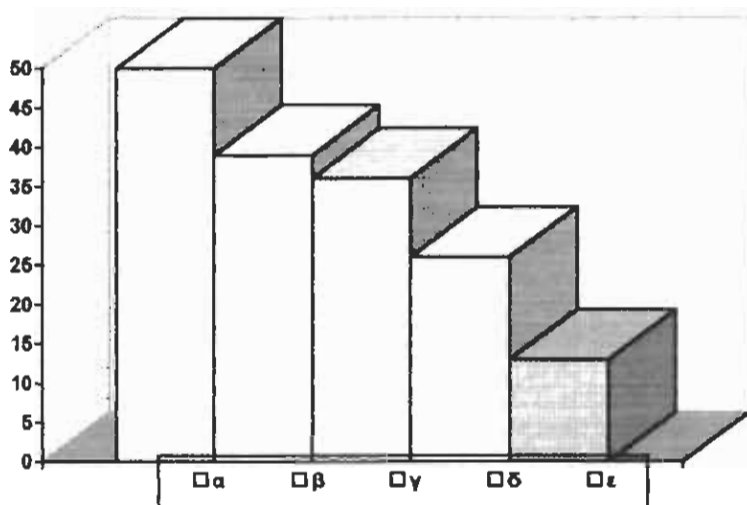
- 3= Γονείς που συμφωνούν με την άποψη 1 και 2 και όχι με την 3.
- 2= Γονείς που συμφωνούν με τη άποψη 1 μόνο ή με την άποψη 2 μόνο
- 1= Γονείς που συμφωνούν με τις απόψεις 1,3
- 0= Γονείς που συμφωνούν με την άποψη 3 μόνο.

II. Μορφές τιμωρίας που επιβάλλουν οι γονείς του δείγματος.

1. Επίπληξη
2. Οι γονείς μπορεί να το χτυπήσουν μερικές φορές.
3. Οι γονείς αρνούνται να του αγοράσουν κάτι που επιθυμεί πάρα πολύ.
4. Οι γονείς απαγορεύουν στο παιδί να δει τηλεόραση.
5. Οι γονείς απαγορεύουν στο παιδί να παίξει με τους συνομήλικους.

Στο Σχήμα 4. παρουσιάζονται σε ποσοστά % οι μορφές τιμωρίας που επιβάλλουν οι ερωτώμενοι γονείς.

Σχήμα 4

Στον **Πίνακα 9** παρουσιάζονται σε ποσοστά % οι μορφές τιμωρίας που επιβάλλουν οι ερωτώμενοι γονείς. (άνδρες - γυναίκες).

Πίνακας 9

Μορφές Τιμωρίας	Άτομα	Άνδρες	Γυναίκες
α.	50 (66,6%)	22 (70,9%)	28 (63,6%)
β.	39 (52,0%)	17 (54,8%)	22 (50,0%)
γ.	36 (48,0%)	13 (41,9%)	23 (52,2%)
δ.	26 (34,6%)	13 (41,9%)	13 (29,5%)
ε.	13 (17,3%)	8 (25,8%)	5 (11,3%)

III. Ποιος αναλαμβάνει συνήθως την ευθύνη της τιμωρίας του παιδιού;

1. Γίνεται τυχαία η τιμωρία
2. Τιμωρεί η μητέρα
3. Τιμωρεί ο πατέρας

Στον **πίνακα 10** παρουσιάζεται σε ποσοστά %, ποιος αναλαμβάνει συνήδως την ευθύνη της τιμωρίας του παιδιού (άνδρες - γυναίκες).

Πίνακας 10

Ανάληψη ευθύνης για τιμωρία	Άτομα	Άνδρες	Γυναίκες
α.	54 (72,0%)	22 (70,9%)	32 (72,7%)
β.	16 (21,3%)	4 (12,9%)	12 (97,2%)
γ.	5 (6,6%)	5 (16,1%)	0 (0%)
Σύνολα:	75	31	44

IV. α) Επεμβαίνει ο/η σύντροφος όταν ο άλλος γονέας τιμωρεί το παιδί;

β) Τιμωρεί το παιδί κάποιος άλλος εκτός από το ίδιο το ζευγάρι

Στον **πίνακα 11** παρουσιάζεται σε ποσοστά % εάν επεμβαίνει ο/η σύντροφος όταν ο άλλος γονέας τιμωρεί το παιδί (άντρες - γυναίκες).

Πίνακας 11

	Άτομα	Άνδρες	Γυναίκες
α.	15 (20,0%)	8 (25,8%)	7 (15,9%)

Στον **πίνακα 12** παρουσιάζονται σε ποσοστά %, οι γονείς (άνδρες - γυναίκες) που παραδέχονται ότι τιμωρεί το παιδί κάποιος άλλος (παππούς - γιαγιά - αδέρφια) εκτός από τους ίδιους.

Πίνακας 12

	Άτομα	Άνδρες	Γυναίκες
α.	8 (10,6%)	1 (3,2%)	7 (15,9%)

Ε. Παιχνίδι

Ι. Που αφιερώνουν συνήθως οι γονείς τον ελεύθερο χρόνο τους, μετά την εργασία τους.

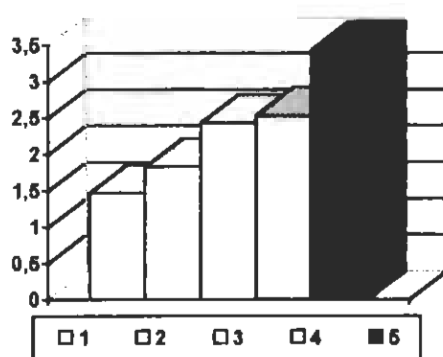
1. Με τα παιδιά
2. Δεύτερη εργασία
3. Νοικοκυριό
4. Ξεκούραση
5. Με φίλους

Πίνακας 13: Οι γονείς ιεραρχούν που συνήθως αφιερώνουν τον ελεύθερο χρόνο τους, μετά την εργασία τους.

ΤΟΜΕΙΣ	ΕΠΙΛΟΓΕΣ				
	1n	2n	3n	4n	5n
Ξεκούραση	13 (17,3%)	18 (25,3%)	21 (34,4%)	12 (24 %)	1 (4,3%)
Νοικοκυριό	13 (17,3%)	20 (28,1%)	13 (21,3%)	3 (6%)	6 (26%)
Δεύτερη εργασία	3 (4%)	4 (5,6%)	5 (8,1%)	4 (8%)	14 (60,8%)
Με φίλους	1 (1,3%)	7 (9,8%)	17 (27,8%)	30 (60%)	2 (8,6 %)
Με τα παιδιά	45 (60%)	22 (30.9%)	5 (8,1%)	1 (2%)	Δεν Απάντησε
	75 άτομα	71 άτομα	61 άτομα	50 άτομα	23 άτομα

Στο **σχήμα 5** παρουσιάζεται με δείκτη ιεράρχησης, που αφιερώνουν οι ερωτώμενοι γονείς τον ελεύθερο χρόνο τους ύστερα από την εργασία τους.

Σχήμα 5

II. Σε ποιες δραστηριότητες των παιδιών τους συμμετέχουν συνήθως οι ερωτώμενοι γονείς.

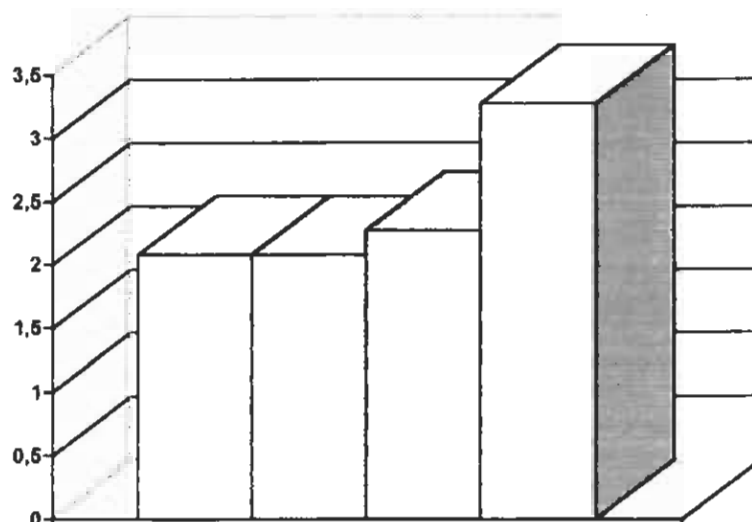
1. Παιχνίδι
2. Διάβασμα
3. Περίπατος
4. Άλλες δραστηριότητες

Πίνακας 14: Οι γονείς ιεραρχούν σε ποιες δραστηριότητες των παιδιών τους συμμετέχουν συνήθως.

Τομείς	ΕΠΙΛΟΓΕΣ			
	1n	2n	3n	4n
Παιχνίδι	37 (49,3%)	18 (27,2%)	41 (70,6%)	2 (4%)
Περίπατος	11 (14,6%)	29 (43,9%)	23 (39,6%)	3 (6%)
Διάβασμα	24 (32%)	14 (21,2%)	19 (32,7%)	5 (10%)
Άλλες δραστηριότητες	3 (4%)	5 (7,5%)	5 (8,6%)	20 (40%)

Στο **Σχήμα 6** παρουσιάζεται με δείκτη ιεράρχησης, σε δραστηριότητες των παιδιών τους συμμετέχουν συνήθως οι ερωτώμενοι γονείς.

Σχήμα 6

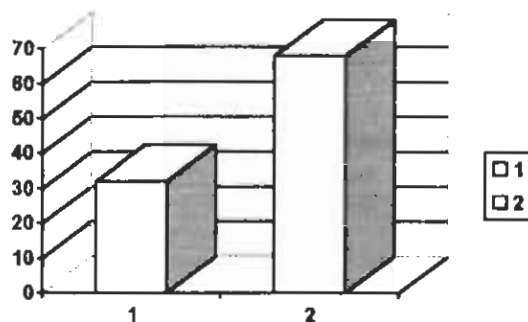

III. Άποψη για την αναγκαιότητα του παιχνιδιού

- Όλοι οι γονείς του δείγματος (100%) δέχονται ότι το παιχνίδι αποτελεί αναγκαιότητα για το ίδιο το παιδί.
- 24 στους 75 γονείς (32%) πιστεύουν πως το παιχνίδι αποτελεί έναν τρόπο για να κερδίζουν οι ίδιοι περισσότερο ελεύθερο χρόνο.

Στο σχήμα 7 παρουσιάζεται σε ποσοστά % η άποψη πως το παιχνίδι αποτελεί έναν τρόπο για να κερδίσουν οι ίδιοι περισσότερο ελεύθερο χρόνο.

Σχήμα 7

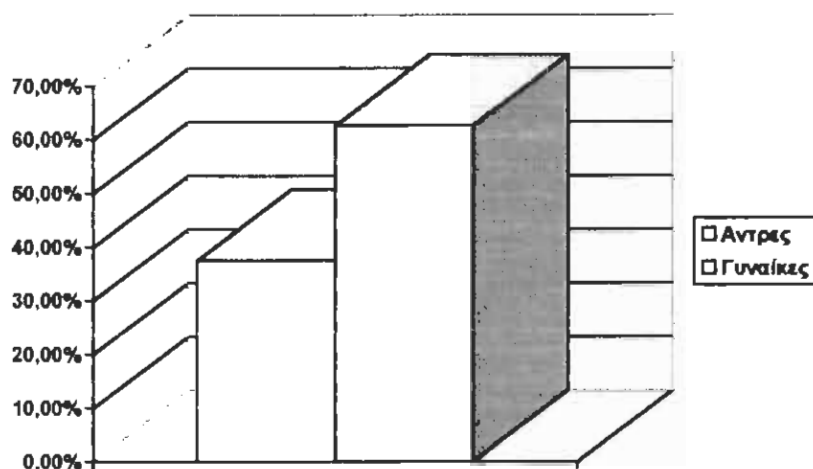
Υπόμνημα:

1= Γονείς που πιστεύουν πως το παιχνίδι αποτελεί έναν τρόπο για να κερδίζουν οι ίδιοι περισσότερο ελεύθερο χρόνο.

2= Η αντίθετη άποψη.

Στο **σχήμα 8** παρουσιάζονται σε ποσοστά % οι άντρες και οι γυναίκες που πιστεύουν πως το παιχνίδι αποτελεί έναν τρόπο για να κερδίζουν οι ίδιοι περισσότερο ελεύθερο χρόνο.

Σχήμα 8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΠΕΡΙΛΗΨΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Με βάση την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας και σε αντιστοιχία με το γενικότερο σκοπό της μελέτης που είναι η καταγραφή και παρουσίαση των διαστάσεων της συμπεριφοράς (ενθάρρυνση, υπερπροστατευτικότητα, ανταμοιβή τιμωρία, παιχνίδι) των γονέων σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, παρουσιάζεται στη συνέχεια μια σύνοψη των αποτελεσμάτων.

Συμπεράσματα

1. Ενθάρρυνση

Κατανοώντας τον πρωταρχικό ρόλο που παίζει η ενθάρρυνση στην διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού, καθώς και τον ρόλο που παίζουν οι γονείς ως εκφραστές της, διαπιστώνεται, με βάση τα αποτελέσματα της μελέτης, ότι οι γονείς του δείγματος εμφανίζουν σε ποσοστό 94,6% στάση ενθάρρυνσης προς το παιδί προσχολικής ηλικίας. Στη στάση αυτή της ενθάρρυνσης δε διαπιστώνονται σημαντικές διαφορές ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες.

Η ενθάρρυνση αυτή εκφράζεται κυρίως με τη συντήρηση και τη θαρραλέα και γεμάτη εμπιστοσύνη εικόνα που έχει το παιδί για τον εαυτό του.

Σύμφωνα με τον Ντράικωρς (1979) μια τέτοια στάση προσφέρει ενθάρρυνση στα παιδιά.

Η ύπαρξη στάσης ενθάρρυνσης επιτρέπει στο παιδί να εδραιωθεί και να πετύχει αυτό που ονομάζει ο Erikson “Βασική εμπιστοσύνη”. (Παρασκευόπουλος, 1985).

2. Υπερπροστατευτικότητα

Τα αποτελέσματα της μελέτης δείχνουν ότι από το συνολικό δείγμα, ένα ποσοστό 37,3% παρουσιάζει στάση υπερπροστατευτικότητας προς το παιδί προσχολικής ηλικίας. Μεγαλύτερη τάση υπερπροστατευτικότητας παρουσιάζουν οι άνδρες - γονείς, σε σχέση με τις γυναίκες.

Σύμφωνα με τον Erikson, αν οι γονείς αναγνωρίζουν την ανάγκη του παιδιού της προσχολικής ηλικίας να ενεργεί με τον δικό του τρόπο και ρυθμό, το παιδί θα αναπτύξει αυτονομία. Στην αντίθετη περίπτωση, αν οι γονείς δείχνουν υπερπροστατευτική διάθεση και δεν αφήνουν το παιδί να αυτενεργεί, το παιδί θα αναπτύξει το συναίσθημα της ντροπής και της αμφιβολίας. (Παρασκευόπουλος, 1985).

Η στάση υπερπροστατευτικότητας των ερωτώμενων γονέων διαπιστώθηκε μέσα από τις τρεις μορφές της:

- Οι γονείς νιώθουν υποχρεωμένοι να ικανοποιούν όλες τις απαιτήσεις του παιδιού.
- Οι γονείς αδυνατούν να πουν όχι σε κάποια παράλογη (υπερβολική) απαίτηση του παιδιού.
- Οι γονείς πιστεύουν ότι το παιδί της προσχολικής ηλικίας είναι εντελώς ανίκανο να φροντίσει τον εαυτό του.

3. Ενίσχυση - Ανταμοιβή

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης διαπιστώνεται ότι ποσοστό 86,5% του συνολικού δείγματος παρουσιάζει θετική στάση ενίσχυσης (ανταμοιβής) προς το παιδί της προσχολικής ηλικίας.

Πιο συγκεκριμένα, διαπιστώνεται ότι οι γυναίκες του δείγματος παρουσιάζουν μεγαλύτερη τάση θετικής ενίσχυσης προς το παιδί, συγκριτικά με τους άνδρες.

Η συγκεκριμένη αυτή στάση εμπεριέχει δύο μορφές:

- Την ενίσχυση με λεκτικά - συναισθηματικά μέσα
- Την ενίσχυση με υλικά μέσα

Η ύπαρξη των δύο αυτών μορφών ενίσχυσης παρέχουν ικανοποίηση στο παιδί προσχολικής ηλικίας η οποία προέρχεται από το αίσθημα της συμβολής και της εισφοράς και προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να κινηθούν οι γονείς ΝΝτράικωρς, (1979).

Αντίθετα, ένα ποσοστό 13,3% των ερωτώμενων γονέων κινείται προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης - ανταμοιβής όχι μόνο με τις θετικές της μορφές αλλά ταυτόχρονα οι γονείς αυτοί ενισχύουν το παιδί μόνο όταν αυτό εκπληρώνει τις προσδοκίες τους.

Σύμφωνα με τον Ντράικωρς, αποτέλεσμα αυτής της μορφής ενίσχυσης είναι, τα παιδιά να μην αναπτύσσουν το αίσθημα της ευθύνης και να λειτουργούν ή να κάνουν κάτι, μόνο όταν υπάρχει κάποιο κέρδος απ' αυτό.

4. Τιμωρία

Τα αποτελέσματα της μελέτης για την τιμωρία δείχνουν πως ποσοστό 80% του συνολικού δείγματος των ερωτώμενων γονέων παρουσιάζει θετική στάση για την τιμωρία του παιδιού της προσχολικής ηλικίας.

Ο Παρασκευόπουλος επισημαίνει πως ο ιδιαίτερος τρόπος ελέγχου του παιδιού είναι απόρροια από το πως προσλαμβάνει ο γονέας τον δικό τους ρόλο και τον ρόλο του παιδιού.

Η στάση αυτή εμπεριέχει δύο διαστάσεις:

1. Η τιμωρία είναι συνέπεια πράξης του παιδιού το οποίο έχει παραβεί κάποιο γονικό κανόνα.
2. Η τιμωρία αποτελεί σπουδαίο μέσο διαπαιδαγώγησης. Αντίθετα, ποσοστό 15% αποδέχονται πως η τιμωρία αποτελεί μέσο που βοηθά περισσότερο τους ίδιους από ότι το ίδιο το παιδί.

Οι μορφές της τιμωρία που συνήθως ακολουθούν οι γονείς του δείγματος είναι:

1. Επίπληξη
2. Μπορεί να το χτυπήσουν μερικές φορές
3. Αρνούνται να του αγοράσουν κάτι που επιθυμεί πάρα πολύ.

Ταυτόχρονα διαπιστώνεται πως οι γονείς επιλέγουν σαν μορφή τιμωρία την απαγόρευση παιχνιδιού με συνομήλικους σε ποσοστό μόνο 17%. Παράλληλα, σύμφωνα με την μελέτη μας το 72% των ερωτώμενων γονέων συμφωνούν πως η ευθύνη της τιμωρία του παιδιού γίνεται τυχαία από τους δύο γονείς.

5. Παιχνίδι

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης, οι ερωτώμενοι γονείς αφιερώνουν, κατά κύριο λόγο τον ελεύθερο χρόνο τους, μετά την εργασία τους, στα παιδιά τους. (Σχήμα 5) Στηριζόμενοι στα ίδια αποτελέσματα διαπιστώνουμε πως οι ερωτώμενοι γονείς συμμετέχουν συνήθως στο παιχνίδι και στο διάβασμα των παιδιών τους. (Σχήμα 6) Ενώ όλοι οι γονείς του δείγματος αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα του παιχνιδιού στην προσχολική ηλικία, ένα ποσοστό 32% παραδέχεται πως το παιχνίδι αποτελεί έναν τρόπο για να κερδίζουν οι ίδιοι περισσότερο χρόνο.

Εισηγήσεις

Με τα αποτελέσματα της μελέτης και τα συμπεράσματα που εξάγονται από αυτά, διαπιστώνονται τα εξής τέσσερα σημεία:

1. Οι ενισχύσεις (ανταμοιβή) προς το παιδί και η σημασία τους στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του, φαίνεται ότι δεν αναγνωρίζονται από όλους τους γονείς του δείγματος. Πιο συγκεκριμένα, ένας αριθμός γονέων ενισχύει το παιδί όταν αυτό εκπληρώνει τις προσδοκίες τους (π.χ. όταν το παιδί είναι υπάκουο).
2. Στη συμπεριφορά των γονέων παρουσιάζεται μια στάση υπερπροστατευτικότητας η οποία εκφράζεται, συγκριτικά, περισσότερο από άνδρες.
3. Ο σκοπός της τιμωρίας και ο τρόπος που αυτή χρησιμοποιείται δεν εξυπηρετεί πάντα το ίδιο το παιδί.
4. Το παιχνίδι δεν αποβαίνει πάντα σε όφελος του παιδιού της

προσχολικής ηλικίας αλλά πολλές φορές εξυπηρετεί τους γονείς.

Υπάρχει ανάγκη καθιέρωσης υπηρεσιών στήριξης της οικογένειας, οι οποίες θα πρέπει να καλύπτουν όλες τις οικογένειες και θα βοηθούν τους γονείς στην ανατροφή των παιδιών τους με:

- Συμβουλευτική σε μορφή σεμιναρίων για γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας. Να παρέχεται η δυνατότητα ώστε να ενημερώνονται και να γνωρίζουν καλύτερα της ανάγκες του παιδιού και ιδιαίτερα το ρόλο και την σημασία που έχουν οι ενισχύσεις, η υπερπροστατευτικότητα η τιμωρία και το παιχνίδι στην διαμόρφωση υγιούς προσωπικότητας του παιδιού.
- Η επέκταση του δεσμού των Σχολών Γονέων σε όσο το δυνατόν περισσότερους δήμους και κοινότητες της χώρας. Οι δραστηριότητες των Σχολών Γονέων έχουν αποδείξει πως βοηθούν σημαντικά στη σωστή αντιμετώπιση, αγωγή και εκπαίδευση του παιδιού της προσχολικής ηλικίας δίνοντας έμφαση στις ιδιαίτερες ανάγκες αυτή της ηλικίας αλλά και στις αδυναμίες των γονέων προς το παιδί.
- Προετοιμασία για την οικογενειακή ζωή των νέων ζευγαριών. Η προετοιμασία των νέων πριν από το γάμο, η γνωριμία με τα προβλήματα (ψυχολογικά, οικονομικά, παιδιών) είναι άρρηκτα δεμένα με την σωστή λειτουργία και αρμονία της οικογένειας.
- Καθιέρωση υπηρεσιών στήριξης της οικογένειας σε τοπικό επίπεδο με τη συνεργασία όλων των φορέων (Τοπική Αυτοδιοίκηση, Εκκλησία, Σχολείο, Πολιτιστικοί Σύλλογοι κ.α.) για

την καταγραφή των ιδιαίτερων αναγκών της.

- Συνεργασία των αρμόδιων φορέων με τα ΜΜΕ για συχνότερη και καλύτερη ενημέρωση για τις ανάγκες του παιδιού και την αντιμετώπιση του από τους γονείς.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ (Τ.Ε.Ι.)

ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΡΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΤΑΧ. Δ/ση : 263 34 Κοκκουλι Πατρας
Πληροφορίες : Μ. Καραλαμπουπουλου
Τηλεφωνο : 329 943

Βαθμός Ασφαλείας

Πάτρα 14.2.1995

Αριθ. Πρωτ. ΔΥ Βαθμός Προτεραιότητας

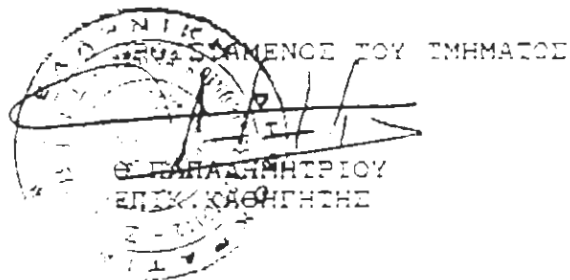
ΠΡΟΣ :

Οικονομικά εφόρα

ΘΕΜΑ :

Παρακαλούμε να διευκολυνήσετε τους Αγάθ. Πετρού, Νάνη
Δραμπάκη και Δωροπένη Ακη σπουδαστές του Τμήματος Κοινωνικής
Εργασίας του ΤΕΙ Πατρας, στη διεξαγωγή της πτυχιακής τους
εργασίας με θέμα : " Η συμπεριφορά των γονέων σε παιδιά
προσχολικής ηλικίας όσον αφορά την διαπαιδαγώγησή τους.

Υπευθύνος της ανωτέρω πτυχιακής είναι ο κ. Γιαννικάκης
Ηλίας, καθηγητής του Τμήματος.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΜΗΜΑΤΟΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Το ερωτηματολόγιο που έχετε στα χέρια σας αποτελεί μέρος της Πτυχιακής μας εργασίας, για την λήψη του πτυχίου του Κοινωνικού Λειτουργού, από την Σχολή ΣΕΥΠ (Σχολή Επαγγελματών Υγείας Πρόνοιας) του Τ.Ε.Ι. Πάτρας. Ο χρόνος που θα χρειαστείτε για να το συμπληρώσετε δεν θα ξεπερνάει τα 15' λεπτά.

Σας ευχαριστούμε

Οι σπουδαστές

Δρεπανίδης Ακης

Λωλός Πέτρος

Νάνης Δημήτρης

13. Συγκατάκτηση: Ο σύζυγος Παππούς Παιδιά
Η σύζυγος Γιαγιά Συγγενείς

14. Ιεραρχείστε, που αφιερώνετε συνήθως τον ελεύθερο χρόνο σας, μετά την εργασία σας. (Ιεραρχείστε με αριθμούς από το 1 έως το 5 τις παρακάτω επιλογές. Το 1 σημαίνει την πιο συχνή σας συνήθεια και το 5 την πιο σπάνια).

- Εσκαύραση
- α
- Ναικοκυριό
- Δεύτερη εργασία
- Με φίλους
- Με τα παιδιά

15. Ιεραρχείστε σε ποιές δραστηριότητες των παιδιών σας (προσχολικής ηλικίας) συμμετέχετε συνήθως. (Ιεραρχείστε με αριθμούς από το 1 έως το 4 τις παρακάτω επιλογές. Το 1 σημαίνει την πιο συχνή σας συμμετοχή και το 4 την πιο σπάνια).

- Παιχνίδια
- Περίπατος
- Διάβασμα σχετικών με την ηλικία εντύπων
- Άλλες δραστηριότητες

Αν ναι, ποιές;

16. Η ενασχόληση του παιδιού με το παιχνίδι αποτελεί:

- Ανεγκαιότητα για το ίδιο το παιδί ΝΑΙ ΟΧΙ
- Έναν τρόπο για να κερδίσουν οι γονείς περισσότερο ελεύθερο χρόνο. ΝΑΙ ΟΧΙ

17. Ποια η άποσή σας για την αναγκαιότητα του παιχνιδιού στην προσχολική περίοδο;

3

- Αποτελεί βασικό μέσο για την ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού. ΝΑΙ ΟΧΙ
- Καλλιεργεί την φαντασία του παιδιού. ΝΑΙ ΟΧΙ
- Καλλιεργεί την ανάπτυξη της συντροφικότητας του παιδιού. ΝΑΙ ΟΧΙ

18. Ιεραρχείστε τα είδη παιχνιδιών με τα οποία προτιμάτε το παιδί σας (3-6 ετών) να ασχοληθεί. (αριθμείτε από 1-4 τις παρακάτω επιλογές).

- Χειροτεχνήματα
- Επιτραπέζια παιχνίδια
- Παιχνίδια μνήμης
- Παιχνίδια με συνομηλίκους

19. Βάλτε τσεκ-σύμβολο "X" με όσα από τα παρακάτω συμφωνείτε:

- Δίνετε την ευκαιρία στο παιδί να τρώει μόνο του;
- Δίνετε την ευκαιρία στο παιδί να προσφέρει μια μικρή βοήθεια π.χ να μεταφέρει ένα πιάτο από το τραπέζι στην κουζίνα.
- Υστερα από μια αποτυχημένη ενέργεια π.χ δίνετε στο παιδί ένα πιάτο να μεταφέρει και αυτό το σπασί, αποθαρρύνετε το παιδί να επαναλάβει παρόμοια πράξη.
- Όταν το παιδί παραπονεθεί ότι το χτύπησαν οι συνομηλίκαι του στον παιδικό σταθμό, εσείς το παροτρύνετε να ανταποδώσει το χτύπημα την επόμενη φορά.

20. Με ποιές από τις παρακάτω στάσεις, απέναντι στο παιδί συμφωνείτε:

- Νοιώθετε υποχρεωμένος/η να ικανοποιείτε όλες τις απαιτήσεις του παιδιού.
- Αδυνατείτε να πείτε "όχι" σε κάποια απαίτηση (υπερβολική) απαίτηση του (π.χ αγορά παιχνιδιού).
- Πιστεύετε ότι το παιδί της ηλικίας αυτής είναι εντελώς ικανό να φροντίσει τον εαυτό του.

21. Νομίζετε ότι το παιδί θα πρέπει να ανταμείβεται για κάποιες συμπεριφορές του ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

22. Με ποιές από τις παρακάτω επιλογές, στην σχέση σας με το παιδί, συμφωνείτε:

- Επιβραβεύετε τις προσπάθειες του με υλικά μέσα(αγορά παιχνιδιών).
- Επιβραβεύετε τις προσπάθειές του με λεκτικά-συναίσθηματικά μέσα (π.χ "Μπράβο", "Συγχαρητήρια", "Ηξερα πως θα τα καταφέρεις").
- Παρέχετε ανταμειβή,μόνο όταν το παιδί εκπληρώνει τις προσδοκίες σας(π.χ όταν είναι ψάκκος).

23. Με ποιές από τις παρακάτω απόψεις συμφωνείτε:

- Η τιμωρία είναι συνέπεια μιας πράξης του παιδιού, το οποίο έχει παραβεί κάποιον κανόνα που έχετε ορίσει.
- Η τιμωρία είναι ένα σκευδαίο μέσο διαπαιδαγώγησης του παιδιού.
- Η τιμωρία είναι ένα μέσο που βοηθά περισσότερο τους γονείς από ότι το παιδί.

24. Ποιές τιμωρίες εφαρμόζετε συνήθως στο παιδί σας; (σημειώστε όσα ισχύουν).

- Επίπληξη
- Του απαγορεύετε να δει τηλεόραση.
- Του απαγορεύετε να παίξει με τους συνομηλίκους του.
- Αρνείστε να του αγοράσετε κάτι που επιθυμεί πάρα πολύ.
- Μερικές φορές μπορεί να το χτυπήσω

25. Ποιός αναλαμβάνει συνήθως την ευθύνη της τιμωρίας του παιδιού; 5

-Πατέρας

-Μητέρα

-Γίνεται τυχαία

26. Επεμβαίνει ο/η συντροφός σας όταν τιμωρείτε το παιδί σας;

τα ΝΑΙ ΟΧΙ 10

10

10

27. Συμβαίνει να τιμωρεί το/τα παιδί σας κάποιος άλλος εκτός από εσάς και τον/την σύντροφό σας.

τα ΝΑΙ ΟΧΙ

Αν ναι, ποιός;

.....

-2

ΤΕΛΟΣ

(Ευχαριστούμε για την συνεργασία σας)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. Ελληνική Βιβλιογραφία

1. Δαράκη - Χατζηκωνσταντίνου Φ. Παιδικοί Σταθμοί και νηπιαγωγεία. Εκδόσεις: Δίπτυχο, Αθήνα 1981
2. Καλύβα Β. Ελπίδα, Schlapfer E., Heiniger M. Συγκρούσεις μεταξύ παιδιών και ενηλίκων. Εκδόσεις: Κοροντζή Δ., Αθήνα.
3. Κιτσαράς Γ. Εισαγωγή στην Προσχολική Παιδαγωγική. Εκδόσεις: Αθήνα, 1988
4. Κρασανάκης Γ. Ο Πατρικός ρόλος - Εμπειρική ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση. Εκδόσεις: [Χ.Ο] Ηράκλειο, 1991.
5. Παρασκευόπουλος Ι. Εξελικτική ψυχολογία. Αθήνα 1985 τομ. 2ος.
6. Τσαούσης Δ. Χρησικό Λεξικό Κοινωνιολογίας Κοινωνική και Ανθρωπολογική Βιβλιοθήκη. Εκδόσεις: Gutenberg, Αθήνα 1989.
7. Τσαρδάκης Δ. Η γένεση του κοινωνικού ανθρώπου. Εκδόσεις βιβλία για όλους, Αθήνα 1981.

II. Μεταφρασμένα ξένα συγγράμματα

8. Αντλερ Α. Η αγωγή του παιδιού, Μετάφραση: Λιάτση Κ. Εκδόσεις: Επίκουρος, Αθήνα 1978.
9. Βιννικοτ Ντ. Το παιδί, η οικογένεια και ο εξωτερικός του κόσμος Μετάφραση: Κοντοσιάνου Α., Εκδόσεις: Καστανιώτη, Αθήνα 1988.
10. Γουάιτ Σελντομ, Γουάιτ - Νορκιν Μπάρμπαρα Η παιδική ηλικία μετάφραση: Μαράτου Ο., Εκδόσεις: Ψυχογιός, Αθήνα 1981

11. Μπρύχνερ Χαιντρικ. Τι απαντάς όταν το παιδί σου σε ρωτάει Μετάφραση: Μαρίνος Γ., Εκδόσεις: Αντιπαράλληλα, Αθήνα 1976.
12. Ντινκμέγιερ Ντον, Μακμαιπν Γκάρυ. Το υπεύθυνο παιδί και πως να το μεγαλώσετε., Μετάφραση: Νάντσου Εύη, Εκδόσεις: Θυμάρι, Αθήνα 1980.
13. Ντράικωρς Ρ., Ντινκμέγιερ Ν. Ενθαρρύνοντας το παιδί στην μάθηση, Μετάφραση: Κοντοσιάνου Α., Εκδόσεις: Θυμάρι, Αθήνα 1979.
14. Ντράικωρς Ρ., Σολτς Β. Το παιδί μια νέα αντιμετώπιση, Μετάφραση: Καββαδά Ιουλία, Εκδόσεις: Γλάρος, Αθήνα 1979.
15. Ντράικωρς Ρ., Ντινκμέγιερ Ν. Η πρόκληση να είμαστε γονείς, μετάφραση: Κοντοσιάννου Α., Εκδόσεις: Θυμάρι, Αθήνα 1979.
16. Ντράικωρς Ρ., Ντινκμέγιερ Ν. Το δικαίωμα να είσαι παιδί, Μετάφραση: Κοντοσιάννου Α., Εκδόσεις: Γλάρος, Αθήνα 1980.
17. Ρεμπλάιν Χαιντς. Το παιδί, Μετάφραση: Άρτεμη Α. Εκδόσεις: Κωτσιανά, Αθήνα 1980.
18. Σατίρ Β. Πλάθοντας ανθρώπους, Μετάφραση: Στυλιανούδη Π. Εκδόσεις: Κέδρος, Αθήνα 1989.
19. Χέιν Ρέτερ. Δίπλωμα για γονείς, Μετάφραση: Λάμπρου Π. Εκδόσεις: Αρσενίδη, Αθήνα 1981

III. Περιοδικά

20. Κελεσίδου, Γαλανού Α. "Τα παιδιά μας και εμείς", Εκλογή, Απρίλιος 1983, Τεύχος 60, σελ. 8-14.
21. Ξηροτύρης Η. "Παιδαγωγικά προβλήματα της προσχολικής ηλικίας",

Παιδαγωγική, 1978, Τεύχος 26, σελ. 21-22.

IV. Εγκυκλοπαίδειες

23. Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια. Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1983, τόμος 9, σελ. 4905.
24. Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια. Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1983, τόμος 7, σελ 3902
25. Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια. Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1983, τόμος 5, σελ. 1990.

V. Πτυχιακή Εργασία

26. Μαρεντάκη Α., Τσερέτα Ε. Το έργο της Κοινωνικής εργασίας στην προσχολική ηλικία στα Χανιά Κρήτης, Πάτρα 1991.